

SEANCE DU MARDI 5 JUIN 1984
VERGADERING VAN DINSDAG 5 JUNI 1984ASSEMBLEE
PLENAIRE VERGADERING

SOMMAIRE:

CONGES:

Page 2500.

MESSAGES:

Chambre des représentants, p. 2500.

PROJETS DE LOI (Discussion):

Projet de loi contenant le budget du ministère de la Justice de l'année budgétaire 1984.

Projet de loi ajustant le budget du ministère de la Justice de l'année budgétaire 1983.

Discussion générale. — *Orateurs*: MM. Van Rompaey, rapporteur, J. Wathelet, M. le Président, MM. Egelmeers, Lallemand, Van In, Mmes Herman-Michielsens, Staels-Dompas, Saive-Boniver, MM. Weckx, Seeuws, Verbist, Mme Van Puymbroeck, M. Wyninckx, M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles, p. 2500.

Projet de loi contenant le budget du ministère de la Justice de l'année budgétaire 1984.

Discussion et vote des articles, p. 2527.

Projet de loi ajustant le budget du ministère de la Justice de l'année budgétaire 1983.

Discussion et vote des articles, p. 2529.

PROPOSITION DE LOI (Dépôt):

Page 2530.

M. Lallemand. — Proposition de loi sur la consultation populaire des habitants.

Ann. parl. Sénat — Session ordinaire 1983-1984
Parlem. Hand. Senaat — Gewone zitting 1983-1984

INHOUDSOPGAVE:

VERLOF:

Bladzijde 2500.

BOODSCHAPPEN:

Kamer van volksvertegenwoordigers, blz. 2500.

ONTWERPEN VAN WET (Bespreking):

Ontwerp van wet houdende de begroting van het ministerie van Justitie voor het begrotingsjaar 1984.

Ontwerp van wet houdende aanpassing van de begroting van het ministerie van Justitie voor het begrotingsjaar 1983.

Algemene bespreking. — *Sprekers*: de heren Van Rompaey, rapporteur, J. Wathelet, de Voorzitter, de heren Egelmeers, Lallemand, Van In, de dames Herman-Michielsens, Staels-Dompas, Saive-Boniver, de heren Weckx, Seeuws, Verbist, mevrouw Van Puymbroeck, de heer Wyninckx, de heer Gol, Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Institutionele Hervormingen, blz. 2500.

Ontwerp van wet houdende de begroting van het ministerie van Justitie voor het begrotingsjaar 1984.

Beraadslaging en stemming over de artikelen, blz. 2527.

Ontwerp van wet houdende aanpassing van de begroting van het ministerie van Justitie voor het begrotingsjaar 1983.

Beraadslaging en stemming over de artikelen, blz. 2529.

VOORSTEL VAN WET (Indiening):

Bladzijde 2530.

De heer Lallemand. — Voorstel van wet betreffende de raadpleging van de gemeentebevolking.

INTERPELLATION (Demande):

Page 2530.

M. J. Peetermans à M. Bertouille, ministre de l'Éducation nationale, sur « la remise en cause par le ministre du protocole d'accord conclu entre le gouvernement et les syndicats au sujet de la durée des prestations hebdomadaires qui peuvent être exigées des instituteurs ».

INTERPELLATIE (Verzoek):

Bladzijde 2530.

De heer J. Peetermans tot de heer Bertouille, minister van Onderwijs, over « het feit dat de minister opnieuw het protocol van akkoord in het geding brengt dat tussen de regering en de vakbonden is gesloten over de duur van de wekelijkse prestaties die van de onderwijzers kunnen worden geëist ».

PRESIDENCE DE M. LEEMANS, PRESIDENT
VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER LEEMANS, VOORZITTER

MM. Coen et De Seranno, secrétaires, prennent place au bureau.
De heren Coen en De Seranno, secretarissen, nemen plaats aan het bureau.

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 14 h 10 m.
De vergadering wordt geopend te 14 u. 10 m.

CONGES — VERLOF

MM. Degroeve et Boel demandent un congé pour raison de santé.

Vragen verlof: de heren Degroeve en Boel, wegens gezondheidsredenen.

— Ces congés sont accordés.

Dit verlof wordt toegestaan.

MM. Houben et Bock, pour d'autres devoirs; Férir, pour des devoirs administratifs; Van Roye, pour deuil familial, demandent d'excuser leur absence à la réunion de cet après-midi.

Afwezig met bericht van verhindering: de heren Houben en Bock, wegens andere plichten; Férir, wegens bestuursplichten; Van Roye, wegens familierouw.

— Pris pour information

Voor kennisgeving.

MESSAGES — BOODSCHAPPEN

M. le Président. — Par message du 24 mai 1984, la Chambre des représentants transmet au Sénat, tel qu'il a été adopté en sa séance de ce jour, le projet de loi modifiant la loi du 20 avril 1874 relative à la détention préventive en ce qui concerne le droit de prendre connaissance du dossier de l'instruction.

Bij boodschap van 24 mei 1984 zendt de Kamer van volksvertegenwoordigers aan de Senaat, zoals het ter vergadering van die dag werd aangenomen, het ontwerp van wet tot wijziging van de wet van 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis met betrekking tot het inzage-recht in het dossier van het onderzoek.

— Renvoi à la commission de la Justice.

Verwezen naar de commissie voor de Justitie.

Par messages du même jour, la même assemblée fait également connaître qu'elle a adopté, tels qu'ils ont été transmis par le Sénat, les projets de loi:

1° Contenant le budget du ministère de la Défense nationale de l'année budgétaire 1984;

Bij boodschappen van dezelfde dag deelt de Kamer tevens mede dat zij heeft aangenomen, zoals zij haar door de Senaat werden overgezonden, de ontwerpen van wet:

1° Houdende de begroting van het ministerie van Landsverdediging voor het begrotingsjaar 1984;

2° Ajustant le budget du ministère de la Défense nationale de l'année budgétaire 1983;

2° Houdende aanpassing van de begroting van het ministerie van Landsverdediging voor het begrotingsjaar 1983;

3° Modifiant la loi du 22 juillet 1976 relative à la réparation de certains dommages causés à des biens privés par des calamités naturelles.

3° Houdende wijziging van de wet van 12 juli 1976 betreffende het herstel van zekere schade veroorzaakt aan private goederen door natuurrampen.

— Pris pour notification.

Voor kennisgeving aangenomen.

ONTWERP VAN WET HOUDENDE DE BEGROTING VAN HET MINISTERIE VAN JUSTITIE VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1984

ONTWERP VAN WET HOUDENDE AANPASSING VAN DE BEGROTING VAN HET MINISTERIE VAN JUSTITIE VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1983

Algemene beraadslaging

PROJET DE LOI CONTENANT LE BUDGET DU MINISTÈRE DE LA JUSTICE DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1984

PROJET DE LOI AJUSTANT LE BUDGET DU MINISTÈRE DE LA JUSTICE DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1983

Discussion générale

De Voorzitter. — Aan de orde is de bespreking van de ontwerpen van wet betreffende de begroting van het ministerie van Justitie.

Nous abordons l'examen des projets de loi relatifs au budget du ministère de la Justice.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de rapporteur.

De heer Van Rompaey, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, bij de bespreking van deze ontwerpen van wet heeft de minister in zijn inleidende uiteenzetting in de commissie een aantal onderwerpen behandeld.

In verband met het wetgevend beleid heeft hij een volledig overzicht gegeven van alle ontwerpen en het stadium vermeld waarin elk ontwerp zich thans bevindt. Voor dit overzicht verwijs ik naar het verslag.

De begroting van het ministerie van Justitie belooft voor 1984 20 667 800 000 frank waarvan 20 473 500 000 frank lopende uitgaven en 194 300 000 frank kapitaaluitgaven. Voor de lopende uitgaven betekent dit in vergelijking met het begrotingsjaar 1983, een verhoging van 8,53 pct. en voor kapitaaluitgaven, een verhoging van 3,46 pct. of in totaal 8,48 pct.

De personeelsuitgaven vertegenwoordigen 80 pct. van de lopende uitgaven.

Als andere belangrijke kredieten dienen te worden vermeld het krediet van 75 000 000 frank voor de gerechtelijke bijstand en het krediet van 32 000 000 frank voor de dienst tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

Daarenboven zijn er toegestane recruteringen geschied voor een bedrag van 148 300 000 frank.

Op het vlak van de misdadigheid en de onveiligheid heeft de minister zijn beleid uiteengezet, waarvan de voornaamste maatregelen kunnen als volgt worden samengevat:

Ten eerste, een strikte toepassing van de wetgeving ten opzichte van de vreemdelingen die strafrechtelijk tot bepaalde straffen worden veroordeeld; ten tweede, een nieuwe bevoegdheid voor de rechtbanken ten aanzien van de minderjarigen tussen 16 en 18 jaar voor misdrijven waarbij fysiek geweld ten opzichte van personen werd gebruikt; ten derde, bij de voorwaardelijke en voorlopige invrijheidstelling zal rekening worden gehouden met de aard van het misdrijf en zal een strengere houding worden aangenomen met betrekking tot die misdrijven waarbij fysiek geweld werd gepleegd.

De algemene bespreking in uw commissie is hoofdzakelijk verlopen in de vorm van vragen en antwoorden. U zult het mij niet ten kwade duiden dat ik mij thans beperk tot enkele van de behandelde onderwerpen en voor de andere onderwerpen, zonder hiervan de belangrijkheid te onderschatten, verwijs naar mijn verslag.

In verband met de herziening en de eenmaking van het recht werd bij koninklijk besluit van 8 april 1983 een nieuwe koninklijke commissaris voor de herziening van het Strafwetboek benoemd. Tegen 1 oktober 1984 zal een voorontwerp worden voorgelegd dat het algemeen gedeelte van het Strafwetboek bevat.

Bij deze herziening van het Strafwetboek wordt vooral gedacht aan vereenvoudigen, aan nieuwe middelen voor de personalisering van de straf, het uitbreiden van de straffen, de bekommernis om de slachtoffers, de beperking van de gevangenisstraffen en het geven van bepaalde taken aan de rechterlijke macht bij de tenuitvoerlegging van de straffen.

In verband met de eenmaking van het recht in de Benelux is de Benelux-studiecommissie thans bedrijvig en onderzoekt een aantal ontwerp-overeenkomsten inzake het vennootschapsrecht, het gerechtelijk akkoord, koop en ruil in handelszaken en de werking van de strafwet naar tijd en plaats.

De minister deelde mee dat in uitvoering van het koninklijk besluit van 20 december 1983 het krediet bestemd voor de gerechtelijke bijstand werd overgemaakt aan de Nationale Orde van advocaten. Deze houdt zich thans bezig met de verdeling van de gelden, zij het met betrekking tot het gerechtelijk jaar 1982-1983.

Een nieuw besluit zal worden getroffen voor de verdeling van het thans ingeschreven krediet van 75 miljoen frank.

De vraag werd gesteld of het verantwoord was dit krediet van 30 miljoen tot 75 miljoen te verhogen. De minister heeft hierop geantwoord dat deze verhoging in ieder geval verantwoord is en gesteund is op een

behoorlijk minimum toekomende aan de advocaten-stagiairs op grond van de wet van 9 april 1980.

Inzake het penitentiair beleid handelen wij eerst over de gevangenisbevolking.

De minister acht een daling van de gevangenisbevolking bereikbaar door volgende maatregelen:

— De versnelling van de voorlopige invrijheidstelling bij korte gevangenisstraffen;

— De niet-tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen tot vier maanden;

— De versoepeling van de subsidiaire straffen in geval van niet-betalen van geldboeten en gerechtskosten;

— Het toepassen van de voorlopige hechtenis op een verminderd aantal personen en het verkorten van de duur der voorlopige hechtenis.

Tijdens de bespreking heeft de minister ook de aandacht gevestigd op de vervangende straffen die in het vooruitzicht worden gesteld.

Het ontwerp tot uitbreiding van het toepassingsgebied van het verval van de strafvordering tegen betaling van een geldsom, dat reeds door de Senaat werd goedgekeurd, is thans in behandeling bij de Kamercommissie voor de Justitie.

In het kader van de herziening van het Strafwetboek wordt gedacht aan een aantal maatregelen.

Ontzettingen en andere bijkomende straffen zullen afzonderlijk kunnen worden uitgesproken na schuldigverklaring en eventueel ermee gepaard gaande waarschuwing.

Als de wet maatregelen voorschrijft met het oog op vergoeding, teruggave, herstel in dezelfde toestand, zal de rechter er zich na schuldigverklaring toe beperken de bijzondere maatregel uit te spreken.

In sommige gevallen zal als enige straf de ontzetting uit het recht om een bepaald beroep uit te oefenen, kunnen worden uitgesproken.

Er wordt tenslotte gedacht aan de mogelijkheid om de straf te vervangen door het opleggen van dienstverlening ten behoeve van de gemeenschap, door vermanen of door de schuldigverklaring al dan niet samen met een waarschuwing.

Verder werden de bevoegdheden van de gevangenisdirecteur besproken.

Hierbij kwam het verhaalrecht van de gevangene ten opzichte van de beslissingen van de gevangenisdirecteur eveneens ter sprake. In antwoord op de vragen die hierover werden gesteld, heeft de minister de aandacht gevestigd op het advies van de Hoge Raad voor penitentiair beleid die zich heeft uitgesproken voor een dergelijk verhaalrecht. Een precieze reglementering ter zake moet worden uitgewerkt ten einde moeilijkheden te voorkomen.

In ditzelfde verband denkt men aan de oprichting van rechtbanken die zekere bevoegdheden zouden krijgen met betrekking tot de strafuitvoering.

Voor de instellingen die zich bezighouden met nazorg van gevangenen wordt het krediet van 6 300 000 frank verhoogd tot 6 800 000 frank, hetzij een verhoging van 7,9 pct.

Deze verhoging was noodzakelijk ingevolge de stijging van de personeels- en werkingskosten van deze instellingen.

Op de vraag hoe dit krediet tussen de verschillende instellingen zou worden verdeeld, kon de minister nog geen antwoord geven daar de gevraagde inlichtingen over de prestaties van het jaar 1983 nog niet zijn meegedeeld. De verdeling van dit krediet wordt gedaan door de ministeries van de gemeenschappen, behalve de toelage voor de twaalf tweetalige Brusselse instellingen waarvoor een krediet werd ingeschreven in de begroting van het ministerie van Justitie.

In verband met de jeugdbescherming kwamen zowel de kredietverhoging voor de Dienst voor jeugdbescherming als de kredietvermindering voor het Centre d'études de la délinquance juvénile en de toelage aan internationale instellingen ter sprake.

Het krediet voor de Dienst voor jeugdbescherming werd verhoogd met 66 500 000 frank ingevolge de toepassing van de index op wedden en vergoedingen en het aanwerven van personeelsleden in de rijksopvoedingsgestichten.

Ingevolge een reorganisatie van de VZW Centre d'études de la délinquance juvénile werd het krediet voor deze vereniging met 500 000 frank verminderd. Er werd uitleg gevraagd omtrent de toelagen toegekend aan de internationale vereniging van jeugdmagistraten en aan l'Union internationale de la protection de l'enfance. De minister heeft zowel wat

betreft de toegekende bedragen als wat betreft de activiteiten van deze internationale verenigingen de gevraagde inlichtingen verschaft.

In verband met het immigratiebeleid waaromtrent ook enkele vragen werden gesteld, deelde de minister mede dat in 1983, 745 vreemdelingen werden uitgewezen op grond van de wet van 15 december 1980. De nationaliteiten van de uitgewezen vreemdelingen zijn terug te vinden in het verslag.

In antwoord op een vraag over zijn beleid inzake de vreemdelingen onderstreepte de minister dat hij de wet van 15 december 1980 nauwgezet zal blijven toepassen en dat hij, wanneer het ontwerp wet zal zijn geworden, zo spoedig mogelijk de nieuwe vreemdelingenwet zal uitvoeren.

De stopzetting van de immigratie, besloten in 1974, wordt meer dan ooit in acht genomen en dit ingevolge de regeringsverklaring van 16 maart 1983, aldus de minister.

Over het probleem van de onafhankelijkheid van de parketmagistraten, waaromtrent tijdens de bespreking in de commissie een lid vragen heeft gesteld, heeft de minister zijn mening te kennen gegeven die in het kort als volgt kan worden samengevat. Dit probleem vertoont een drievoudig aspect: ten eerste, de verhouding van de minister van Justitie tot de procureurs-generaal; ten tweede, de verhouding van de parketmagistraten onderling en ten derde, de bevoegdheid van een parketmagistraat in verband met de opportuniteit van een vervolging.

Ten eerste, de verhouding van de minister van Justitie tot de procureurs-generaal. De minister van Justitie kan ongetwijfeld een positieve injunctie richten tot de procureurs-generaal.

De minister van Justitie kan echter alleen een negatieve injunctie van algemene aard richten tot de procureurs-generaal. Hierover bestaat betwisting. Volgens de enen vindt de minister van Justitie deze bevoegdheid in artikel 143 van het Gerechtelijk Wetboek volgens hetwelk de procureurs-generaal hun opdrachten uitvoeren onder het gezag van de minister van Justitie; volgens de anderen — en dit is voornamelijk de rechtsleer — zou de minister geen bevoegdheid tot negatieve injunctie hebben.

Ten tweede, de verhouding van de parketmagistraten onderling. De onafhankelijkheid van ieder lid van het parket zou in strijd zijn enerzijds met het hiërarchiseerd karakter van het parket dat een gevolg is van een aantal bepalingen uit het Gerechtelijk Wetboek en anderzijds met de eenheid van het parket welke algemeen wordt aangenomen.

Nochtans kan dit hiërarchisch en eenheidskarakter van het parket niet tot gevolg hebben dat er een injunctie zou worden gegeven die erop neerkomt de wetten zelf te schorsen of vrijstelling van een uitvoering te verlenen.

Ten derde, de bevoegdheid tot niet-vervolgung. De procureur des Konings kan in een bepaald geval wel beslissen dat er geen aanleiding tot vervolging bestaat, maar kan niet beslissen dat hij in geen geval nog enige toekomstige schending van één of meer wetten zal vervolgen. Een dergelijke beslissing zou neerkomen op de schorsing van de wet zelf.

Het geheim van het gerechtelijk onderzoek:

Ingevolge de publiciteit rond de mededelingen die de laatste tijd werden gedaan door een onderzoeksrechter aan de pers, werd aan de minister de vraag gesteld of hierdoor het geheim van het gerechtelijk onderzoek werd geschonden. De minister verwees naar de bestaande omzendbrieven ter zake, waarin wordt gesteld dat deze mededelingen kunnen worden gedaan door een magistraat van het parket en voor minder belangrijke zaken door een lid van de gerechtelijke politie. De minister vond het niet geraadzaam, dit in overeenstemming met de inhoud van de circulaire van 9 april 1965, dat een onderzoekende magistraat zelf mededelingen zou doen aan de pers, om te voorkomen dat hij daardoor in zijn verder onderzoek zou worden belemmerd.

De bescherming van het privé-leven: in de begroting is een krediet van 32 miljoen ingeschreven voor de oprichting van de Raadgevende Commissie van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. In antwoord op een vraag die hieromtrent werd gesteld, heeft de minister de oprichting van voornoemde raadgevende commissie aangekondigd. Haar bevoegdheid zal worden uitgebreid zodra het ontwerp van wet tot de bescherming van bepaalde aspecten van de persoonlijke levenssfeer dat bij de Kamer van volksvertegenwoordigers werd ingediend, wet zal worden zijn.

Tenslotte werden door een aantal leden nog verschillende vragen gesteld in verband met de informatica en de automatisering, de uitbreiding van de bevoegdheid van de vrederechters, de afschaffing van de

politiecommissarissen als ambtenaar van het openbaar ministerie, de uitvoering van werken in de gevangenissen, de coördinatie tussen de gerechtelijke diensten en in verband met een aantal uitgaven verdeeld over verschillende artikelen van de begroting. Al deze vragen werden door de minister beantwoord. Ik geloof dat ik hiervoor mag verwijzen naar het verslag.

Mijnheer de Voorzitter, beide voorliggende ontwerpen werden door uw commissie aangenomen met 9 stemmen tegen 3. Ik nodig de Senaat uit ze eveneens goed te keuren. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

M. le Président. — La parole est à M. Wathelet.

M. Wathelet. — Monsieur le Président, monsieur le ministre, chers collègues, *Le Monde* du 30 mai 1984 rapporte brièvement deux congrès; celui de la Confédération syndicale des avocats et celui de l'Union syndicale des magistrats.

Les thèmes de ces congrès parlent d'eux-mêmes. Les avocats avaient choisi: «La justice en péril», tandis que les magistrats avaient retenu: «Entreprise justice: atelier artisanal ou société anonyme». Ils faisaient écho à M. Badinter, le garde des Sceaux, qui qualifie la justice d'entreprise en difficulté.

En Belgique, nous pourrions tenir congrès sous les mêmes titres, sur la nécessité de la modernisation des outils de travail, sur l'incontestable besoin d'une productivité accrue. Les projets déposés par le ministre de la Justice, et qui concernent l'arrière judiciaire, les longues discussions en commission relatives à cet objet, en sont le témoignage.

Je suis d'accord avec l'auteur de l'article, M. Bertrand Le Gendre, citant l'Union des magistrats, lorsqu'il écrit: «Pour autant, la machine judiciaire ne doit pas rechercher la productivité à tout prix. Il y a des gains de temps et des simplifications qui nuisent à l'équité.»

En regardant de plus près et d'une manière générale votre budget, monsieur le ministre, je constate qu'il représente, par rapport à l'ensemble des dépenses — je me suis livré à un calcul plus ou moins précis —, 1/83 du total. La proportion serait meilleure et le calcul plus juste si nous établissions cette proportion en fonction des recettes.

Je ne suis certes pas le premier à le constater: la rigueur est nécessaire. Il convient de diminuer les dépenses de l'Etat mais la proportion par rapport aux autres dépenses de l'Etat est inquiétante.

Le degré de civilisation d'un pays s'apprécie aussi à partir de sa capacité de vouloir et d'avoir une bonne justice.

Il faudra sans doute que s'instaure, monsieur le ministre, chers collègues, un débat relatif à la répartition des dépenses entre les grandes charges et obligations de l'Etat. Il n'est pas convenable, à mes yeux, que le ministre de la Justice ait des moyens aussi limités pour accomplir sa tâche. La modernisation de la justice implique des investissements en hommes et en matériel. Il résulte de nos travaux en commission que ces investissements en hommes et en matériel sont spécialement urgents.

La discussion du budget, vous en conviendrez, autorise quelques réflexions sur l'orientation de la justice.

Permettez-moi d'aborder trois points qui sont, soit simplement esquissés dans l'excellent rapport de M. Van Rompaey, soit qui en sont absents parce qu'ils n'ont pas été évoqués en commission. Il s'agit de la peine d'emprisonnement, de la loi de 1964 et son application réelle, et enfin de ce que j'appellerai «la conciliation judiciaire».

A propos de la peine d'emprisonnement, dans un livre récent, Mme Dorlhac de Borne, qui fut secrétaire d'Etat à la condition pénitentiaire, écrit: «Faut-il supprimer la prison? La question est hardie, mais elle mérite qu'on se la pose.»

Elle formule cette interrogation après avoir cité l'avocat Robert Badinter, qui, dans un article du 12 janvier 1972, posait ainsi le problème: «Si un criminel ou le délinquant sort de prison comme il y est rentré ou plus dangereux encore, l'emprisonnement n'est pas défense pour la société mais bien menace pour la société.»

La réponse qu'elle formule à cette question: «Faut-il supprimer la prison?», est évidemment négative car, dit-elle, «La prison est le seul rempart, au sens étymologique du terme, contre les individus dangereux pour l'ordre social.» Mais elle nuance cette réponse en précisant: «Or l'institution prison, dans son état actuel, a des effets nocifs et aggrave souvent la maladie sociale au lieu d'essayer de la guérir. Il faut donc, d'une part, la changer et, d'autre part, la réserver aux cas extrêmes de sa nécessité pénale.»

Notre commission n'a pas encore eu l'occasion d'entendre et de questionner M. Legros, le commissaire royal à la réforme du Code pénal, mais il semble bien, si j'ai bien lu les déclarations du ministre, que l'intention du commissaire royal soit d'accentuer les possibilités de peines de substitution ou plus exactement — pour reprendre les termes du rapport — des mesures de remplacement.

Ici peut-être faudrait-il aller plus loin et envisager de supprimer dans certains textes la peine d'emprisonnement sauf, bien sûr, dans les cas très graves, les cas extrêmes pour reprendre l'expression de Mme Dorlhac de Borne, sauf aussi pour les actes de violences contre les personnes ou contre les propriétés et à l'exception également, cela va de soi, lorsqu'un trouble social grave peut résulter d'une infraction; je prends l'exemple de la drogue; je n'insiste pas davantage.

Mais cette suppression dans les textes de la peine d'emprisonnement n'est possible que si les peines de remplacement sont sérieuses et sont capables de dissuasion suffisante; à condition aussi que la victime soit, à coup sûr, dédommée.

On pourrait imaginer, monsieur le ministre, que l'emprisonnement devienne en quelque sorte subsidiaire à la peine de substitution et au dédommagement de la victime. Je ne vois pas pourquoi, sauf circonstances familiales exceptionnelles, on ne pourrait pas imaginer que la protection de la rémunération ne joue pas, du moins dans une certaine mesure, lorsqu'il s'agit de rembourser la victime.

Je cite encore une dernière fois Mme Dorlhac de Borne parlant du condamné qui arrive au moment de sa libération: «L'homme libéré se trouve face à un monde qui lui est devenu étranger et souvent hostile. Il garde les stigmates de la prison: les portes de celle-ci se sont ouvertes devant lui, d'autres se ferment à leur tour.» Ici, je reprends une suggestion — j'ignore si elle est de Mme Dorlhac — puisée dans une lecture que j'ai faite et que je crois intéressante: «Pourquoi ne pas laisser au juge la faculté de décider que la condamnation qu'il prononce ne sera pas insérée au casier judiciaire, au moins au casier judiciaire qui doit être produit par chacun dans certaines circonstances?» En effet, je crois que cette insertion est en elle-même une peine qui rend très difficile la réinsertion professionnelle et aggrave l'isolement social.

Je viens de parler pendant quelques instants, essentiellement, des condamnés à des peines de prison. Mais quid de l'emprisonnement des prévenus? C'est ici que je voudrais livrer ma seconde réflexion. Elle a trait à la loi du 29 juin 1964 concernant la suspension, le sursis et la probation.

Cette loi a été, et est pour moi, probablement la plus grande réforme du Code pénal de l'après-guerre. Mais nous pouvons nous poser la question de savoir si elle est suffisamment appliquée. Je me souviens — cela remonte loin, aux années 1964-1965 — qu'un magistrat, dont je ne citerai pas le nom et qui n'est d'ailleurs plus en fonction depuis de très nombreuses années, m'a dit: «Je n'appliquerai jamais cette loi.» Je me souviens des premières réactions dans les parquets à propos de la loi de 1964: «Mais nous ne pourrions donc plus réaliser la probation de fait qui nous appartenait!» Des membres du parquet étaient donc opposés à cette législation. Tout cela s'est calmé avec le temps.

On peut dire que nous sommes entrés dans une phase d'application de la loi qui est meilleure, mais encore insuffisante à mon gré.

En commission, j'avais posé une question à laquelle je n'ai pas trouvé la réponse qui m'avait pourtant été promise. La question était celle-ci: combien de suspensions interviennent-elles en chambre du conseil, juridiction d'instruction et en chambre du conseil, juridiction du fond? Il serait utile de disposer des chiffres exacts. En effet, les réformes fondamentales peuvent être absolument inutiles si elles ne reçoivent pas une application convenable.

Peut-être les conseils utilisent-ils trop peu la faculté légale qui leur est offerte? Peut-être les magistrats, au niveau de l'instruction, sont-ils trop bousculés dans leurs activités? Mais si l'on veut bien relire les articles 3 et 5 de la loi et essayer d'en extraire la philosophie, on constatera qu'il est prévu que la suspension peut être examinée par les juridictions d'instruction ou du fond en chambre du conseil lorsqu'elles estiment que la publicité des débats pourrait provoquer le déclassement de l'inculpé ou compromettre son reclassement. C'était une notion toute nouvelle en 1964 et nous la considérons maintenant, à tort, comme passée dans la réalité judiciaire.

Car enfin — et ici ma réflexion est liée au contenu du rapport —, comment rendre compatibles avec cette loi qui permet à un prévenu de demander qu'on prenne les mesures tendant à éviter son déclassement ou à favoriser son reclassement, comment rendre compatibles avec cette

loi, dis-je, les communications du parquet ou du juge d'instruction dès le début d'une affaire, communications qui ont pour effet une publicité dans la presse bien plus grave encore qu'une publicité d'audience?

Et comment admettre — je vais un peu plus loin dans le raisonnement — une détention préventive connue de tous, si le prévenu a le droit de demander qu'on prenne les mesures que je viens d'évoquer?

J'ai souvent eu l'impression, sans doute partagée par ceux qui vivent le droit au sein des tribunaux — je ne sais ce qu'en pense M. le ministre, mais il nous le dira sans doute — que cette législation était insuffisamment appliquée. Or, autant que la condamnation, c'est la publicité de la condamnation qui tue socialement quelqu'un.

Je terminerai l'exposé des trois points que j'ai évoqués par un essai de réflexion très modeste. J'ai dit que je parlerai brièvement de la conciliation judiciaire. Je vais tenter d'expliquer ma pensée.

Vous le savez mieux que moi: cette conciliation existe, en tout cas dans le Code judiciaire. Pour toutes les juridictions du premier degré, on peut considérer qu'elle n'est jamais appliquée et que les justiciables n'y ont jamais recours. D'autre part, notamment dans certaines matières relevant de la juridiction du travail, on a prévu la conciliation obligatoire. C'est vrai aussi pour le bail à ferme.

Mais on peut dire que ce système s'est révélé virtuellement et pratiquement inefficace. Il en va de même, je l'ai dit, de la conciliation prévue à l'article 731 du Code judiciaire.

Nous devons essayer de dégager les raisons pour lesquelles la conciliation n'est pas reçue aussi bien du côté des conseils que du côté des tribunaux et pourquoi elle n'est pas utilisée. On peut dégager une cause essentielle: cette conciliation est toujours tentée par le ou les magistrats qui, à défaut d'accord entre parties, jugera ou jugeront. Dès lors, la tentation normale des parties et de leurs conseils est de ne pas brûler les arguments, de ne pas tout dire en conciliation, de se réserver les moyens de plaider. Si le magistrat s'avance dans des suggestions et s'il va trop loin, les parties veulent se réserver la possibilité de discuter au fond, soit en instance, devant lui — c'est le drame —, soit en appel.

La première innovation consisterait donc à créer des chambres de conciliation qui, en cas de désaccord final, n'auraient pas la faculté de juger, ni même de communiquer un procès-verbal de leurs auditions. La conciliation aurait échoué, une autre chambre du tribunal serait saisie, sans plus.

Une seconde raison, moins perceptible mais tout aussi réelle, se situe peut-être dans l'idée généralement répandue que la conciliation sera nécessairement une cote mal taillée, une sorte de poire coupée en deux — en l'occurrence, la poire étant le justiciable —, alors que chacun est, en principe, sûr de son bon droit.

Or la conciliation ne peut pas être cela. Le juge de conciliation devrait avancer comme solution ce qu'il considère comme le droit, mais sans le mettre en forme, je dirais presque en réflexe, mais un réflexe qui lui vient de sa longue pratique, de son expérience.

Pour ce qui concerne la saisine, la meilleure formule serait peut-être que la conciliation puisse être rendue obligatoire si l'une ou l'autre des parties la demande, que ce soit le défendeur ou le demandeur. Celles-ci et leurs conseils seraient avertis, dès l'inscription d'une affaire, que la chambre de conciliation est, en permanence, à leur disposition, en instance ou en appel.

Monsieur le Président, monsieur le ministre, cher collègues, l'essai de réflexion que je viens de faire sur ce point m'est inspiré par deux constatations: d'une part, l'arriéré judiciaire est tel que bien des litiges resteront en suspens pendant de nombreuses années encore et, d'autre part, la nécessité d'éviter — autant que faire se peut — l'arbitrage privé qui n'offre pas, à l'évidence, les mêmes garanties que le recours aux juridictions ordinaires.

Il faut tenir compte — comme je l'ai déjà dit plusieurs fois aujourd'hui — de cet avertissement du garde des Sceaux français qui déclare: «Il n'y a point de salut en dehors de la renonciation aux luxes procéduraux d'antan.»

Peut-être un nouveau type de conciliation judiciaire permettrait-il de liquider des dossiers qui, relativement simples, n'attendent rien d'autre que l'appréciation d'un juge.

Monsieur le ministre, le rapport de la commission révèle que vous avez déposé, tant à la Chambre qu'au Sénat, de nombreux projets de loi. Beaucoup sont déjà votés dans les deux ou en tout cas dans l'une des deux Chambres.

Si l'on examine les intitulés de ces projets, on doit admettre qu'il y a entre eux une liaison essentielle qui est l'adaptation de la législation aux nécessités résultant des changements de notre vie sociale.

Je souhaite que notre système bicaméral ne soit pas un obstacle à l'achèvement rapide de l'œuvre entreprise.

Les quelques remarques ou réflexions que j'ai tenté de formuler n'ont pas d'autre objectif que d'essayer de saisir quelques éléments des changements nécessaires aujourd'hui et de tenter de dire ce que je crois indispensable, en accentuant peut-être l'un ou l'autre aspect de réformes que, pour l'essentiel, vous avez entreprises et, pour certaines, déjà achevées.

Je me suis toujours interdit de porter des jugements sur la magistrature. Je ne l'ai jamais fait et ne le ferai point aujourd'hui.

Je voudrais toutefois, et ce sera ma dernière remarque, formuler une suggestion concernant la nomination des magistrats.

Des propositions ont été déposées qui ont le même objet, dont une est pendante devant la commission de la Justice du Sénat. Bien entendu, je ne veux pas les examiner ici.

Puis-je seulement vous dire ce qui me semblerait utile, après un long temps d'exercice d'une profession liée au monde judiciaire?

Notre Constitution a prévu pour les plus hauts magistrats de notre pays un système de présentation. Sans recourir à ce système pour les désignations directes, qui sont notre système constitutionnel, il me semble que celles-ci devraient se faire au sein de ceux qui ont une expérience importante du barreau.

Je sais bien que le Code judiciaire prévoit un maximum de cinq ou de dix ans de barreau, suivant qu'il s'agit d'une juridiction ou d'une autre. Ce n'est pas de cela que je parle. Je ne veux pas non plus déterminer un seuil d'âge ou une durée minimale d'activité. C'est une question à débattre. Mais le droit de juger, l'obligation de juger, me paraissent tellement graves, tellement lourds socialement, que leur attribution devrait être réservée à ceux qui ont déjà vécu le droit et, surtout, rencontré les difficultés de la vie.

Dois-je vous dire, monsieur le ministre, que le groupe PRL votera votre budget?

J'ai pour mission de vous dire à nouveau notre confiance qui est entière. *(Applaudissements sur les bancs de la majorité.)*

M. le Président. — Je propose au Sénat d'examiner uniquement, cet après-midi, le budget du ministère de la Justice, dont nous pourrions probablement clôturer la discussion aux environs de 18 h 30, et de laisser pour demain après-midi les autres points figurant à notre ordre du jour d'aujourd'hui.

L'assemblée est-elle d'accord sur cette proposition? *(Assentiment.)*

Het woord is aan de heer Egemeers.

De heer Egemeers. — Mijnheer de Voorzitter, in het begrotingsdebat beperk ik mij tot enkele beschouwingen met betrekking tot het penitentiair beleid. De hervorming van het penitentiair beleid wordt steeds op de lange baan geschoven; men blijft een repressief beleid voeren. Het aantal gevangenen neemt voortdurend toe door het overdreven toepassen van de wet op de voorlopige hechtenis. Dit leidt tot overbevolking van de gevangenis, waardoor ook de vraag naar meer veiligheid steeds meer en meer rijst.

Het gevangenispersoneel volgt nauwelijks in verhouding tot deze verhoging van de gevangenisbevolking, waardoor de arbeidsvoorwaarden steeds moeilijker worden, wat dan weer meer spanning brengt in de gevangenis.

De hervorming van het gevangeniswezen blijft uit of vordert traag. Om financiële redenen, zegt men, maar men bouwt altijd maar nieuwe gevangenis. In 1984 zullen er weer een reeks nieuwe cellen worden toegevoegd aan het bestand. Dit brengt nochtans geen oplossing voor de huidige overbevolking. Niet alleen zou men de oude cellen beter afbreken en ze vervangen door nieuwe en zo de huisvesting van de gevangenen saneren, maar vooral zou men minder de voorlopige hechtenis moeten toepassen. Slechts op die manier is harmonisering mogelijk.

Een nieuwe visie op de voorwaardelijke invrijheidstelling, naar Nederlands voorbeeld, kan kredieten beschikbaar stellen enerzijds om het gevangenispersoneel betere arbeidsvoorwaarden te geven bijvoorbeeld, door aanwerving, minder diensttijd en minder overuren, en anderzijds om een humaniserend beleid voor de gevangenen door te trekken.

Zijn de gedetineerden op de hoogte van hun plichten en rechten? Is de tekst van het algemeen reglement met algemene instructies ter beschikking van de gevangenen en in voldoende aantal? De beklaagden en de veroordeelden met een straf van minder dan drie maanden mogen hun eigen kledij dragen luidens de artikels 75 en 76 van het algemeen reglement. Wordt die regel toegepast?

Ook op het vlak van de briefcensuur is men niet soepel. In bepaalde gevangissen worden steeds alle brieven gelezen. In sommige inrichtingen worden zelfs de brieven van de advocaten geopend, wat niet toegelaten is volgens artikel 24.

De regeling wil een beklagrecht voor de gevangenen invoeren. Dit is goed, maar wat is een beklagrecht waard wanneer er geen gedetineerdenrecht bestaat? De gevangenen hebben geen enkel recht.

Erger is dat de beklaagden worden opgesloten met de veroordeelden in dezelfde gevangenis. Daaruit volgt dat beide categorieën volgens hetzelfde regime worden behandeld. Dit gaat toch niet op. Beklaagden en veroordeelden zouden een verschillend regime moeten hebben.

Zo kom ik weer tot de voorlopige hechtenis, die de oorzaak is van de overbevolking van de instellingen, met alle gevolgen van dien.

De Liga voor de mensenrechten heeft in dit verband zeer redelijke en doeltreffende voorstellen gedaan, waarbij werd uitgegaan van het principe dat de vrijheidsberoving de uitzondering moet blijven. Er is duidelijk bewezen dat alternatieve formules mogelijk zijn, zonder verhoging van de budgettaire kostprijs, maar toch met een verbetering van het penitentiair beleid. Ze kunnen zelfs een besparend effect hebben, zoals de afschaffing van het uniform en de vermindering van het aantal gedetineerden. Het is een kwestie van aanpak in een progressieve en democratische beleidsvisie. Mijnheer de minister, wanneer zal dit worden verwezenlijkt?

Namens mijn fractie moet ik zeggen dat de Socialistische Partij uw begroting niet zal goedkeuren. *(Applaus op de socialistische banken.)*

M. le Président. — La parole est à M. Lallemand.

M. Lallemand. — Monsieur le Président, mon intervention se limitera à quelques points puisque la discussion de diverses questions indéniablement brûlantes aura bientôt lieu au Parlement, notamment celle sur le projet de loi relatif aux étrangers dont nous aurons à débattre dans quelques semaines et l'examen du projet sur l'arriéré judiciaire qui débute demain. Je n'aborderai donc pas ces problèmes.

Il y a presque deux ans, le 22 septembre 1982, le ministre, intervenant devant la commission de la Justice du Sénat, annonçait le dépôt de plusieurs projets, projets qui obéissaient, selon lui, à un principe commun qui est de ne pas abuser de la loi ou, en d'autres termes, de ne pas participer à l'inflation législative. Je dirai qu'il est resté à mi-chemin de cette intention.

Beaucoup de projets ont, en effet, été déposés, mais ils n'ont pas abouti. C'est le lot des ministres de subir les inerties du législateur, je ne vous en fais pas grief.

Cependant, le gouvernement n'a pas manqué de réagir à cette horreur du vide puisqu'il a rendu exécutoires plusieurs centaines d'arrêtés de pouvoirs spéciaux, préférant sans doute les prendre à son compte afin d'éviter au Parlement cette inflation législative. Les projets que vous avez annoncés sont importants...

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Vous ne me faites pas le reproche de ne pas avoir déposé de projets?

M. Lallemand. — Je dis simplement que vous êtes resté à mi-chemin d'une intention qui était de résister à l'inflation législative, alors que je constate que vous avez déposé pas mal de projets, ce qui contredit quelque peu cette intention...

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — L'année dernière, vous m'avez fait à cette tribune le reproche, à l'époque fondé, de ne pas avoir déposé tous les projets que j'avais annoncés. Maintenant, ils sont là.

M. Lallemand. — Je dis justement que vous êtes à mi-chemin pour la raison précise que la commission de la Justice du Sénat et le Sénat lui-même participent de ce retard dans l'examen du dossier.

Voici, par exemple, plusieurs années que demeure en chantier l'examen du projet de loi relatif à la filiation. La Belgique a été condamnée à

Strasbourg il y a déjà près de quatre ans: l'arrêt Marckx est d'ailleurs devenu célèbre dans notre jurisprudence. Cependant, le législateur demeure étonnamment inerte et ne donne pas suite à l'invitation qui lui est faite par la Cour de Strasbourg, de supprimer les inégalités qui existent entre les enfants naturels et les enfants légitimes. Ce projet sur la filiation a déjà fait l'objet de très nombreuses réunions, mais n'est toujours pas en état de passer en séance plénière du Sénat. C'est évidemment regrettable.

Il en est de même du projet sur les malades mentaux, projet important s'il en est, qui, lui aussi, ne parvient pas à passer le cap de la commission.

D'autres critiques peuvent également être formulées à l'égard du travail parlementaire. Bon nombre de propositions de loi n'arrivent jamais en commission à raison sans doute de l'inflation des projets gouvernementaux...

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Les projets gouvernementaux n'y arrivent pas tous plus.

M. Lallemand. — Quand ils y arrivent, ils prennent abusivement le pas sur les propositions de loi. Des propositions déposées depuis longtemps sont reprises dans des projets gouvernementaux qui sont examinés par priorité, de telle manière que le travail des parlementaires est en quelque sorte court-circuité.

Ce matin encore, en commission des Affaires sociales, j'ai pu faire constater qu'un arrêté de pouvoirs spéciaux avait pratiquement repris les dispositions d'une proposition de loi que j'avais déposée antérieurement.

Pareille pratique est évidemment regrettable car le Parlement cesse ainsi d'être une branche maîtresse du travail législatif.

Des mesures s'imposent pour enrayer un processus devenu dangereux.

Il me paraît indispensable que la commission de la Justice siège davantage qu'elle ne le fait. Il est impossible, à raison de deux séances par semaine, de vider la réserve de projets et de propositions soumis au Sénat. Malgré les efforts du président de la commission, pour augmenter les réunions, nous ne sommes pas arrivés à un rythme de croisière satisfaisant.

Le Sénat devra dès lors — c'est du moins ma conviction — envisager une réforme de la méthode de travail suivie en commission, car il est indéniable que la participation des commissaires y laisse à désirer. A de très nombreuses reprises, la commission de la Justice n'a pu réunir la majorité de ses membres.

Cette déficience chronique a des conséquences non seulement sur le rythme du travail, mais aussi sur les délibérations elles-mêmes. Une commission ne délibère pas de la même manière lorsqu'elle est composée de six membres ou lorsque, étant au complet, l'ensemble du Parlement y est représenté.

Nous ne pouvons laisser persister un état de choses qui porte atteinte au prestige de notre institution. La bonne volonté manifestée à cet égard par le président de la commission ne suffit pas; il faut qu'il y ait délibération et concertation sur ce point avec le ministre de la Justice pour tenter de trouver une solution à cet inquiétant problème.

Hier encore, j'ai été saisi par un groupe de juristes de Liège qui s'est constitué pour la défense d'un statut d'égalité entre les enfants, c'est-à-dire pour la réforme de la loi sur la filiation, qui m'a demandé des explications sur le processus de délibération de la commission du Sénat. Il est difficile de dire la vérité à ces citoyens sans être quelque peu embarrassé.

Ceci est d'autant plus extraordinaire qu'il n'existe pas, sur ces projets, de grandes divergences politiques fondamentales. Pour l'essentiel, un accord sur les principes de la réforme peut être trouvé et, en tout cas, défini par un vote.

J'ai cru utile de rappeler cette situation à l'occasion de l'examen du budget de la Justice, même si le ministre n'est, bien entendu, pas directement concerné par mes remarques.

L'an dernier, monsieur le ministre, vous aviez reconnu que le nombre de mandats d'arrêt était en hausse continue: 10 264 mandats d'arrêt auraient été délivrés en 1981. Ainsi 50 p.c. de la population pénitentiaire seraient constitués de personnes en état de détention préventive.

Il est indéniable que la détention préventive s'est progressivement modifiée. Alors que le système a été institué pour des raisons de sécurité, pour éviter que les preuves disparaissent et que les prévenus brouillent les pistes, la détention préventive est de plus en plus utilisée comme

une technique d'interrogatoire, comme un moyen d'obtenir des aveux. D'aucuns ont pu prétendre que la détention préventive est devenue la version moderne de la question.

Il est exact que lors d'interrogatoires de police, il est dit de façon de plus en plus explicite aux personnes détenues qui nient et refusent de reconnaître certains faits — c'est arrivé à plusieurs reprises —: «Tu parles et tu sors; tu ne parles pas et tu restes!» Une pression illégitime est ainsi exercée sur le détenu et il faut redouter les conséquences qu'elle peut avoir à long terme sur le système de la détention préventive.

En tout cas, sous couvert de l'un ou l'autre motif défini par la loi, et qui sont évoqués de façon formelle, certaines chambres du conseil ont transformé la détention préventive en une peine préventive. Dans un nombre de plus en plus élevé de cas, les jugements correctionnels se contentent de couvrir la détention préventive, avec sursis pour le surplus, ce qui accrédite l'idée que la détention préventive est une sanction anticipée.

C'est là une évolution fort inquiétante car elle aggrave le poids de l'instruction et porte atteinte à la présomption d'innocence qui demeure et doit demeurer dans notre droit un fait fondamental. Ce n'est pas un hasard si le droit pénal des régimes totalitaires ne reconnaît pas au citoyen le bénéfice d'une telle présomption.

Cette évolution est-elle évitable? Je crois qu'il est difficile de la contrecarrer. La preuve en est que toutes les réformes législatives qui ont eu pour but de limiter l'accroissement des détentions préventives sont demeurées lettre morte. C'est donc qu'à la volonté du législateur et du gouvernement s'oppose un état d'esprit qui règne jusque dans les parquets et dans certains cabinets des juges d'instruction. Cet état d'esprit découle sans doute d'un sentiment d'impuissance. La liberté du prévenu est ressentie comme un obstacle majeur à la recherche de la vérité. On comprend que la mise en détention accroît la puissance d'investigation et la capacité de pression du juge, ou, en tout cas, des policiers, sur le milieu qui entoure la délinquance. Elle donne aussi à l'opinion publique qui exige que la répression soit prompte une satisfaction symbolique.

Les jugements qui statuent sur des détentions préventives sont presque les seules mesures par lesquelles la justice fait preuve de célérité. Toutefois, dans beaucoup de cas, ces avantages, que la répression publique se donne et pour elle-même et pour le public, sont pris sur le respect dû à la liberté des citoyens; ils sont pris au débit des libertés publiques. En outre, les emprisonnements préventifs, à raison de leur survenance soudaine, causent un préjudice plus grand aux familles des prévenus. Ils accroissent aussi le pouvoir des parquets au détriment de celui des juges du fond qui interviennent en second ordre pour traiter de l'essentiel, c'est-à-dire de la liberté des personnes.

Le juge qui statue alors que le prévenu a déjà subi de deux à cinq mois de détention, a la main quelque peu forcée. Je l'ai dit: je ne crois pas qu'il soit facile de porter remède à ces abus, car ils s'enracinent dans une forte demande répressive de l'opinion publique mais on n'aperçoit pas toujours que cette demande a un caractère quelque peu «liberticide».

Il faut toutefois constater que cette tendance à étendre l'application de la détention préventive n'est pas générale.

La comparaison des politiques suivies en Belgique et aux Pays-Bas est d'ailleurs éloquent à ce sujet. Alors que les Pays-Bas ont une population de près de 30 p.c. supérieure à la nôtre, on constate que la population des prévenus dans les prisons était, en 1981, de 1 603 aux Pays-Bas et de 2 313 en Belgique, soit une différence réelle de quelque 50 p.c., ce qui est énorme.

Ces chiffres donnent à penser que des réformes sont possibles et que certains magistrats ont une vue pessimiste et surfaite des nécessités de l'instruction. Vous n'êtes d'ailleurs pas loin de penser comme moi, puisque vous avez déclaré en commission de la Justice qu'une des causes de l'augmentation du nombre de détenus résidait dans «un certain abus dans les détentions préventives» et vous avez ajouté «qu'un groupe de travail avait été constitué pour réformer la loi». Un groupe de plus, dirais-je, puisqu'on en constitue lors de chaque législation importante. Mais vous aviez déjà annoncé la constitution de ce groupe de travail en 1983, et même en 1982 si je ne me trompe pas. La mise en place de ce conseil prend indiscutablement du temps alors qu'il s'agit de l'un des problèmes les plus brûlants et les plus graves de la politique du département.

Voilà pourquoi, monsieur le ministre, je souhaiterais que vous nous disiez dans quels délais, à quelle échéance, vous pensez pouvoir présenter des conclusions sur ce problème qui vous préoccupe autant que nous et qui touche à l'une des institutions les plus importantes et les plus délicates du droit pénal.

On voit bien d'ailleurs que l'absence de réponse adéquate à cette inflation de la détention préventive conduit à la surpopulation des prisons et à la construction de nouvelles prisons. C'est ce que vous avez annoncé à propos notamment de l'ancienne caserne du Petit Château. Au sein même de l'administration pénitentiaire, les avis paraissent, sur ce point, partagés.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Comment peut-on connaître les avis au sein de l'administration pénitentiaire? Si les avis sont partagés, c'est qu'ils sont connus...

M. Lallemand. — Ils le sont.

Certaines organisations, notamment la Ligue des droits de l'homme, en ont fait état lors de conférences de presse. Mais cela n'a pas une grande importance...

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — La Ligue des droits de l'homme a fait état de l'avis de fonctionnaires de cette administration, et ces avis s'opposent?

M. Lallemand. — Il semble que oui.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — L'administration des établissements pénitentiaires n'a pas à avoir d'autre avis que le mien!

M. Lallemand. — Je le conçois, mais puisque vous ne souhaitez pas que nous parlions de ce sujet...

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Mais si.

Je voulais simplement faire remarquer que la notion d'avis partagés au sein d'une administration est tout à fait extérieure à notre système de fonctionnement de l'exécutif et des rapports entre l'exécutif et le législatif.

M. Lallemand. — Je ne citerai pas le nom du fonctionnaire en question, car je ne souhaite pas créer d'incident.

Je soulignerai que l'expérience a prouvé, particulièrement aux Etats-Unis, que tout nouvel établissement pénitentiaire est aussitôt surpeuplé à son tour. Cela signifie que la création de nouvelles prisons n'est nullement un remède à la surpopulation pénitentiaire. Elle conduit, au contraire, à une aggravation plutôt qu'à une réduction du mal.

Divers moyens — j'en ai d'ailleurs cité un — beaucoup plus efficaces permettraient, sans frais et dans le cadre de la législation actuelle, de réduire la population carcérale: la révision de l'application de la détention préventive, dont j'ai déjà parlé, une application plus généreuse de la libération conditionnelle, l'octroi plus fréquent de sursis, la non-exécution des courtes peines et l'utilisation plus large de la suspension du prononcé trop souvent ignorée par les magistrats, M. Wathélet a évoqué ce problème, voici quelques instants.

Autre mesure législative facilement applicable et que vous préconisez également à la suite du commissaire royal à la réforme du Code pénal: le système de l'amende journalière pouvant se substituer aux courtes peines et qui a permis en République fédérale d'Allemagne de réduire très sensiblement la population carcérale en quelques années.

Plusieurs de ces remèdes que je viens de citer ont été proposés par vous-même. Il y a donc, à mon sens, quelque contradiction à affirmer une volonté de réduire le nombre de détenus tout en annonçant une intention de créer de nouvelles prisons. Ce qui est important, ce n'est pas de créer de nouvelles prisons, mais de rénover les prisons existantes particulièrement vétustes. Ainsi, il est invraisemblable à l'heure actuelle que, dans un pays comme le nôtre, on loge, comme à Forest ou à Saint-Gilles, trois détenus dans une cellule prévue à l'origine pour un seul détenu, cellule où les prisonniers doivent se partager des seaux hygiéniques qui dégagent, en été, une odeur nauséabonde.

Il est frappant de constater que lors de mutineries dans les prisons, cette absence d'hygiène élémentaire a été évoquée à plusieurs reprises. Plutôt que de créer de nouvelles prisons, il s'impose, de manière impérieuse, de rénover les anciennes qui sont marquées par des déficiences sanitaires caractéristiques.

Je suis par ailleurs convaincu que les réformes que le commissaire royal à la réforme du Code pénal envisage de proposer sont excellentes.

Elles améliorent l'état des choses encore que ce commissaire royal ne soit pas saisi de la matière la plus importante et la plus significative. Il n'a pas compétence pour donner des avis concernant la réforme de la loi sur la détention préventive. Je me demande s'il ne s'imposerait pas d'étendre son mandat à cette matière.

En février 1984, la Ligue belge pour la défense des droits de l'homme a tenu une conférence de presse pour faire valoir ses objections à l'égard de notre système d'internement. Je voudrais attirer votre attention sur les observations qui furent formulées et qui, pour la plupart, me paraissent pertinentes.

Actuellement, environ un millier de personnes sont soumises au régime de l'internement, c'est-à-dire à peu près le sixième de notre population pénitentiaire, ce qui est loin d'être négligeable. Au 25 novembre 1981, la plupart des internés l'étaient pour des faits d'homicide et pour vol; on comptait 27 cas d'internement pour outrage public aux mœurs et 3 pour des faits de rébellion et de diffamation.

Pourquoi ce régime d'internement est-il critiqué à l'heure actuelle? Une première remarque s'impose: c'est que la durée de l'internement peut être particulièrement longue lorsqu'on apprécie le délit, même mineur, voire insignifiant, pour la commission duquel l'enfermement a été requis. La Ligue donne un exemple, le cas d'un certain Daniel, qui est interné pour cause d'exhibitionnisme depuis le 8 septembre 1972, soit depuis douze ans. Un interné — la Ligue l'affirme — réside à Merksplas depuis dix ans pour le vol d'une bicyclette.

Si nous considérons la population journalière au 25 novembre 1981, il semble que 27 personnes étaient internées pour outrage aux mœurs, dont deux tiers depuis plus de trois ans et un tiers depuis plus de cinq ans. Pour diffamation ou rébellion, une personne peut être internée pendant dix à quinze ans, ce qui est vraiment stupéfiant. En général, dit la Ligue des droits de l'homme, 57 p.c. des internés le sont pendant au minimum deux ans et au plus cinq ans, 9 p.c. pendant plus de dix ans.

La Ligue tire cette conclusion logique: la durée de l'internement est hors de proportion avec la gravité des délits. Pour cette raison, cette honorable institution propose que l'internement soit réservé essentiellement aux délits graves contre les personnes et qu'en outre, la durée en soit limitée.

Deuxième observation: les expertises psychiatriques qui soutiennent la décision de l'internement sont succinctes et souvent stéréotypées. La Ligue des droits de l'homme cite le cas du nommé Daniel, dont j'ai parlé plus avant, qui a été interné sur base d'un rapport médical comportant quelques pages dans lequel on pouvait lire qu'on ne pouvait traiter l'exhibitionnisme par une thérapie car on n'en connaissait pas les causes. Nonobstant cette remarque, l'internement a été décidé et a duré plus de dix ans. Si tous ces faits sont tels, la situation mérite un examen approfondi.

Il est clair que certains dossiers sont étudiés de manière sommaire. En comparant les pratiques pénitentiaires et celles de l'internement, on en arrive à la conclusion que l'internement cumule les inconvénients de l'un et de l'autre régime. En voulant faire prévaloir le traitement sur la peine, ce qui est le principe même de l'internement, on arrive au résultat paradoxal mais indiscutable, que l'enfermement n'a plus de limite dans le temps, quelle que soit la gravité de l'infraction, sans qu'il y ait pour autant de traitement sérieux des internés. Ceux-ci sont devenus, d'une certaine manière, les parias de notre système pénal.

En tout cas, une des règles dominantes de la réforme de ce système devrait être de multiplier, en faveur des internés, les garanties formelles liées au traitement pénal tant pour ce qui concerne la durée maxima d'un internement — il faut, à mon avis, la prévoir pour certains types de comportement qui ne sont pas véritablement dangereux — que pour ce qui a trait au contrôle des décisions des commissions de défense sociale. Il faudrait, notamment, instaurer un contrôle de la motivation des décisions et de la composition de ces commissions. C'est là une réforme indispensable. En tout cas, il est certain que des plaintes de plus en plus nombreuses sont émises quant à la façon dont procèdent les commissions de défense sociale.

Un rapport de stage rédigé par un certain M. Hendrickx, étudiant en criminologie, précise à propos d'une commission qui siège en Flandre: «Chaque semaine, le président a des difficultés avec son administration. L'avocat s'amuse en plaisantant durant les audiences. Tous les deux sont un peu sourds...» et il ajoute cette conclusion assez évidente: «... ce qui cause des difficultés de communication!» Il poursuit: «Lors des audiences hebdomadaires, vingt internés sont entendus durant trois minutes chacun. Dans ce délai, on prend connaissance de leur passé judiciaire, on entend le procureur, l'interné et son avocat. Il arrive de

temps en temps que l'interné n'a même pas l'occasion de s'asseoir, l'audience étant déjà terminée.»

Tout cela démontre — si c'est exact — un manque de sérieux. Il est en tout cas significatif de constater que le docteur Jean-Pierre Dewaele, médecin général de l'administration pénitentiaire, écrit dans la revue *Panopticon*: «Les membres des commissions de défense sociale sont pour la plupart très âgés et tout à fait incompétents. Généralement, ils sont très répressifs et ont des difficultés à comprendre les internés. Leurs connaissances de la nosologie psychiatrique sont très précaires.» Voilà un jugement inquiétant venant d'un médecin qui a la charge d'une administration qui s'occupe précisément de ces cas. De telles remarques ne peuvent passer inaperçues.

Par ailleurs, il est indiscutable que le personnel thérapeutique, occupé dans ces établissements d'internement, n'est pas suffisant. Pour les 604 personnes internées en juin 1980, travaillaient en tout et pour tout : vingt et un employés qualifiés en psychologie, neuf psychiatres, cinq psychologues et sept assistants sociaux.

Le docteur Dewaele évoque justement ces graves insuffisances du personnel soignant. Le docteur Dewaele déclare que les internés sont heureux s'ils voient une fois tous les deux mois un médecin, qui doit juger de leur état mental!

Il est certain, monsieur le ministre, que dans de telles conditions, l'internement n'a pas de justification suffisante, si l'on ne crée pas, comme cela semble être le cas aux Pays-Bas, des établissements qui peuvent assurer une thérapie véritable. Car, ne soignant pas le malade, on allonge inévitablement son enfermement. Faute de moyens, la pratique de l'internement tourne en dérision toute la législation qui le régit.

Celle-ci souffre aussi de lacunes. Sans doute l'interné ou son avocat peuvent-ils appeler des décisions des juridictions d'instruction et de jugement quand celles-ci statuent sur l'internement, mais ils ne peuvent appeler des décisions des commissions de défense sociale lorsqu'elles rejettent une demande de mise en liberté ou lorsqu'elles statuent sur le lieu où l'internement devra se produire.

Le procureur du Roi, par contre, possède ce droit d'appel et il existe là un déséquilibre dans l'organisation des recours qui n'est pas conforme à l'esprit de l'article 6 de la Convention européenne des droits de l'homme.

Des remarques comparables peuvent être formulées quant au fait que les commissions de défense sociale statuent toujours à huis clos sur des questions aussi graves que celle de la mise en liberté. Les garanties de l'audience publique devraient être apportées aux internés qui le demandent, surtout si leur avocat le souhaite également. Nous avons d'ailleurs constaté qu'en matière disciplinaire, des réformes de ce genre se sont faites spontanément et que, notamment, les conseils d'appel de l'Ordre des médecins sont aujourd'hui d'accord pour entendre les causes en audience publique, et cela à la demande expresse des médecins, bien entendu. C'est là une évolution importante et il faudrait suivre la même voie en ce qui concerne les commissions de défense sociale.

Les critiques de la Ligue des droits de l'homme peuvent peut-être susciter une certaine controverse, mais vous conviendrez qu'il est question de faits indiscutablement étonnants, qui méritent une vérification par votre administration et qui justifient des réformes profondes pour qu'il soit ainsi mis fin à ce qui est peut-être un des scandales majeurs mais inaperçus de notre régime d'internement.

J'en arrive à un dernier point, monsieur le ministre. Vous avez largement répondu, en commission, à la question que je vous avais posée sur «l'injonction négative». Le débat qui s'est ensuivi a mis en lumière, à mon sens, les incohérences de la doctrine dominante, définie par d'éminents magistrats de parquet.

Il est ainsi apparu que le ministre de la Justice s'interdit — je dis s'interdit parce que la loi ne le lui interdit pas — de faire des injonctions négatives individuelles et collectives, mais que les procureurs généraux, selon l'exposé que vous avez fait à la commission, y recourent de façon de plus en plus déterminée. Vous avez tenu des propos inquiétants, lorsque vous avez évoqué par des exemples circonstanciés que l'évolution des pratiques conduisaient les parquets à faire ce que le ministre s'interdit de faire, à juste titre, pour ce qui est des injonctions négatives individuelles. Vous avez dit que si ces pratiques s'étendent, les parquets constitueront «une branche de fait du pouvoir législatif» puisqu'ils en arrivent, «à suspendre l'exécution des lois». Or, avez-vous dit : «Les parquets ne

sont pas responsables devant le Parlement et le ministre ne peut pas l'être des décisions qu'il n'a pas prises.» C'est ce qu'on peut lire dans le rapport de la commission.

On trouve dans cette formulation l'amorce d'une très grave controverse sur la responsabilité des ministres et celle des procureurs généraux. Il est difficile d'admettre, en effet, que le ministre de la Justice, qui dispose de l'autorité hiérarchique et en tout cas du pouvoir d'injonction positive, ne puisse pas être tenu pour responsable des décisions des procureurs généraux en tant qu'elles pourraient suspendre, comme vous l'avez dit, l'application des lois. D'autant plus que, dans votre réponse, vous précisez que vous respecterez la pratique de vos prédécesseurs pour ce qui est des injonctions négatives à caractère général ou particulier sauf, dites-vous, «au Parlement ou du moins aux commissions de la Justice à dire que le ministre a ce pouvoir».

Je reconnais que ces suggestions répondent à l'interrogation que suscite votre exposé des pratiques du parquet : je dois dire que le fondement juridique de votre proposition n'est pas évident — c'est le moins qu'on puisse dire — et que les conséquences peuvent en être graves.

Il me semble donc que le débat ne peut pas être clos sur de telles suggestions, alors que des questions de droit et de fait n'ont pas encore fait l'objet d'un véritable débat.

Dernier exemple : dans une autre partie de votre réponse en commission, vous avez dit qu'il ressortait de l'examen auquel vous vous êtes livré que les membres des parquets, subordonnés aux procureurs généraux, doivent obéir aux injonctions négatives individuelles, qui leur seraient faites par le procureur général et que, bien que le statut de magistrat soit reconnu aux membres des parquets, ceux-ci ne peuvent pas, sur une question aussi importante, et ce à raison de l'unité et de l'indivisibilité du ministère public, être autorisés à apprécier par eux-mêmes, contre l'ordre du procureur général, l'opportunité de poursuivre.

C'est un argument fort et juridiquement solide, appuyé sur des textes peu équivoques.

Mais il faut bien constater que dans le débat contradictoire qui se noue entre magistrats sur la poursuite des personnes délinquantes, prévaut désormais, et de plus en plus, et sans doute pour de bonnes raisons, je le reconnais, par l'injonction négative des procureurs généraux la non-application de la loi, ce qui indiscutablement, pose des problèmes importants.

À l'évidence, depuis des dizaines d'années, sous la pression de l'inflation législative notamment, nous nous écartons de plus en plus d'un système de légalité des poursuites, que nos ancêtres avaient voulu instaurer. La proportion des affaires classées pour opportunité atteint un pourcentage très considérable.

L'accroissement des classements sans suite pour opportunité est inévitable mais il entraîne un accroissement, tout aussi inévitable, des pouvoirs des parquets. Mais il semble que cet accroissement des pouvoirs des procureurs — et des juges — d'apprécier l'application de la loi doit être contrebalancé par une information plus complète du gouvernement et des Chambres législatives.

La réponse que vous avez faite en commission va dans ce sens. Mais il faudra, à l'évidence, que le débat soit poursuivi.

Je ne veux en tout cas pas l'entamer ici, mais nous sommes prêts à y participer, à la fois en considérant la qualité des services souvent remarquables que les parquets rendent à la justice, et aussi dans le souci de sauvegarder, autant que faire se peut, le contrôle du public sur le fonctionnement de notre appareil judiciaire. (*Applaudissements sur les bancs socialistes.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Van In.

De heer Van In. — Mijnheer de Voorzitter, hoewel de onderhavige begroting slechts ongeveer 21 miljard bedraagt, bespreken wij vandaag een van de meest wezenlijke instituten van dit land.

De uitspraak dat ons land over een uitstekende magistratuur beschikt is het onthouden waard en het loont dan ook de moeite deze magistratuur te belonen met investeringen die nodig zijn om haar objectiviteit te kunnen waarborgen en om haar de ongereptheid te kunnen geven die ze verdient.

Mijnheer de Voorzitter, in het perspectief van deze begroting zullen wij eerlang een aantal niet-onbelangrijke onderdelen meer in detail

bespreken zoals het vreemdelingenbeleid van de regering-Martens-Gol-De Clercq. De commissie voor de Justitie van de Senaat is nagenoeg klaar met het verslag over het desbetreffende ontwerp van wet dat trouwens ongewijzigd, volgens de slechte traditie die meer en meer in het Parlement ingeburgerd schijnt te geraken, van de Kamer van volksvertegenwoordigers werd overgenomen.

Nog deze week komen een aantal belangrijke ontwerpen aan de orde in verband met de taak van de magistratuur.

Mijnheer de minister, terloops merk ik op dat nu reeds kwade tongen, beweren dat u tot een versnelde onthoofding van een aantal honorabele leden van de magistratuur wil overgaan om daar een reeks nieuwe benoemingen te doen. Het zullen dan uiteraard blauwe benoemingen zijn. Het toepassen van de «blauwe versnelling» op de magistratuur is een fenomeen dat wij trouwens reeds sedert enkele jaren vaststellen.

Mevrouw N. Maes. — Dat is mooi.

De heer Van In. — Ik kom nu tot de bespreking van de begroting zelf. En het is ongetwijfeld nuttig daarbij *im großen Ganzen* te spreken over de totale conceptie van het gerechtelijk apparaat.

Wanneer men de moeite doet om het degelijke verslag van collega Van Rompaey door te nemen zal men tot de vaststelling komen dat daar meermaals wordt verwezen naar het kwintet van de heren procureurs-generaal.

Inderdaad, de heren procureurs-generaal die respectievelijk te Brussel, Luik, Gent, Antwerpen en Bergen zetelen schijnen zich hetzij op vraag van de minister, hetzij op eigen initiatief, hetzij omdat het zo gegroeid of vergroeid is, bepaalde niet-onbelangrijke machten te hebben aangemaatigd. Deze uitoefening van machten projecteert zich op een aantal gegevens. Ik spreek over zaken die niet in het verslag werden opgenomen omdat wij de kans niet hebben gehad over deze materie ten gronde uit te discussiëren. De parketten-generaal, gevolgd door de parketten, hebben klaarblijkelijk de wenk gekregen tot «contraventionalisering» over te gaan. Dat wil zeggen dat misdrijven die op het eerste gezicht moeten worden verwezen naar de correctionele rechtbank, het karakter van een overtreding krijgen en dat zij op instigatie van het parket worden verwezen naar de politierechtbank.

Mag ik er in dit verband op wijzen dat de Kamer tijdens de vorige legislatuur een niet-onaardige tekst heeft goedgekeurd die het geheel van deze materie heeft geregeld en de bevoegdheid van de politierechtbanken en politierechters heeft verruimd? Wanneer men moet kiezen tussen enerzijds, de rechtspraak en het rechtsapparaat dat zich houdt aan teksten en regels en anderzijds, de willekeur die het gevolg kan zijn van het optreden van bepaalde instanties of personen, dan kan men toch zeker niet twijfelen en in elk geval kiezen voor het eerste, namelijk de zekerheid van de regel, de zekerheid van de toewijzing aan een bepaalde instantie en van de procedure die daarmee gepaard gaat.

Dat blijkt niet meer het geval te zijn. En ik waarschuw u, mijnheer de minister, voor het toepassen van deze methode omwille van de ongelukken die daaruit kunnen voortvloeien.

Mutatis mutandis blijkt een zelfde situatie te bestaan voor het al dan niet vervolgen van overspel. Daarnaast duiken er communautaire twisten op bij de eventuele oprichting van nieuwe casino's. Er is ook een discussie gaande over het al dan niet repressief optreden ten aanzien van vrije radio's. Een bijkomend fenomeen hier is dat niet alleen de parketten zich in deze materie nogal uiteenlopend gedragen, maar dat ook de diensten van de RTT al naargelang van het geval, minder of meer repressief menen te moeten optreden.

Het pijnlijkste van al is misschien het abortusprobleem. Dezer dagen werden wij opnieuw met nieuwe feiten geconfronteerd. Zonder deze zaak ten gronde te willen bespreken, wil ik er toch op wijzen dat de uiteenlopende houding van de parketten en de parketten-generaal en ook van de zetelende magistratuur tot grote moeilijkheden schijnt te leiden en bij vele mensen een bittere indruk nalaat. Ik hoop dat u naar aanleiding van de gevallen die onlangs via de pers ruchtbaarheid kregen, de kans niet zult laten voorbijgaan, mijnheer de minister, om de plannen ter zake van uw departement op korte of middellange termijn bekend te maken. Zeker waar het om randgevallen gaat, mag de rechtszekerheid niet helemaal teniet worden gedaan.

En dan, dames en heren, zijn wij nog geconfronteerd met een *non possumus* tegenover een wijd gamma van feiten die kunnen bestaan door de medeplichtigheid van het kwintet van procureurs-generaal, gepatrooneerd door de minister. Ik geef enkele gevallen waar men blijkbaar niet wil of niet kan optreden. Ten eerste, de fiscale en parafiscale misdrijven.

Tijdens de vorige legislatuur is de procedure bij de vervolging van deze misdrijven veranderd. Uit de mooie beloften die door alle betrokken partijen naar aanleiding van verkiezingen zijn afgelegd, zouden wij mogen veronderstellen dat de mogelijkheden van de nieuwe regeling worden aangewend. Het ware interessant vanwege de minister van Justitie of van de minister met de even grote «blauwe versnelling», de heer De Clercq, te vernemen in welke mate van deze mogelijkheid tot nu toe gebruik werd gemaakt.

Veel erger is het grote spectrum van misdrijven met een omgevingseffect, de milieumisdrijven, die gaan van de eenvoudige bouwvoertreding tot en met het verpesten van hele contreien.

Ook hier stellen wij vast, niet alleen dat ons gerechtelijk apparaat niet is uitgerust om deze misdrijven efficiënt aan te pakken, maar ook dat het kwintet van de procureurs-generaal zeer gerust is en, al dan niet gesteund door de minister, geen pogingen doet om paal en perk te stellen aan deze om zich heen grijpende vorm van delict.

Over een ander fenomeen geef ik u een voorbeeld uit de praktijk dat ons toch moet doen nadenken. Omwille van de financiële moeilijkheden waarin zij zich bevinden, worden door heel wat mensen succesief met een aantal ontleeningsinstanties contracten gesloten, waardoor zij zich meer en meer in moeilijkheden werken. Er werd tot in den treure gevraagd, via de minister van Economische Zaken, via de minister van Financiën en via de minister van Justitie, in deze materie op te treden en zodoende te vermijden dat deze mensen, gezien de economisch zwakke positie waarin zij zich bevinden, meer en meer in de verleiding zouden worden gebracht om leningen af te sluiten en zodoende nog meer in moeilijkheden te komen. Al deze oproepen zijn vruchteloos geweest. De OCMW zijn ook niet gewapend om ter zake op een of andere manier regelen op te treden. De financiële instellingen en maatschappijen zijn absoluut niet geneigd om door middel van interne organisatie dit probleem aan te pakken. Bijgevolg geeft het verbruikerskrediet aanleiding tot een paracriminele activiteit. Het ware interessant als het kwintet van de procureurs-generaal ook hieraan aandacht zou besteden.

Er is nog veel meer. Sedert jaren kondigt men ons belangrijke initiatieven aan om onze rechtssituatie aan te passen aan de evolutie van de maatschappij.

Vorige sprekers gaven hiervan reeds voorbeelden. Ik voeg daaraan toe de noodzaak om heel het probleem van de transplantaties van organen zo spoedig mogelijk te regelen. Zowel door de geneesheren, door de mensen die wachten op een transplant als door degenen die donor willen zijn, wordt met aandrang gevraagd deze aangelegenheid zo spoedig mogelijk op een meer sluitende manier te regelen. Men heeft ter zake een ontwerp aangekondigd dat voorlopig slechts door staatssecretaris Aerts wordt verdedigd. Ik ben benieuwd te vernemen of deze teksten ook voor een ruimer forum zullen worden besproken.

Reeds jaren is er sprake van het verleggen of verlagen van de leeftijd van meerderjarigheid. Steeds opnieuw, bij het maken van nieuwe teksten, bij confrontatie van bepaalde situaties met de evolutie van de tijd, komen wij tot de vaststelling dat het meerderjarigheidscriterium dat wij hanteren niet meer aangepast is en achterhaald is. Het is de hoogste tijd om dit meerderjarigheidscriterium te verlagen, en dat kan door een eenvoudige maatregel.

Vorige sprekers hebben reeds gehandeld over de dringende wijzigingen in het familiaal recht. Ter gelegenheid van de campagne voor de Europese verkiezingen heb ik vernomen dat ons land het meest frequent werd veroordeeld door het Europese Gerechtshof wegens het niet-naleven van een aantal Europese richtlijnen. Dat ons familierecht niet is aangepast, is ook een van de inbreuken. Het is echter slechts het topje van de ijsberg.

Ik wil ook de aandacht van de minister vestigen op het feit dat wij reeds ten minste acht jaar te laat zijn inzake de hertekening van de rechtsgebieden. Als wij iets hebben kunnen afleiden uit de statistieken die ons ter gelegenheid van de bespreking van deze begroting werden voorgelegd nopens de toestand van de magistratuur en de achterstand in de behandeling van de rechtszaken, is het wel het schromelijk onevenwicht in de materies die in de diverse rechtsgebieden worden besproken. Een degelijk criterium om na te gaan welke rechtsgebieden meer dan andere met bepaalde materies belast zijn is het bedrag dat de ontvanger van de registratierechten heeft geïnd. Het feit dat aanzienlijke registratierechten worden betaald, is een duidelijke indicatie nopens de belasting, eventueel zelfs de overbelasting, van bepaalde rechtsgebieden.

In verband met het in gebreke blijven van het departement van Justitie wil ik tussen haakjes ook even verwijzen naar het antwoord van de minister zoals de rapporteur het letterlijk heeft weergegeven op een vraag

in verband met de zogenoemde operatie Veiligheid waarmee leden van de commissie voor Binnenlandse Aangelegenheden meer vertrouwd zijn. Deze operatie houdt in dat over een periode van drie jaar een bedrag van één miljard ter beschikking wordt gesteld voor het uitwerken van preventieve maatregelen met het oog op het verbeteren van de opleiding van de politie en de veiligheid van de burger in het algemeen. In het verslag vernemen wij dat een lid kritiek uitbrengt op de aanwending van de kredieten die ter beschikking worden gesteld van de provinciegouverneur voor de verbetering van de lokale politie. Dit is niet volkomen juist aangezien het probleem veel ruimer moet worden gezien, maar dit laat ik nog in het midden. Deze kredieten, aldus het lid, dienen in feite om de gemeentelijke begrotingen te subsidiëren en beantwoorden niet aan het doel. De minister is echter van oordeel dat deze vraag moet worden gesteld aan zijn collega, de minister van Binnenlandse Zaken. Het lijkt mij echter evident...

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Vous venez de dire vous-même que c'est à la commission de l'Intérieur que l'opération Sécurité a été discutée.

De heer Van In. — Mijnheer de minister, ik heb inderdaad gezegd dat de leden van die commissie vertrouwd zijn met de bedragen die daarmee zijn gemoeid, maar niet met de maatregelen zelf. Dat is uw zaak. Ik zal dit trouwens bewijzen.

Enerzijds heeft de minister van Binnenlandse Zaken verklaard dat deze bedragen op zijn begroting worden uitgetrokken ingevolge een akkoord dat binnen de regering werd gesloten. Het gaat over supplementaire bedragen die vroeger niet op de begroting van Binnenlandse Zaken werden ingeschreven. Het bedrag van meer dan één miljard zal over drie jaren worden verdeeld. Ter zake is er dus ongetwijfeld een akkoord binnen de regering.

Anderzijds zal dit bedrag worden besteed voor de verbetering van de uitrusting van de politie om de criminele preventie te verbeteren. Men zal met andere woorden, alle vormen van tussenkomsten van de politie trachten te verbeteren ten einde fysieke gewelddadigheid te vermijden. En dan durft u, mijnheer de minister, te beweren dat de procureurs-generaal, de procureurs en u, met deze aangelegenheid niets te maken hebben. Dit bewijst in welke mate het streven naar samenwerking in dit land zoek is. Indien geen samenwerking mogelijk is op het gebied van de preventie en de bestrijding van misdrijven, vraag ik mij af wat u hier komt doen.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Cela existe depuis 1830, monsieur Van In.

La situation, que je trouve tout à fait regrettable, est très ancienne: il n'existe aucune politique criminelle à l'échelle du pays parce qu'il n'y a aucun organisme central qui en soit chargé. Les procureurs généraux sont responsables, chacun dans son ressort. Chacune des polices judiciaires dépend de chacun des procureurs du Roi. La gendarmerie est placée sous l'autorité de trois ministres. Les polices communales dépendent chacune des bourgmestres et il n'existe nulle part, à la différence de tous les pays voisins, un organe central qui pense une politique de la criminalité.

Les considérations que je me suis permis d'émettre en commission de la Justice à l'occasion de la discussion du budget, sur les rapports entre le ministre de la Justice et les procureurs généraux peuvent également être interprétées partiellement dans cette optique.

Je regrette qu'un tel organe n'existe pas mais c'est là la base de nos lois en diverses matières. Cela suppose une réforme d'ensemble qui, elle-même, suppose la mise en cause, ou la révision, d'un certain nombre de principes qu'on a toujours jugés intangibles depuis l'existence de l'Etat: l'activité de la police judiciaire par ressort d'arrondissements judiciaires, l'indépendance de chacun des parquets généraux sans unification d'une jurisprudence de l'opportunité des poursuites, la dépendance de la gendarmerie à l'égard de trois ministres et l'autonomie des polices communales.

Je ne prétends pas qu'il faille remettre cela en cause mais la situation que nous vivons entraîne l'impossibilité de mener une politique criminelle globale.

Si vous vous plaignez de cet état de choses, le reproche n'est pas à adresser à l'actuel ministre ou à l'actuel gouvernement. Vous décrivez un état de fait qui existe depuis la création de l'Etat mais qui se révèle difficile à supporter ou à défendre, peut-être plus particulièrement à un moment où on l'on s'inquiète, très légitimement, pour la sécurité des citoyens.

De heer Van In. — Ik ben u dankbaar voor deze uitleg, mijnheer de minister. Het zou de moeite geloofd hebben, niet waar, mijnheer de rapporteur, indien dit in het verslag was opgenomen, eerder dan mij te verwijzen naar de minister van Binnenlandse Zaken die klaarblijkelijk evenmin ter zake bevoegd is.

Wat ik wenste is dat naar aanleiding van het uittrekken van het krediet van 1 miljard frank over drie jaar, men althans een poging zou doen om een grotere harmonisering in de samenwerking tussen de politiediensten tot stand te brengen. Dat is wel het minste wat men zou mogen verwachten.

Het is evident, mijnheer de minister, dat uw procureurs-generaal nauw bij deze zaak betrokken kunnen worden. Ik zal u zo dadelijk ter gelegenheid van mijn praktische conclusies enkele aanwijzingen geven.

Zo kom ik bij wat het meest verwijderd is van deze situatie, namelijk wanneer betrokkene een misdrijf heeft gepleegd, voor de rechtbank is gekomen, gestraft is en zijn straf moet uitboeten.

Voorgaande sprekers, en ook de rapporteur, hebben met enige nadruk vermeld dat een akkoord werd bereikt om inzake de toepassing van de voorwaardelijke invrijheidstelling, opnieuw een werkgroep op te richten ten einde tot een betere toepassing van deze regels te komen.

Ik lees dienaangaande een passage voor uit het verslag, waar u het volgende zegt: «Ik heb het bestuur van strafinrichtingen erom verzocht reeds bij het voorstellen van de vrijlating in beperkte zin op te treden als de betrokkenen zich schuldig hebben gemaakt aan fysieke geweldpleging op personen.» Dit wil zeggen dat vooraleer gelijk welk onderzoek ten aanzien van een persoon, zijn levensomstandigheden of zijn gezin, begonnen is, de betrokkene geen aanspraak kan maken op voorwaardelijke invrijheidstelling indien het gaat om een fysieke aanranding. Dit is duidelijk een voorbeeld van een *jugement après*. De wet-Lejeune schept de mogelijkheid, niet het recht, om voor iedereen en in gelijke mate rekening te houden met de hoedanigheid van de persoon, zijn gezinsomstandigheden, zijn toekomstmogelijkheden en ongetwijfeld ook de mogelijkheid tot readaptatie, waarvan hij al of niet blijk heeft gegeven. Zolang dit niet wordt toegepast, zeg ik aan de minister dat zulke richtlijn moet worden ingetrokken want zij is een zogenaamde liberale regering onwaardig. Ik kan niet toestaan dat op die manier wordt geprejugeerd ten aanzien van personen wanneer ze gebruik willen maken van de mogelijkheid tot voorwaardelijke invrijheidstelling.

Zo kom ik tot de praktische conclusies. Eens te meer, mijnheer de Voorzitter, moeten wij vaststellen dat ons gerechtelijk apparaat van hoog tot laag werkt op een ambachtelijke manier, met methodes die dagtekenen uit het begin van deze eeuw en zelfs van vorige eeuw. Niettegenstaande alle werkgroepen, commissies, adviezen van procureurs-generaal en anderen, slaagt men er niet in uit deze sleur weg te geraken. In plaats van het conclaaf van procureurs-generaal bijeen te roepen, wat ook nuttig en nodig is, stel ik voor op plaatselijk vlak, daar waar de zetels gevestigd zijn, de meest geïnteresseerde mensen samen te brengen, kleine griffiers, ambtenaren, rechters, zij die precies weten waar er iets schort en wat zou kunnen worden ondernomen om bepaalde, uit de hand gelopen moeilijkheden te doen ophouden. Ik vraag de minister alleen maar de mogelijkheid te scheppen om op lokaal vlak dergelijke consultaties te laten plaatsvinden en met de eventuele adviezen rekening te houden.

Ik geef een voorbeeld. In vele politieparketten liggen stapels mogelijkheden tot invordering van onbetaald kijk- en luistergeld. Dit wordt ontkend door het departement maar wij weten uit de praktijk dat daar voor honderdduizenden, misschien voor miljoenen, te recupereren valt aan ontdoken kijk- en luistergeld. De parketten hebben mogelijkheid noch tijd om deze ontduikers te vervolgen of om tot het uitschrijven van minnelijke schikkingen over te gaan. Door behoorlijke plaatselijke reorganisatie zou men dit euvel kunnen opvangen. Immers, wat voor de ene geldt, moet ook gelden voor de andere. Wanneer kijk- en luistergeld verschuldigd is, moet men de inspanning doen om deze fondsen te innen en bij de staatskas te laten binnenvloeden. Het zou onbillijk zijn dat in het ene district de burger deze retributie moet betalen en dat in een ander district, precies omdat er overlast is, wordt voorbijgegaan aan de inning of de vervolging.

Nogmaals, ik vraag met aandrang consultaties in te richten bij de kleine parket- en griffiebedienenden op lokaal vlak want precies zij zijn het best op de hoogte van de methoden die een verbetering zouden kunnen teweegbrengen.

Wat de afwikkeling van de magistratuur betreft, lijkt het evident dat wij de principes, die de vorige eeuw en de eerste helft van deze eeuw kenmerkten, niet langer kunnen handhaven. Men mag dan nog de hoop

uitspreken dat er een afstand blijft bestaan tussen de magistratuur en de rechtzoekende, in wezen heeft de sociaal-economische evolutie deze afstand grotelijks tenietgedaan. Het lijkt mij nuttig met deze nieuwe situatie rekening te houden en ook die mensen te horen, van wie men ogenschijnlijk mag verwachten dat ze de werking van het gerechtelijk apparaat niet of nauwelijks kennen, om te weten hoe onze rechtsstaat moet evolueren. Het kwintet van de procureurs-generaal zou moeten worden aangevuld met andere personen die de minister nuttig van advies kunnen dienen.

Deze dag is voor mij getekend door het bericht dat Yermak Lukianoff, oud 71 jaar, in de Sovjetunie is terechtgesteld, Yermak Lukianoff heeft de Belgische staatsaanhorigheid, hij heeft vele jaren in de Belgische mijnen gewerkt en is hier genaturaliseerd in 1967. Hij werd in de Sovjetunie aangehouden in 1968 en daar, na tien jaar omzwervingen in allerlei straffampen en psychiatrische inrichtingen, veroordeeld in 1983. Indien de persberichten juist zijn, zou hij vorige week zijn terechtgesteld.

Ik meen dat het nuttig is bij de bespreking van de begroting van Justitie even stil te staan bij dergelijk feit, niet alleen om onze ergernis hierover te uiten maar om even na te denken over de diepe zin van het recht, van de menselijke zwakte en aan degenen die in de eerste plaats moeten worden beschermd omdat zij én voorbeeld én slachtoffer van deze zwakte zijn.

Mijnheer de minister, ik wil u het verhaal vertellen van een jongeman die tussen beide oorlogen, omdat er in zijn streek geen werk was, uitweek naar een grotere stad om zich te laten recruter in de politiediensten. Hij begint dus de oorlog als politieagent en stelt vast dat ook in het politiekorps van die grote stad de zwarte markt een invloed heeft op de betrokken hoofdamttenaren. Hij trekt daaruit zijn conclusie en omdat hij een andere mening daarover heeft, vraagt hij aan het college van burgemeester en schepenen op verlof zonder wedde te worden geplaatst. Dit verzoek wordt niet ingewilligd omdat men agenten te kort heeft. Maar die jongeman ziet in de pers berichten verschijnen dat andere staatsambtenaren wel verlof zonder wedde hebben gekregen omdat zij in een ander korps met een ander uniform willen gaan militeren. Hij doet in zijn naïviteit hetzelfde. Hij wil uit dat politiekorps weg omdat hij de corruptie moe is en steunend op voorbeelden, geeft hij de aanwerving bij een ander korps als voorwendsel op, om verlof zonder wedde te krijgen.

Die man is nu 82 jaar oud. Hij heeft natuurlijk alle pensioenrechten als ex-politieagent verloren. Hij heeft tien jaar hechtenis achter de rug, juist omdat hij in die omstandigheden dienst had genomen. Hierdoor heeft hij minder pensioen dan dit waarop bedienden normaal aanspraak mogen maken.

Meent u dat die man, ten opzichte van zijn kinderen, kleinkinderen en binnenkort achterkleinkinderen, met goede gevoelens is bezield voor de instanties die u vertegenwoordigt? Zou u niet de moed kunnen opbrengen om die toestand te verhelpen?

Men zegt dat u verzocht werd om, in verband met de materie die ik hier als laatste punt behandel, mee te helpen aan het opstellen van een inventaris van die problemen. Men beweert dat uw administratie en u persoonlijk weigeren daaraan enige bijdrage te leveren.

Ik meen dat het voorbeeld dat ik hier heb aangehaald van de jongeman die meende zijn plicht te doen, die zo naïef was te volharden en die nu als oude man in zijn sociale positie wordt getroffen, evenals zijn vrouw, zijn kinderen en zijn kleinkinderen, u aan het denken zal zetten en u tot andere gevoelens zal doen komen.

U weet dat wij principieel stellen dat voor politieke misdrijven de amnestie, veertig jaar na de feiten, toch het minste zou mogen zijn wat men toekent. Maar indien, helaas, daarvoor in dit land nog altijd geen meerderheid te vinden is, laten wij dan toch bereid zijn, aan de hand van het door mij geciteerde geval van Yermak Lukianoff en van die gewetensvolle politieagent, een sociale tegemoetkoming te doen voor degenen die, na veertig jaar, nog altijd in moeilijkheden verkeren. Het is een zaak van elementaire rechtvaardigheid, van goed penitentiair beleid, maar ook van grootmoedigheid die ik u toewens. (*Applaus op de banken van de Volksunie.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Herman.

Mevrouw Herman-Michielsens. — Mijnheer de Voorzitter, ik ben één van de vele sprekers die hun uiteenzetting hier beginnen met te wijzen op het verschil in deze begroting tussen de cijfers en de inhoud van de behandelde materie.

In cijfers uitgedrukt is de begroting van Justitie eerder van geringe betekenis. Zij bedraagt slechts 8 pct. van de gezamenlijke begrotingen van Onderwijs en slechts 1,7 pct. van de Rijksmiddelenbegroting. De begroting van Justitie is echter zeer belangrijk wat de inhoud betreft omdat Justitie het wezen zelf is van onze rechtsstaat die wij in deze beroerde tijden toch ongeschonden willen behouden. Jammer genoeg blijken sommigen te vergeten dat een rechtstaat een rijkdom op zichzelf is.

Van de verscheiden afdelingen van het departement van Justitie is de afdeling die zich bezighoudt met het voorbereidend werk van de wetgeving veruit de belangrijkste.

Er werden hier merkwaardige uiteenzettingen gegeven over het penitentiair beleid, op dit ogenblik inderdaad een moeilijk probleem. Maar het wetgevend werk en de voorbereiding ervan wint nog steeds aan belang in het departement van Justitie. Er zijn daarvoor vele redenen, onder andere, omdat de techniciteit van het wetgevend werk steeds groter wordt en omdat het arsenaal van wetten zo omvangrijk wordt dat het departement van Justitie eigenlijk logistieke steun moet verlenen voor het opmaken van de ontwerpen van de regering en het tevens de parlementaire initiatieven moet ondersteunen.

De minister van Justitie heeft dat ingezien want hij is zijn uiteenzetting in de commissie begonnen met het citeren van een indrukwekkende lijst van ontwerpen die in voorbereiding zijn in het departement, die aan de Raad van State zijn voorgelegd voor advies, die zijn ingediend in Kamer en Senaat, en die in behandeling zijn in commissies.

Het zijn indrukwekkende lijsten soms van kleinere ontwerpen maar er zijn ook fundamentele werkstukken bij. Ik denk bijvoorbeeld aan de herziening van het Strafwetboek dat een werk is van jaren en waarvoor de koninklijke commissaris nu opdracht kreeg, een voorontwerp op te stellen. Ik mag niet nalaten hier nog een «zwaardere baksteen» te vermelden die al enige jaren bij de koninklijke commissaris berust en waarover wij de jongste tijd weinig nieuws hoorden, namelijk de herziening van de strafprocedure. De herziening van de strafprocedure ging de herziening van het Strafwetboek nog vooraf, wat niet erg logisch is, maar dat is het gevolg van de evolutie van de werkzaamheden.

Dat schijnt nu toch uit de avant-scène van de bekommering omtrent het wetgevend werk verdwenen te zijn.

Wanneer ik de lijst overloop, zie ik enige prioriteiten, zoals de prioriteit van het economisch recht en ook enkele ontwerpen die in verband staan met het strafrecht. Het betreft een groep die ontstaan is uit de bekommering om de achterstand in rechtszaken te verhelpen. Er is daar echter ook een grote stilte, zoals de stilte van het burgerlijk recht en inzonderheid van het familierecht.

Wij hebben niet, zoals anderen, van meet af aan de opzet gehad een volledige nieuwe codex van het familierecht te maken. In de afgelopen jaren hebben wij nochtans belangrijke stappen gedaan. Ik denk aan de wet van 1976 over de rechten en plichten van de echtgenoten en het daarbij horende huwelijksgoederenrecht dat aan de echtgenoten dezelfde verantwoordelijkheid met gelijke rechten van beheer gaf, een bekommring die trouwens reeds 25 jaar voordien aan de basis lag van de eerste wet over de wijziging van de rechten en plichten van de echtgenoten, en die als het ware de economische onafhankelijkheid van de gehuwde vrouw instelde.

Ik denk ook aan een klein wetgevend opzet dat echter belangrijke gevolgen heeft gehad, namelijk de wet op de ouderlijke macht. Deze wet werd goedgekeurd in 1974 en bepaalde de volledige gelijkheid van vader en moeder ten opzichte van de persoon en de goederen van het kind. Ik denk ook aan de nieuwe wending in het echtscheidingsrecht waar de termijn van feitelijke scheiding van tien tot vijf jaar werd teruggebracht. Met deze wet ontstond een nieuwe visie op de echtscheiding; ze is een oplossing voor het huwelijk dat inhoud verloren heeft.

Er is ook het erfrecht van de langstlevende echtgenoot dat het familierecht in de context heeft gezet van het kleine gezin, namelijk de beide echtgenoten en hun kinderen en dat, afstand nemend van het Frankische recht, de erfenis niet verspreidt over de bloedverwantschap tot in de zoveelste graad maar veel meer belang hecht aan twee personen die hun leven samen hebben doorgebracht en waarschijnlijk het patrimonium van het gezin samen hebben verdiend.

Dat zijn allemaal punten die een nieuwe maatschappij hebben ingeluid en waar een nieuwe visie werd geschapen waarmee wij op de goede weg zijn. Maar deze evolutie stagneert enigszins. Ik meen te mogen zeggen dat ons werk niet af is.

Ik herinner mij dat jaren geleden — u zal het zich ook herinneren, mijnheer de minister, want u was één van de protagonisten van deze

belangrijke discussie in de Kamercommissie —, bij de bespreking van het onderhoudsgeld na echtscheiding, een fundamentele discussie op gang werd gebracht betreffende het «indemnitaire» en het alimentair karakter van het onderhoudsgeld. Dat opende een nieuwe visie op de echtscheiding. In dat wetgevend werk ontbreekt echter nog een groot luik en er is nog heel wat studiewerk voor uw diensten weggelegd, mijnheer de minister, alvorens deze materie hier in het Parlement kan worden besproken.

Ik denk ook aan de voogdij die niet is aangepast aan de wijziging van de ouderlijke macht en die nog altijd als referentiesysteem dient.

Als beide ouders precies dezelfde rechten hebben over de kinderen en één van die ouders komt te verdwijnen, dan moet vanzelfsprekend de ouderlijke macht van de andere voortgaan en moet men niet terugvallen op het voogdijsysteem. Daar moeten geen vreemden aan te pas komen. Thans weegt in het familierecht, die patrimoniale idee veel minder zwaar dan in de code Napoléon.

Ook dit hoofdstuk is dringend aan aanpassing toe.

In verband met het hoofdstuk dat ik nu wil aansnijden en dat ik voor het laatst heb gehouden, hebt u, mijnheer de minister, vrij laconiek gezegd dat het in bespreking was in de Senaatscommissie. U hebt daarbij ook verwezen naar het probleem van de filiatie. Dit ontwerp is echter reeds lang in de commissie van de Senaat. Het ontwerp werd ingediend in februari 1977, dus meer dan zeven jaar geleden en het ligt nog steeds in de lade van die commissie.

Ik heb daarover vele gesprekken meegemaakt en heb vastgesteld dat vorderingen werden gemaakt. Een aantal belangrijke onderwerpen van dit ontwerp werden omstandig behandeld, maar nooit is men in de commissie tot een stemming gekomen. Daarbij zou ik volgende opmerkingen willen maken.

Ik vraag mij af of wij op het ogenblik niet lijden aan een soort vrees om te legifereren, een soort vrees om geconfronteerd te worden met een nieuwe wetgeving waarnaar wij ons moeten schikken, waarmee wij moeten leven. Dat is dan de vrees voor de democratie zelf. In een democratie kan men alleen, nu eenmaal geen gelijk halen, hoezeer men ook overtuigd is van dat gelijk. Men moet dat gelijk delen met een meerderheid.

De tweede eis van de democratie is, dat men de wil van de meerderheid moet aanvaarden. De best gemaakte wetsontwerpen zijn die welke professoren maken in de stilte van hun studeerkamer, waar niemand ze kan tegenspreken, noch beknibben wat ze zeggen. Alles zit dan logisch in elkaar, maar dat is ondemocratisch, want het is niet onderworpen aan het kruisverhoor van de verschillende meningen, aan de kloof tussen de filosofische overtuigingen. Dat willen wij dus niet. Maar wat wij willen, moeten wij ook durven doorzetten. De zaken die wij bespreken en uitpraten, moeten uiteindelijk ook worden goedgekeurd: dus wetten maken en wetten doen eerbiedigen. Wij hebben dat de laatste tijd wat nagelaten. Ik denk hierbij aan de filiatie, aan de ethische problematiek en meer bepaald aan het abortusprobleem.

Zelf heb ik een voorstel dat hiermee verband houdt, ingediend. Zoals het in een echte democratie past, zijn er in dit halfroond collega's die daarachter kunnen staan en anderen niet. Voor mezelf ben ik er echter van overtuigd dat ik mij zal neerleggen bij de wens van de meerderheid nadat alles zal zijn uitgepraat en omdat in deze rechtsstaat niets onbespreekbaar is. Wij denken niet meer zoals in de tijd van de code Napoléon en geven grif toe dat wettige kinderen niet langer een bevoorrecht statuut moeten krijgen. Wij denken dat alle kinderen gelijk zijn, in welke omstandigheden ze ook geboren zijn, maar wij moeten daaruit ook de gevolgen trekken.

Wij mogen niet aarzelen, omdat dit een aantal heilige huisjes afbreekt en een aantal nieuwe verplichtingen oplegt. Er zal erkenning mogelijk zijn buiten het huwelijk, er zal onderzoek van het vaderschap mogelijk zijn, omdat het nu eenmaal niet opgaat door de automatische afstamming en de erkenning van het moederschap de verantwoordelijkheid en de plichten van de vader gewoon terzijde te schuiven.

Wij dragen de verantwoordelijkheid om een dergelijke stap te zetten en niet langer te talmen met een aantal dingen.

Mijnheer de minister, u zult wel begrijpen dat ik mij niet allereerst tot u richt, maar wel tot mijn collega's, aangezien u het ontwerp houdende de afstamming, dat uw voorganger heeft ingediend, hebt overgenomen en omdat u er nog steeds achter staat. Ook wij moeten dat doen om twee fundamentele redenen.

Ten eerste, indien wij als wetgever in gebreke blijven, mogen wij ook niet eisen dat de andere machten in dit land al te lang bij de pakken

blijven zitten. Wat is anders het praktisch belang van de negatieve injunctie, die eigenlijk maar een theoretisch belang zou moeten hebben, als de wetgever niet in gebreke blijft en als de procureurs-generaal een wettenarsenaal vinden dat, aangepast aan de huidige omstandigheden, toelaat eerbied af te dwingen voor de wetten die werden gestemd?

Hetzelfde geldt voor de uitvoerende macht, voor de administratie. Ik heb gehoord dat bepaalde diensten van burgerlijke stand eigenlijk een beetje de *lege ferenda* oordelen over inschrijvingen van geboorten van natuurlijke of buitenechtelijke kinderen. Dat is een ongezonde toestand. Er ontstaat rechtsonzekerheid indien een natuurlijk kind ergens meer rechten zou hebben, of indien er meer openbaarheid aan zijn werkelijke afstamming zou worden gegeven naargelang het in de ene of de andere gemeente van het land wordt geboren.

Ten tweede, als wij met wetten blijven zitten die al te verouderd zijn, ontstaat op de duur de neiging om die toestand te verkiezen boven een nieuwe wetgeving waarvan duidelijk is dat zij strikt zal worden toegepast. Hierbij denk ik niet alleen aan de ethische problematiek, maar bijvoorbeeld ook aan het ontwerp, het zorgenkind, waarover ik rapporteur ben, en dat ook al zolang bij onze Senaatscommissie berust, namelijk de wet op de geesteszieken.

Sommige psychiaters vinden dat zij beter gediend zijn met de wet van 1876. Niemand denkt immers dat men in de huidige stand van de psychiatrie de geesteszieken moet behandelen als de zwakzinnigen, *des aliénés*, van toen, van 130 jaar geleden, aangezien de wet van 1876 feitelijk maar een kleine wijziging is van de wet van 1851.

Wat een afstand heeft niet alleen het recht, maar ook de psychiatrie, ondertussen afgelegd? De vrijheidsberoving is niet zo belangrijk meer voor de hedendaagse psychiater. Voor hem geldt eerder de therapeutische vrijheid om de mensen die hem zijn toevertrouwd zo spoedig mogelijk te genezen. Dat is op het ogenblik mogelijk, en was het 130 jaar geleden uiteraard niet.

Ik denk aan de wetgeving op de goederen van geesteszieken die wij door een wijziging in de commissie hadden uitgebreid tot andere zieken, bijvoorbeeld mensen die in een langdurige coma verkeren, wat nu ook mogelijk is, omdat mensen langer kunstmatig in leven kunnen worden gehouden. Die wet is ook niet meer aangepast, aangezien wij ook voor die mensen rekening moeten houden met de mogelijkheid dat hun goederen door iemand anders worden beheerd. Dit wet moet niet noodzakelijk worden samengevoegd met de wet op de bescherming van de persoon van de geesteszieke. Zij kan misschien een plaats krijgen in het Burgerlijk Wetboek. Al deze problemen zijn ontstaan omdat men al te lang getalmd heeft met het zoeken naar een oplossing.

Een ander probleem in verband met het legifereren is het feit dat wij niet graag wetten maken waarin het sociaal element ontbreekt. Door de wet van 8 augustus 1980 werden de persoonsgebonden materies overgedragen aan de gemeenschappen, zodat de nationale wetgever niet altijd zelf in de nieuwe wetgeving het sociaal element kan opnemen maar daarvoor afhankelijk is van de gemeenschappen. Ik denk hier opnieuw aan de wet op de geesteszieken. De controle op de toepassing van deze wet in de verschillende psychiatrische instellingen, kan niet meer op het nationale vlak worden georganiseerd omdat deze materie is overgedragen aan de gemeenschappen.

De heer Gol, Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Institutionele Hervormingen. — Dat geldt ook voor het immigratiebeleid.

Mevrouw Herman-Michielsens. — Inderdaad, mijnheer de minister, ik wou dat ook net zeggen.

Er is trouwens nog een derde voorbeeld. Toen wij enkele maanden geleden de zogenoemde borrelwet hebben goedgekeurd, waren wij ook niet in staat om gevolg te geven aan de gegronde sociale bekommerning, omdat dit niet meer in onze bevoegdheid lag. Zouden wij ter zake geen overleg kunnen tot stand brengen ten einde tegemoet te komen aan de bezorgdheid van de leden van de commissie voor de Justitie en tevens van alle parlementsleden om aan de wetgeving ook een sociale dimensie te geven?

Een derde probleem veroorzaakt door het traag legifereren is het feit dat wij achterna hollen op de actualiteit. Ik denk hier aan twee voorbeelden. Vooreerst de wet op de bescherming van de privacy. In het voorstel van wet dienaangaande, in 1976 ingediend door de heer Vanderpoorten, werd voorzien in een vergunningsstelsel. Dit is thans voorbijgestreefd, niet omdat het voldoende waarborgen zou bieden voor de bescherming van het privé-leven, maar wel omdat het technisch niet meer mogelijk is, aangezien het aantal databanken zo sterk is toegenomen dat een

dergelijk systeem al te omslachtig zou zijn. Men zal dus wellicht niet zover kunnen gaan als het oorspronkelijk wetsvoorstel om toch een zekere waarborg te bieden voor de bescherming van het privé-leven tegenover de steeds toenemende en steeds meer geraffineerde databanken en het Rijksregister in het bijzonder.

Ik denk hierbij aan het ontwerp van wet dat de burgerlijke meerderjarigheid op achttien jaar wil brengen. In vele van de ons omringende landen is dit reeds een feit, maar wij hebben ter zake nog niet kunnen beslissen. Ook in dit geval staat de actualiteit niet meer toe dat het ontwerp zoals het nu voorligt, wordt behandeld zonder bijkomende informatie. Die informatie moet grotendeels worden gegeven door uw diensten, die technisch beter zijn uitgerust. Ik kan mij niet voorstellen dat wij een beslissing zouden nemen inzake de burgerlijke meerderjarigheid op achttien jaar, als wij niet ondertussen, wat het vergelijkend recht betreft, kunnen beschikken over bepaalde gegevens vanuit de ervaring op dit gebied. Men kan niet die wet niet goedkeuren alvorens wij in het bezit zijn van meer geactualiseerde informatie.

Tenslotte geloof ik, mijnheer de minister — en dit zal het laatste zijn wat ik in verband met de wetgeving wilde vertellen —, dat wij zowel op uw diensten en op uw stimulans een beroep zullen moeten doen, als op onze eigen moed om te legifereren. Ik denk hierbij aan de ethische problematiek die is ontstaan ingevolge bepaalde parlementaire initiatieven. Wij hebben daarvoor uw leiding nodig, evenals informatie op technisch gebied, informatie die u ons kunt bezorgen. Als voorbeeld — maar zeker niet in de beperkende zin —, wil ik wijzen op de samenwerking tussen de uitvoerende macht, die u verpersoonlijkt, en de wetgevende macht, die wij vertegenwoordigen. Die samenwerking moet aan ons land een arsenaal van wetten geven waar wij in het verleden terecht fier op waren en waaromtrent wij nu zo node vernemen — wanneer wij in internationale instellingen worden geconfronteerd met een aantal nationale wetgevingen — dat wij de jongste tijd tamelijk in gebreke blijven. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Staels.

Mevrouw Staels-Dompas. — Mijnheer de Voorzitter, mag ik aan mevrouw Herman doen opmerken dat wij in verband met het wetsontwerp met betrekking tot de afstamming, waarvan ik rapporteur ben, in de commissie voor de Justitie reeds 47 maal hebben vergaderd. Het betreft dan vergaderingen die telkens een hele namiddag duren. Er werden reeds een dertig artikelen aangenomen, wat niet wil zeggen dat de zaak af is. Wij willen inderdaad de discriminatie tussen de verschillende kinderen wegwerken, dat willen wij allemaal. Zolang echter in dit land het wettelijk huwelijk bestaat, heeft het ook zijn eigen rechten en wetmatigheden.

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Herman.

Mevrouw Herman-Michielsens. — Mijnheer de Voorzitter, ik wou graag kort daarop antwoorden en onmiddellijk aan mijn collega zeggen dat ik zeker niet de werkzaamheid van de commissie in twijfel wil trekken of enige kritiek wil uitbrengen op de rapporteur, die reeds belangrijk werk heeft geleverd en omvangrijke gedeeltelijke rapporten heeft gemaakt. Daarover gaat het niet. Ik leg er de nadruk op dat nadat de besprekingen zijn beëindigd, nadat het probleem volledig is behandeld, men zich moet kunnen onderwerpen aan de uitslag van de stemming, die de mening van de meerderheid weergeeft. Ik weet dat over een aantal artikels werd gestemd, maar u zal met mij moeten toegeven dat het technische artikels zijn en niet die welke op het filosofische vlak kunnen worden besproken en bekritiseerd en waaromtrent wij in één, twee of meerdere kampen zijn verdeeld.

Ik zal daar nu niet ten gronde over discussiëren. Dit is hier niet de plaats. Ik heb veel eerbied voor mensen die anders over dit probleem denken. Ik meen echter dat als men een principe voorhoudt in algemeen opzicht en ter zake prioriteiten vastlegt, daarmee rekening moet houden bij de behandeling van de artikelen. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

M. le Président. — La parole est à Mme Saive.

Mme Saive-Boniver. — Monsieur le Président, monsieur le ministre, chers collègues, si vous voulez bien vous en souvenir, il y a un an environ, dans le cadre du budget de la Justice, j'ai, à cette même tribune, marqué mon étonnement et mon regret face à une évidence criante: certains postes relatifs au fonctionnement des établissements pénitentiaires faisaient douloureusement figure de parent pauvre!

Force m'est de constater qu'aujourd'hui il n'y a rien de changé. Tout continue donc à fonctionner comme par le passé, et cela en dépit de réalités qu'il est impossible d'ignorer. Au sein des établissements pénitentiaires, le malaise est sans cesse grandissant: surpopulation, inactivité toujours croissante, difficulté d'assurer en même temps une surveillance efficace et un climat favorable pour tous.

Si, aujourd'hui, les prisons se remplissent au point d'afficher «complet», il faut bien rappeler que 33 p.c. des «locataires» y attendent d'être jugés, en situation «préventive», comme on dit pudiquement. Ainsi donc un tiers de la population carcérale ne se trouve théoriquement guère à sa place — aux yeux de la loi ils sont présumés innocents — et crée sans le vouloir une situation explosive. Nous touchons là une des plaies de notre système répressif. Il est indispensable de trouver rapidement d'autres formules, plus souples, moins astreignantes, où prévenus et condamnés seront définitivement séparés. Pour ces 2313 personnes, ce nous est un devoir de leur éviter cette promiscuité qui fait de la prison l'éternelle école de la délinquance.

Il est vraiment regrettable que pour résoudre l'insoutenable surpopulation de nos établissements pénitentiaires, vous ayez autant manqué d'imagination que de sens de l'opportunité. A court terme, vous nous proposez comme seule solution l'ouverture de nouvelles prisons. Certes, on ne peut indéfiniment entasser les gens dans des cellules et de nombreux travaux d'amélioration s'avèrent plus qu'indispensables, ce n'est pas moi qui le démentirai.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Vous n'avez pas lu le rapport, madame?

Mme Saive-Boniver. — Bien sûr, j'ai lu le rapport.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Si vous estimez que je ne propose que la construction de nouvelles prisons, vous n'avez pas lu le rapport.

Mme Saive-Boniver. — Je modifierai et dirai «entre autres».

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Que proposez-vous?

Mme Saive-Boniver. — Permettez-moi de poursuivre mon exposé, monsieur le ministre.

Par contre, comment ne pas s'étonner, par exemple, de l'exhaussement du mur de la prison d'Anvers? On n'y a jamais enregistré une seule évasion depuis de nombreuses années et, sous prétexte qu'ailleurs on peut en déplorer, vous allez investir 105 millions de francs pour élever encore de deux mètres une enceinte qui compte déjà 6 mètres de haut.

Vous connaissez comme moi l'impasse où nous conduit la construction de nouvelles prisons, de nouvelles cellules: ce seront toujours des prisons et des cellules où vont se recréer les mêmes difficultés, les mêmes sentiments d'échec, la même promiscuité, le même manque de motivation. Quant au personnel, il n'y sera ni mieux formé, ni mieux payé, ni mieux valorisé.

Mais voilà, enfermer c'est plus pratique et puis cela rassure la population. Cela rassure surtout une frange de vos électeurs qui, savamment entretenus dans un climat de peur, vous poussent à pratiquer une politique toujours plus raboteuse des libertés et droits fondamentaux.

J'en veux pour preuve les contrôles toujours plus importants exercés par les forces de l'ordre, sous le couvert d'une lutte accrue contre la criminalité. De cette manière, on parvient à jeter le discrédit sur certains groupes de jeunes et sur les immigrés.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Quand on vous attaquera en rue le soir, je serais curieux de savoir si vous tiendrez toujours le même discours! (*Applaudissements sur certains bancs.*)

Mme Saive-Boniver. — Ce climat de «psychose de la violence» est souvent l'occasion pour les tenants d'un pouvoir fort de s'attaquer de front aux organisations qui tentent de protéger et d'élargir les libertés démocratiques, ou encore de pratiquer la répression plutôt que la prévention par rapport à certains problèmes sociaux.

Mettre en prison un fumeur de hachisch ou un petit délinquant est peut-être rassurant pour certains, mais ce n'est pas s'attaquer au fond du problème. Plutôt qu'une répression brutale, il serait plus judicieux de fournir les moyens et de favoriser le travail des associations de jeunes,

même si les jeunes en difficulté adoptent un comportement critique envers la société.

Mettre un criminel hors d'état de nuire, pour nécessaire que cela soit, ne résout rien à la criminalité si on ne s'attaque pas prioritairement à ses causes plutôt qu'aux seuls auteurs de crimes. Perspective que le législateur, paradoxalement, semble bien négliger.

J'en veux aussi pour preuve votre projet de loi en matière d'immigration, ou celui qui nous attend en matière de protection de la vie privée. On aurait souhaité vous voir pratiquer le même zèle pour mettre en place les peines de substitution à l'enfermement. A voir la lenteur avec laquelle on étudie la réforme du Code pénal — à ce sujet, on devrait pouvoir envisager dans certains cas l'application du sursis, même pour les récidivistes —, il est à craindre que les mesures de remplacement, tel le louable service au profit de la collectivité, ne soient à ranger au chapitre des bonnes intentions. D'ailleurs, n'est-ce pas une volonté que vous avez clairement exprimée de ne rien envisager d'autre que la coercition quand vous enjoignez aux directeurs de prison d'être plus stricts lors des propositions de libération conditionnelle...?

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Il ne faut quand même pas tromper le Sénat; il serait bon que vous précisiez.

Mme Saive-Boniver. — Dans le cas de violences, je le sais. Comme si, toujours, la seule détention pouvait améliorer ou calmer! Tout le monde sait que c'est souvent le contraire qui se produit, et qu'elle provoque ensuite la récidive.

Vous ne l'ignorez pas, des alternatives crédibles pourraient être mises en place, telles qu'elles existent du reste en d'autres pays. C'est le cas des établissements de semi-liberté, où les détenus travaillent toute la journée et ne rentrent en cellule que le soir. Là, trois surveillants suffisent pour 28 détenus. Voilà une autre manière de sanctionner sans briser qui, si elle ne peut évidemment être partout applicable, apporterait sans aucun doute une réponse, même partielle, au crucial manque d'effectifs de nos prisons.

On peut aussi permettre au condamné de poursuivre son ancien travail, qui serait semi-surveillé, tout en l'obligeant à rembourser régulièrement ses dettes ou à dédommager ses victimes.

Ces diverses formules doivent, bien entendu, s'accompagner d'une nouvelle dimension de la fonction du personnel de prisons, qui devra prendre une part plus active dans la réhabilitation de ceux qui lui sont confiés. On pourrait ainsi envisager pour ce personnel une formation plus digne de son labeur, toujours ingrat.

Cette nouvelle formation appellerait une meilleure rémunération, bien sûr, mais aussi un vrai travail de réinsertion tel qu'il a été prévu par un de vos prédécesseurs, lorsqu'il disait: «Le régime auquel les condamnés sont soumis doit leur procurer suivant les cas l'éducation, l'instruction, la connaissance d'un métier, l'habitude du travail... Les méthodes utilisées doivent cultiver chez les détenus le sentiment qu'ils continuent à faire partie de la communauté sociale. La conception et l'organisation... de la détention... tendent à sauvegarder ou à susciter le sens de la dignité et des responsabilités humaines.» Il y a loin de la coupe aux lèvres!

De nombreux rapports soulignent l'échec du système pénitentiaire, et les pays les plus progressistes sur le plan pénal procèdent à la fermeture de ces institutions et à l'instauration de mesures alternatives telles que celles décrites plus haut.

Puisque des solutions devaient être trouvées et des frais importants engagés, pourquoi ne pas avoir misé sur ces nouvelles possibilités plus humaines, et nettement moins coûteuses pour la société, mais qui, il est vrai, engagent celle-ci bien davantage?

La sécurité, nous y avons droit, c'est l'affaire de tous, c'est une affaire de solidarité. Beaucoup de délinquances et de récidives trouvent leurs racines dans le chômage, l'absence d'avenir, l'échec, le rejet, la solitude. Il faut briser le cercle vicieux: marginalisation, délinquance, exclusion. Au centre, il y a la peur, peur qu'il faut vaincre. Il est possible de fonder la sécurité sur la solidarité. D'écouter les jeunes, les étrangers, les personnes en difficulté. De les aider. De mieux partager l'école, le travail, le logement, la santé, les loisirs. D'ouvrir nos familles à l'accueil. De donner des chances à ceux qui n'en ont pas. Contre la délinquance, la violence et la peur, il n'est pas utopique de miser sur la solidarité. (*Applaudissements sur les bancs Ecolo-Agalev.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Weckx.

De heer Weckx. — Mijnheer de Voorzitter, een eminent auteur en filosoof parafraserend, zou ik durven stellen dat de beschavingsgraad van een samenleving kan worden afgemeten aan de wijze waarop zij aan de problemen van de marginale, *in casu* de gedetineerde mens, een waardige oplossing weet te verschaffen.

De heer Basecq, eerste ondervoorzitter, treedt als voorzitter op

Aangezien in het algemeen moet worden opgemerkt dat van het penitentiair beleid de minister van Justitie nooit een groot punt heeft gemaakt en dat slechts geleidelijk — en dit onder pressie van het Parlement en in het bijzonder van de leden van de respectieve commissies voor de Justitie van de beide Kamers — enige aandacht is gegaan naar de schrijnende problemen, die met het penitentiair systeem verband houden, zou ik in het begin van mijn betoog opnieuw de aandacht willen vragen voor het fenomeen van de internering enerzijds, en dit van de voorlopige hechtenis anderzijds.

Veel werd inzake internering in ons land reeds gezegd en geschreven, zodat een herhaling hiervan nu niet op haar plaats zou zijn. Toch lijkt het mij essentieel even nader in te gaan op het verschijnsel van de commissies ter bescherming van de maatschappij, zoals zij worden voorgeschreven door de wet van 1 juli 1964, de zogenaamde «wet ter bescherming van de maatschappij tegen abnormalen en de gewoontemisdadigers».

Bij de lange lijst van ontwerpen en voorstellen van wet, die de minister in zijn uiteenzetting, voorafgaand aan het uitstekend verslag van collega Van Rompaey, heeft weergegeven, wordt immers nergens een mogelijke herziening van deze wet in het vooruitzicht gesteld, hoewel de vraag naar de eventuele noodzakelijkheid van een dergelijke herziening steeds meer en meer prangend wordt, en zeker niet het minst waar het de genoemde commissies betreft. De kritieken, zowel op de samenstelling als op de werking ervan, zijn immers veelvuldig.

Ter verduidelijking zij vooraf gesteld dat de taak van de commissies erin bestaat de uitvoering van de interneringsbeslissing op zich te nemen, internering, die, zoals moge blijken uit de wet, slechts kan worden uitgesproken voor misdaden en wanbedrijven «wanneer er grond is om aan te nemen dat de verdachte verkeert, hetzij in staat van krankzinnigheid, hetzij in een ernstige staat van geestesstoornis of van zwakzinnigheid, die hem ongeschikt maakt tot het controleren van zijn daden».

Ten getale van acht, en verspreid over het hele land, wijzen de commissies de inrichting aan waar de internering zal plaatshebben en beslissen zij tevens over de overbrenging naar andere inrichtingen, de invrijheidstelling — al dan niet op proef — en de eventuele herroeping hiervan. Onmiddellijk na de uitspraak verschijnen de geïnterneerden een eerste maal voor de commissie, en zij doen dit vervolgens om de zes maanden, ten einde de commissieleden de kans te geven om zich een oordeel te vormen over hun geestestoestand. Dit is de bedoeling van de wetgeving.

Kritieken op deze commissies zijn, zoals reeds gezegd, legio. Zo kan in de eerste plaats aanstoot worden genomen aan de wijze waarop zij zijn samengesteld: buiten een arts, die wellicht het meeste zicht heeft op zelfs de geringste wijziging in de geestestoestand van de geïnterneerde — al moet zelfs de professionaliteit op dit vlak niet tot het absolute worden verheven —, hebben nog zitting met beslissende stem: een advocaat, alsmede een werkend of eremagistraat, die tevens voorzitter is. Tegen het zitting hebben van de eerstgenoemde, namelijk de advocaat, kan men met recht en rede de nodige bezwaren formuleren: aangezien de geïnterneerde zelf ter zitting wordt bijgestaan door een eigen advocaat, bevindt de zetelende zich in een toch wel dubieuze situatie. Hij of zij wordt immers verplicht de belangen van de verschijnende partij te verdedigen tijdens het eerste gedeelte van de procedure, en tijdens de tweede fase een onafhankelijk en onpartijdig oordeel uit te spreken. Een zelfde vermenging van belangen vindt men ook bij de voorzitter-magistraat van de commissie.

Het specifieke karakter van de beschermingscommissie in acht genomen, past het geenszins dat de geïnterneerde moet verschijnen voor een persoon, die met het gerechtelijk apparaat meer dan gewone bindingen heeft, en vaak — de heer Lallemand heeft daarstraks een aantal indrukwekkende voorbeelden gegeven — zelfs de neiging zal vertonen om repressief op te treden.

Vandaar dat het dan ook niet meer dan billijk zou zijn de samenstelling van deze commissies dringend en grondig te herzien, mede gelet op het feit dat hun uitspraken als het ware een onbeperkte geldingsduur hebben en daarenboven maar moeilijk kunnen worden aangevochten.

Hun te grote autonomie maakt dan ook dat een niet onbelangrijk deel van de populatie die in instellingen verblijft, het leven gaat leiden van mensen-zonder-gezicht, die «ergens» vastzitten en die nog nauwelijks de kans krijgen om naar de buitenwereld terug te keren.

Zelf mocht ik het onlangs meemaken dat de minister van Justitie zijn machteloosheid moest bekennen ten aanzien van de autonomie van een commissie en ten aanzien van de personen die aan haar gezag onderworpen zijn.

Ik durf dan ook langs deze weg te pleiten voor een grondige herziening van deze wet, waarover ik weinig of niets in het verslag van de onderliggende begroting terugvind.

Een ander punt, waarvoor ik op mijn beurt de aandacht van de minister en van de geachte vergadering wil vragen, is het steeds maar akuter wordende probleem van de voorlopige hechtenis, dat in ons land wordt geregeld door de wet van 20 april 1874, een niet meer zo jonge reglementering dus, die — en dat heeft de minister zelf reeds toegegeven — evenzeer dringend aan herziening toe is. Heel wat problemen immers steken met betrekking tot de toepassing van deze wet het hoofd op.

Zo is er in de allereerste plaats de zogenaamde strenger gemaakte motiveringsplicht voor de onderzoeksgerechten, die in 1973 werd ingevoerd. Vanaf dat moment diende een aanhoudingsbevel gemotiveerd te zijn door «ernstige en uitzonderlijke omstandigheden, die de openbare veiligheid raken», en die, naar mocht blijken uit de voorbereidende werken van de wet, betrekking konden hebben op vluchtgevaar, belemmering van het onderzoek.

Reeds in 1974 waarschuwde advocaat-generaal Declercq de wetgever ervoor «de letterkundige capaciteiten van de onderzoeksgerechten te onderschatten, omdat elke wettelijke motiveringsplicht — hoe zorgvuldig die ook uitgedrukt wordt — altijd zal uitmonden in stijlformules», een evaluatie, die zeer vooruitziend én pijnlijk juist bleek te zijn, aangezien een vergelijking tussen de jaren 1970 en 1980 geenszins een daling, dan wel een stijging weergeeft van het aantal gedetineerden, die zich in voorlopige hechtenis bevonden.

Nochtans was het ongetwijfeld één van de bedoelingen van de wetgever in 1973 via een strenger gemaakte motiveringsplicht te verhinderen dat de Belgische gevangenen zouden volstromen met personen die weliswaar verdacht, maar in de ogen van het Belgisch gerecht, tot aan de uitspraak van het vonnis, nog steeds onschuldig waren.

Ook nu moet de minister in zijn uiteenzetting, weergegeven in het verslag op pagina 10, echter toegeven dat het aantal gedetineerden is gestegen en dat zulks «in zekere mate» is toe te schrijven aan «het overmatig toepassen van de voorlopige hechtenis».

In hetzelfde verslag op pagina 34 lees ik ten andere, een andere uitspraak van de minister, die mij brengt tot mijn tweede bemerking met betrekking tot de motiveringsplicht. De heer Gol stelt daar namelijk dat «de voorlopige hechtenis niet bedoeld is als straf, maar is opgelegd door de eisen van het onderzoek».

Wat is echter de waarde van formules als «wegens gevaar voor de openbare veiligheid» of «in het belang van het onderzoek», wanneer het er de onderzoeksgerechten bijna enkel om te doen is — en in mijn functie van advocaat spreek ik uit ervaring — in zekere mate reeds vooruit te lopen op de effectieve straftoemeting en de lengte van de vrijheidsberoving reeds te suggereren door de duur van de voorlopige hechtenis?

Dat trouwens de voorhechtenis wel degelijk het vonnis zou kunnen beïnvloeden, werd door dezelfde advocaat-generaal Declercq reeds in 1974 als stelling naar voren geschoven en sindsdien herhaaldelijk door allerlei bronnen bewezen.

Het probleem is des te erger omdat dit ongetwijfeld de onafhankelijkheid van de rechtsprekende macht in het gedrang brengt. Ten derde, rijst met betrekking tot de wet van 1874 het probleem, dat deze, in tegenstelling met een aantal der ons omringende landen, van toepassing is voor misdrijven, waarvoor straffen van minimum drie maanden worden opgelegd.

Zonder een heftig voorstander te zijn van rechtsvergelijking met het buitenland — want niet alles wat daar op het eerste gezicht progressief lijkt te zijn, werpt achteraf ook vruchten af —, meen ik toch dat het hier nuttig kan wezen een grensoverschrijdende vergelijking te maken.

Zo wordt bijvoorbeeld, in Frankrijk sinds 1970 de voorlopige hechtenis slechts toegepast op personen, die verdacht worden van een misdrijf, waarop een gevangenisstraf van minimum twee jaar staat, terwijl voor Nederland deze grens zelfs op vier jaar ligt, zij het met een gerechtvaardigde uitzondering voor een aantal vrij zwaarwichtige misdrijven.

Bovengenoemde regel heeft aldus bij onze noorderburen tot gevolg dat in de huizen van bewaring 75 pct. van de mensen die er verblijven, worden verdacht van een delict, waarop een gevangenisstraf staat van twaalf jaar of meer.

De voordelen van een reglementering waarin een lange straf als voorwaarde tot de toepassing van voorarrest wordt vereist zijn legio.

Eerst en vooral verhindert het ongetwijfeld het fenomeen dat mensen — zij het voor geringe tijd — uit hun milieu worden weggerukt, en daardoor voor een langere periode én in complete wanverhouding met het gepleegde feit, het slachtoffer worden van publieke etikettering, die zelfs na een vrijspraak of een onschuldigverklaring, nog geruime tijd blijft naleven.

Ten tweede, verhindert men eveneens dat dergelijke personen in contact komen met het allesbehalve resocialiserend milieu van de gevangenis en daardoor — in hun onmacht om er tegenop te tornen — inspiratie opdoen om de weg naar de criminaliteit effectief te betreden.

Vervolgens mag evenmin uit het oog worden verloren dat de aanpassing van de minimumstraf als voorwaarde, zou leiden tot een gevoelig slinken van de gevangenispopulatie, die op het ogenblik reeds het getal van 6865 bereikt en de overheid derhalve zeker niet dwingt tot een moratorium op de gevangenisbouw.

Daarnaast moet tenslotte nog worden vermeld dat, aansluitend bij het reeds gekende fenomeen van de gevangenisstraf, die perfect aansluit bij de lengte van de voorlopige hechtenis, men door de toepassing van het voorarrest, ook voor misdrijven met korte straffen, de niet-uitvoering van de korte straffen onmogelijk maakt.

Daarenboven dreigt de drie maanden minimumstraf als voorwaarde voor de toepassing van voorlopige hechtenis zelfs in conflict te komen met de maatregel, die door de heer minister zelf wordt uiteengezet op pagina 15 van het verslag, en die erin bestaat dat de procureurs-generaal hun instemming hebben betuigd om, inzake de niet-tenuitvoerlegging van korte vrijheidsstraffen, de strafmaat van drie op vier maanden te brengen.

Valt er over het stelsel van de voorlopige hechtenis dus heel wat te zeggen, en zelden in positieve zin, dan moeten we op dit punt echter vaststellen dat pogingen om het te verbeteren op beleidsvlak tot hertoe slechts beperkt zijn gebleven tot weinig concrete realisaties, op één enkele uitzondering na.

Ondervraagd over zijn beleid ten aanzien van de voorlopige hechtenis, verklaarde de minister in november 1982 naar aanleiding van de bespreking van de begroting van Justitie voor het jaar 1982 dat een wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 20 april 1874, aanhangig bij de Senaat, naar het advies van de gerechtelijk autoriteiten «onaanvaardbaar» en «niet vatbaar voor amendement» was, maar dat een gemengde werkgroep, bestaande uit parlementsleden, magistraten, advocaten en ambtenaren, zou worden opgericht, ten einde bepaalde verbeteringen te overwegen».

En in antwoord op een parlementaire vraag van volksvertegenwoordiger Kuipers verklaart de minister dat deze werkgroep voor het eerst samenkwam op 20 december 1983 en belast werd met het doen van voorstellen, na alle problemen in verband met de voorlopige hechtenis te hebben onderzocht.

In zijn uiteenzetting, voorafgaand aan deze begroting, maakt de minister op bladzijde 10, laatste alinea, nogmaals gewag van het bestaan van deze werkgroep.

Graag vernam ik van de minister hoeveel vergaderingen deze werkgroep nog hield sinds 20 december 1983 en in hoeverre hem reeds deelresultaten werden overgemaakt.

Zal deze werkgroep samenwerken met het Nationaal Centrum voor criminologie, dat zich heeft voorgenomen een evaluatiestudie aan te vatten in verband met de wet van 13 maart 1973 op de voorlopige hechtenis?

Voor wanneer wordt het einde van de werkzaamheden van deze groep in het vooruitzicht gesteld en voor wanneer plant de minister de omzetting van de resultaten in concrete wetteksten, rekening houdend met de voor deze operatie nog vrij beperkte duur van de legislatuur?

Dit zijn een aantal concrete vragen, die ik graag zou willen beantwoord zien.

Tenslotte wens ik de minister te wijzen op het belang van een werkelijke verandering van het stelsel, dat thans jaarlijks duizenden personen in ofwel onnodig, ofwel onaangenaam contact brengt met de Belgische gevangenen, contact, dat in een groot aantal van de gevallen vermeden of beperkt zou kunnen worden.

Dit contact met de gevangenen is zelfs niet enkel voor de gearresteerden in voorarrest onaangenaam, maar ook voor de advocaten brengt het in bepaalde gevallen onaangenaamheden met zich.

Tijdens de bespreking in commissie werd door een lid reeds gewezen op de overbevolking in de gevangenis van Vorst, alsmede op de slechte hygiënische omstandigheden.

Hier zou ik er nog een ander, niet minder prangend probleem durven aan toevoegen, met name dit van het gebrek aan voldoende ruimten, waar gedetineerden en hun bezoekende advocaten in enige afzondering van gedachten kunnen wisselen.

Vaak levert dit dan ook voor de advocaten aanzienlijke wachttijden op, die ofwel in het nadeel van de gedetineerde zelf uitvallen, ofwel in het nadeel spelen van het werk van de advocaten in het algemeen.

De volledige modernisering van de gevangenis te Vorst is opgenomen in het programma van het departement van Openbare Werken, zoals blijkt uit de antwoorden van de minister. Daarmee kan echter pas worden begonnen nadat de nieuwe vleugel voor de mannen zal zijn gebouwd en wanneer het vraagstuk van de overbevolking zal zijn opgelost. De vraag rijst dus hoelang deze onmogelijke toestand nog duren zal.

Van op deze tribune zou ik u ook, mijnheer de minister van Justitie, willen vragen bij uw collega van Openbare Werken aan te dringen om prioriteit te verlenen voor het dossier van de spreekkamers van de advocaten in de gevangenis te Vorst. Op het ogenblik zijn er in Vorst zes spreekkamers en zelfs in de weekends moeten de advocaten soms uren wachten om met hun cliënten in een van deze zes spreekkamers te kunnen overleggen. Dit is een onhoudbare toestand. Daarenboven schendt zij de rechten van de verdediging.

Los van de penitentiaire sfeer nu, maar daarom niet minder belangrijk, zou ik thans eveneens een lans willen breken voor de Belgische gerechtelijke en criminele statistieken betreffende de bedrijvigheid van hoven en rechtbanken enerzijds, en de veroordeelden en misdrijven anderzijds. In zijn antwoord op een vraag van een lid van de commissie voor de Justitie van de Senaat, verklaarde de heer minister op bladzijde 43 van het verslag dat «het opmaken van statistieken over de criminaliteit geen specifieke taak is van het Nationaal Instituut voor criminalistiek», maar dat zijn departement zijn «medewerking verleent aan het Nationaal Instituut voor de Statistiek», het zogenaamde Nis.

Sta mij toe erop te wijzen dat hiermede wellicht het belangrijkste inzake deze medewerking is gezegd: de laatste gerechtelijke statistieken mochten wij weliswaar ontvangen in het jaar 1983, maar de activiteiten waarop zij betrekking hebben dateren nu van meer dan vijf jaar geleden, met name van het jaar 1978. Iedereen, die zich maar in enige mate om justitieel beleid bekommert, weet wat zoiets betekent. Hoewel fel gegeerd door diegenen die zich bezighouden met studies inzake de geschiedenis en geschiedschrijving over de gerechtelijke bedrijvigheid of de criminaliteit, zijn deze cijfers *hic et nunc* onbruikbaar voor wie, zoals wij, de taak op zich heeft genomen, strafmaatregelen uit te werken voor de toekomst, en zich daarbij, hoe dan ook, moet baseren op de hedendaagse criminele realiteit.

Zo zal bijvoorbeeld, in de zeer nabije toekomst het wetsontwerp inzake verkrachting aan de commissie voor de Justitie van de Senaat ter bespreking worden voorgelegd. Nu al is het echter duidelijk dat zich hierbij twee reële problemen zullen voordoen. In de eerste plaats zullen de commissieleden, en later de collega's van de algemene vergadering, geplaatst worden vóór de concrete vraag naar de waarde van het ontwerp in verhouding tot het aantal verkrachtingen op het huidige ogenblik. In tweede instantie zal het effect van de zwaardere straftoemeting die in het ontwerp werd voorzien, pas ten vroegste gemeten kunnen worden op het moment dat deze straf haar afschrikingskarakter misschien reeds heeft verloren en het aantal verkrachtigingsmisdaden zich heeft gestabiliseerd op een niveau, dat enkel nog kan worden verlaagd door een zwaardere sanctie in een nieuw uit te werken voorstel.

Dat de wetgever derhalve zelden of nooit vooroploopt en zich eerder systematisch in het achterste peloton beweegt, is bijgevolg duidelijk, gelet op deze vacuümpositie, waarin hij of zij zich door het gebrek aan valabele cijfers gedrongen ziet.

Terloops zij gezegd dat het fenomeen van verouderde cijfers zich ook zal manifesteren wanneer het ontleden van de resultaten van de jongste volkstelling nog lang op zich zal laten wachten, een feit dat quasi vaststaat, aangezien noch geldmiddelen, noch personen ter beschikking

kunnen worden gesteld om de hoge papierberg op een ordentelijke wijze te verwerken.

Met betrekking tot de statistieken inzake de activiteiten van de gerechten en de criminaliteit, verwijst de minister zelf naar het bestaan van «een tijdsverschil tussen de laatst gepubliceerde gegevens en de huidige toestand», maar voegt er onmiddellijk aan toe dat «politie en rijkswacht, ieder wat haar betreft, actuele criminaliteitsstatistieken publiceren».

Sta mij toe, mijnheer de minister, er dan toch op te wijzen, ten eerste, dat deze cijfers zich wel degelijk beperken tot het reactief optreden van beide machten ten opzichte van de criminaliteit, en dus weinig of geen gegevens loslaten over de wijze waarop de feiten door hoven en rechtbanken worden geëvalueerd, en ten tweede, dat daarenboven geen globalisatie bestaat van politie- en rijkswachtcijfers, zodat de gebruiker van de ene of de andere statistiek toch nog geen overzicht krijgt van wat er globaal in ons land gebeurt.

Naast deze kritiek op het laattijdig publiceren van de statistieken, acht ik het ook nodig kritiek uit te brengen op de wijze van presentatie en verwerking van het materiaal zelf.

Deze presentatie houdt immers — en deskundigen hebben dit reeds herhaaldelijk aangetoond — een groot aantal beperkingen in. Zo kan bijvoorbeeld, worden vastgesteld dat men inzake het statistisch verslag over de bedrijvigheid van hoven en rechtbanken, over de voor dit gedeelte van de statistiek gebruikte telregels, geen toelichting vindt in het begin van de publicatie. Dit gebrek roept zowel vragen van technische als van inhoudelijke aard op. Technisch is bijvoorbeeld, de vraag naar mogelijke dubbelstellingen, inhoudelijk is er onder meer het gebrek aan antwoord op de vraag of ook de overtredingen en de wanbedrijven in de verkeerssfeer zijn inbegrepen, welke de verhouding is tussen de verschillende soorten opgenomen inbreuken, welke zaken worden geseponeerd en welke de motieven zijn voor de seponering.

In de statistiek der veroordelingen, uitgesproken door de correctionele rechtbanken, wordt een onderscheid gemaakt tussen de beklaagden, ter zitting vrijgesproken en de door de correctionele rechtbanken veroordeelde beklaagden. Wat de eersten betreft, is het evenwel niet duidelijk wat er gebeurt indien men voor verscheidene misdrijven werd vrijgesproken, bijvoorbeeld, of wat er gebeurt indien men voor één of enkele misdrijven werd vrijgesproken, maar terzelfder tijd voor andere werd veroordeeld.

Nochtans is het degelijk beantwoorden van een dergelijke vraag niet onbelangrijk, wanneer men zich onder meer de recidive ter harte neemt.

Met betrekking tot de veroordeelden zelf, moet in de eerste plaats worden opgemerkt dat de beklaagden door de correctionele rechtbank berecht in hoger beroep, in deze statistiek niet worden opgenomen, terwijl in tweede instantie het al dan niet hebben van een gerechtelijk verleden op een eigen specifieke wijze wordt geïnterpreteerd.

Zonder gerechtelijk verleden zijn aldus de veroordeelden, die, ten eerste, op het ogenblik waarop ze het strafbaar feit pleegden nog geen correctionele straf hadden opgelopen, of, ten tweede, geen politiestrafpen hadden die samengevoegd het peil van een correctionele straf bereiken.

Ook hier kan bijgevolg weinig of niets worden gezegd over de «gerechtelijke carrière» van bijvoorbeeld de jonge delinquent, die zich na een aantal vergrijpen met een politiestraf als sanctie — die dus niet worden opgenomen —, plots door de correctionele rechtbank gestraft ziet voor een wanbedrijf en een correctionele straf oploopt, die wel in de statistieken komt. Evenmin kan bijgevolg enig licht worden geworpen op de vraag of politiestrafpen al dan niet een afschrikwekkend karakter hebben en bijvoorbeeld na een eerste toepassing, de veroordeelde dader in de toekomst voor erger behoeden.

Met de wijze van presentatie der cijfers is er dus duidelijk iets mis, zodat initiatieven ter zake zich opdringen. Persoonlijk ben ik geenszins voorstander van het positief beantwoorden van de vraag die Nils Christie als titel schreef bovenaan een rapport dat hij maakte voor het *United Nations Social Defence Research Institute* in 1975: *Is it time to stop counting?*

Moeten wij ophouden met tellen? of: Moeten wij het kwantificeren maar stopzetten? Wel ben ik van mening dat het moment is gekomen om de wijze van tellen én van presentatie van het getelde materiaal aan een grondige herziening te onderwerpen.

Allereerst is het mijns inziens nodig een zo volledig mogelijk overzicht uit te werken van de items, die bepalend zijn voor om het even welk

strafrechtelijk beleid, en dit zowel op kwantitatief als op kwalitatief vlak. Niet enkel moet aldus uit de cijfers kunnen blijken hoeveel zaken bijvoorbeeld, door een openbaar ministerie werden geseponereerd, maar tevens moet duidelijk worden welk het motief was dat aan de basis heeft gelegen van een dergelijke beslissing.

Enkel en alleen wanneer het opgestelde cijfermateriaal nauw aansluit bij de courante vragen die de wetgever, op zoek naar verbeteringen, in het bestaande strafrechtstelsel zich stelt, zullen zij hun volste nut kunnen bewijzen, en enkel en alleen wanneer het materiaal niet alleen een nauwkeurige blik op het verleden toelaat, maar ook een perspectief op de toekomst opent, zal het de onafscheidelijke toeverlaat worden van de uitvoerende macht, belast met het justitieel beleid.

Wellicht zou het in dit geval dan ook niet nuttig, maar zelfs hoognodig zijn een interuniversitaire werkgroep samen te stellen, die, samen met een aantal deskundigen van de ministeries van Justitie en van Economische Zaken een nieuw concept zou uitwerken over de wijze van inzamelen van het cijfermateriaal.

Mogelijk kan hier ook worden gedacht aan het belang dat aanvullende slachtofferenquêtes op dit vlak kunnen hebben, al zou enig bezwaar kunnen rijzen in de toch wel zware kosten van dergelijke techniek.

In elk geval zouden betere en gemotiveerde cijfers niet enkel de wetgevende en de uitvoerende macht, maar tevens ook het publiek ten goede komen.

Tal van studies hebben immers reeds aangetoond dat een gebrek aan degelijke en adequate informatie met betrekking tot bijvoorbeeld geweldsdelicten, vele vooroordelen doen ontstaan, die zowel betrekking kunnen hebben op de frequentie, op de toename als op het slachtofferchap van geweldsdelicten.

Onrust- en onveiligheidsgevoelens zijn hiervan het directe gevolg, waarbij de angst voor agressie en geweld ten aanzien van de fysieke integriteit de hoofdtoon aangeeft.

Vaak is deze angst zelfs disproportioneel met het feitelijk risico. In dit verband kan het voorbeeld worden aangehaald van het disproportioneel angstgevoel dat vrouwen van middelbare leeftijd en ouderen, vrouwen zowel als mannen, ontwikkelen ten opzichte van hun potentieel slachtofferchap van geweldsdelicten.

Niet enkel kan men hier stellen dat het gemis aan exacte informatie hierbij een rol speelt, maar tevens moet een steen worden geworpen naar de media, in *casu* de dagbladers, waarin de geweldsdelinquentie in sterke mate overbelicht wordt. Primo, zorgt 5 pct. van de totale criminaliteit voor 35 pct. tot 40 pct. van de criminaliteitsinformatie; secundo, is er een constante rechtenvervalsing te vinden tussen de grootte van de titel, het aantal en de kwaliteit van het fotografisch illustratiemateriaal, alsmede het verschijnen op de frontpagina enerzijds, en de zwaarte en ernst van het delict anderzijds.

Voorbeelden hiervan zijn legio.

Gevol van dit soort informatie is allereerst het generaliserend denken, gestoffeerd met vooroordelen, die zich hoofdzakelijk richten tot de toename van de geweldsdelinquentie, en die de directe vraag naar een steviger en meer repressieve aanpak vanwege de overheid opwerpen.

Vroeger gaf dit gevoel ten andere, reeds kracht aan het ontstaan van een repressieve houding van de overheid inzake jeugdbescherming, en aan de circulaire met betrekking tot een restrictiever toepassing van de voorwaardelijke invrijheidstelling ten aanzien van geweldsdelinquenten zonder onderscheid.

Een slecht geïnformeerd publiek en een niet beter gedocumenteerde overheid, die op de angst van de eerste ingaat: meer is niet nodig om een ongebreidelde opgang mogelijk te maken van de repressieve *law-and-order*-spiraal, die enkel een begin kent, maar geen einde, tenzij men er op tijd een goed geïnformeerde kritische burger tegenover plaatst. Vandaar dat ik er dan ook wil op aandringen een begin te maken met de opstelling van zowel kwantitatief als kwalitatief «goede» cijfers.

Sta mij tenslotte toe even in te gaan op de bevoegdheid van de vrederechter, waarover in de commissie herhaaldelijk werd gesproken. In de commissie, stelde een lid van de Senaat de vraag of het bedrag voor de bevoegdheid van de vrederechter niet moet worden opgetrokken, aangezien de index sinds 1967 meer dan verdrievoudigd is. Los van het feit dat een dergelijk voorstel reeds bestaat in het Parlement, ten einde de bevoegdheid *ratione summae* op te trekken tot 75 000 frank, verklaarde de minister, wellicht tot groot genoegen van heel wat vrederechters, die met de «eerstelijnsrechtshulp» zijn belast, dat «uit een onderzoek is gebleken dat het niet gewenst is de bevoegdheid *ratione summae* van de vrederechter uit te breiden, daar dit bij de vrederechters achter-

stand tot gevolg zou hebben, wanneer die uitbreiding niet zou gepaard gaan met de uitbreiding van de personeelsformaties van de betrokken gerechten», een operatie, waarvoor, gelet op het eerder krappe budget op het huidige ogenblik, weinig of geen geld voorhanden is.

Daar waar bijgevolg de crisis en het daarmee gepaard gaande geldgebrek soms het ontstaan van goede maatregelen verhindert, kan hier bijgevolg worden gesteld dat zij de rechter voor groter onheil behoedt.

Ik wil het hier even over een andere boeg gooien en spreken over een mogelijke wijziging van de bevoegdheid van de vrederechters, niet zozeer *ratione summae*, maar meer *ratione materiae*, de aard van de bevoegdheid zelf.

Zij immers, die nauw betrokken zijn bij de taakuitoefening van de vrederechters hebben reeds moeten constateren hoezeer dezen de jongste jaren hun aantal zaken hebben zien toenemen. Een aantal redenen liggen hiervoor ongetwijfeld aan de basis. Voor de vuist weg wil ik hier de wet van 14 juli 1976 citeren, met het hele *contentieux* van de voorlopige maatregelen, de natuurlijke aanwas van het aantal zaken tengevolge van een groter rechtsbesef — hoewel gecompenseerd omwille van de enorme achterstand in rechtszaken, maar minder bij de vrederechters —, een slechtere rechtskennis of een intensiever rechtsverkeer, de vele willige en officieuze tussenkomsten op domeinen, die met de officiële wettelijke bevoegdheid niet onmiddellijk uitstaans hebben, maar toch van belang zijn voor de «handhaving van de vrede» binnen het kanton.

Dit alles maakt, samen met de snelle toename van het wetgevend arsenaal, dat de taak van de vrederechter complex genoeg is geworden om ze niet onmiddellijk met nieuwe, andere materies uit te breiden, zij het dan niet algemeen in de zin van een verhoging van de bevoegdheid *ratione summae*.

De vraag dient echter wel te worden gesteld of, wanneer de overheid de rol van de vrederechter op maatschappelijk vlak optimaal wil benutten, zij niet eerder zou moeten overwegen deze rol kwalitatief uit te werken en naar de diepte uit te bouwen. Meer bepaald kan er bijvoorbeeld, aan worden gedacht de vage idee van de familierechtbank, zowel door de wetgevende als door de uitvoerende macht in het verleden herhaaldelijk gelanceerd om tegemoet te komen aan de velerlei vormen van kritiek — soms terecht, soms ten onrechte — onder meer op de jeugdrechtsbanken te concretiseren, door een deel van de jeugdbescherming toe te vertrouwen aan de vrederechter, om aldus het imago van deze rechter als eerstelijnsgezinsrechter te bevestigen en aan te scherpen. Een uitbreiding van de bevoegdheid *ratione materiae* dus, indien er inderdaad gegronde redenen zouden zijn om zich op dit ogenblik te verzetten tegen de bevoegdheid *ratione summae*. In ieder geval zijn wij van oordeel dat het belangrijk is dat binnen zeer korte termijn bepaalde initiatieven worden genomen.

Tot daar, mijnheer de Voorzitter, een aantal elementen die ik in dit debat heb willen belichten. Ik excuseer me voor mijn uitweiding over de gerechtelijke statistieken, maar ik ben van oordeel dat een oordeelkundiger gerechtelijke statistiek een onmisbaar instrument is, zowel voor de uitvoerende als voor de wetgevende macht, bekommerd om een goed justitieel beleid. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Seeuws.

De heer Seeuws. — Mijnheer de Voorzitter, aangezien ik, wegens de omstandigheden waarin de Senaat moet werken en waarop collega Lallemand daarnet de aandacht heeft gevestigd, de gelegenheid niet heb gekregen de commissiebespreking over de begroting van Justitie bij te wonen, zal mijn uiteenzetting eerder kort zijn en beperkt tot één thema, dat ik wil situeren in de periode die ik tot op heden in de Senaat heb mogen meemaken, en waarover ik de minister twee vragen zou willen stellen.

Op bladzijde 46 van het overigens erg goed overzichtelijk verslag van collega Van Rompaey las ik dat een lid om informatie vroeg over de provisie die in de begroting is ingeschreven voor de erkenning van de laïciteit. De minister gaf de gevraagde toelichting wat betreft de toekenning en de aanwending van de bedoelde toelage aan de overkoepelende «Centrale Raad der niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen van België». Hij gaf echter geen verdere uitleg over de stand van zaken in verband met de wettelijke erkenning van de vrijzinnigheid. Waarover gaat het inderdaad in feite?

Ten grondslag van de voorlopige wettelijke maatregel, die ook in deze begroting zijn uitdrukking vindt, liggen de voorbereidende inspanningen van de snel op elkaar volgende ministers van Justitie die respectievelijk

de drie grote filosofische en ideologische stromingen in ons land verpersoonlijkten: de christelijke, de liberale en de socialistische.

Bij de bespreking van de begroting van Justitie voor 1980 wees de toenmalige minister van Justitie Renaat Van Elsanle reeds op de noodzaak van een wettelijke basis om in de begroting bedragen uit te trekken voor het ten laste nemen van de wedden en de pensioenen van de lekenconsulenten, ten einde een gelijkberechtiging met de confessionele levensgemeenschappen te realiseren.

Door de voormalige minister van Justitie was daarvoor een jaarlijkse provisie van 85 miljoen geschat, doch aangezien op het ogenblik van de bespreking van de begroting reeds een half jaar was verstreken, werd bij amendement voorgesteld als overgangsmaatregel 40 miljoen in te schrijven. Met de belofte voor de daaropvolgende jaarbegroting 30 miljoen in te schrijven beperkte men zich uiteindelijk, op voorstel van de regering, tot 10 miljoen voor 1980.

Belangrijk daarbij is de verklaring van de woordvoerder van een huidige meerderheidspartij tijdens de bespreking in openbare vergadering van 19 november 1980, waar hij zegt:

«De inschrijving in de begroting voor 1980 van een provisie met het oog op de wettelijke erkenning van de vrijzinnigheid is een belangrijke stap die tegemoetkomt aan de bekommerning van bepaalde ideologische en filosofische strekkingen in ons land sinds decennia. De verwezenlijking hiervan dient te worden gezien in een breder perspectief, namelijk de bevoegdheid van de constituant om artikel 117 van de Grondwet te herzien door toevoeging van een tweede lid dat de in het eerste lid opgenomen voorzieningen zou uitbreiden tot de lekenconsulenten. In dezelfde gedachtegang is daarmee onverbreekbaar verbonden het door de vorige regering ingediende ontwerp van wet betreffende de subsidiëring van de niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen in België. Het werd behandeld in de commissie en binnenkort zullen wij ons daarover dienen uit te spreken in openbare vergadering.

Onze fractie, zegt dezelfde woordvoerder verder, stelt met genoegen vast dat een eerste behoorlijke waarborg werd verkregen en dat de erkenning van de laïciteit en de bezoldiging van lekenconsulenten een feit is geworden. Wij hopen dat het daarbij niet zal blijven en dat snel werk zal worden gemaakt van het zoëven vermelde grondwettelijk initiatief.»

Amper een week later zou de Senaat zich inderdaad moeten uitspreken over het wetsontwerp betreffende de subsidiëring van de niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen in België door minister van Justitie Herman Vanderpoorten ingediend op 9 oktober 1980.

In de memorie van toelichting lezen we onder meer:

«Artikel 6bis van de Grondwet bepaalt dat de rechten en vrijheden van de ideologische en filosofische minderheden door wet en decreet moeten gewaarborgd zijn. De uitoefening van deze fundamentele rechten en vrijheden kan slechts verzekerd worden indien alle burgers over dezelfde middelen en over dezelfde steun vanwege de openbare machten beschikken. «Aconfessionelen», die hulp en morele steun nodig hebben in aangelegenheden zoals persoonlijke of familiale moeilijkheden, van fysische, psychologische of morele aard, bij ziekte of overlijden, in opvoedingsproblemen met de kinderen, huwelijksproblemen of eender welke aanpassingsmoeilijkheden, moeten zich kunnen wenden tot privaatrechtelijke organisaties die van staatswege analoge materiële middelen ontvangen als deze voorzien voor «confessionelen».

Met dit doel is in de verklaring tot herziening van de Grondwet bepaald: «... dat er reden bestaat tot herziening van artikel 117 van de Grondwet dat de voorzieningen uitbreidt tot de lekenconsulenten».

Voornoemd artikel 117 legt thans de wedden en pensioenen van de bedienaren van de erediensten ten laste van het Rijk. In afwachting van de wijziging van artikel 117 van de Grondwet en de goedkeuring van een wet tot erkenning van de vrijzinnigheid en van een wet betreffende de wedden van de lekenconsulenten wordt een subsidie toegekend aan de vereniging zonder winstoogmerk «Centrale Raad der niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschappen van België».

Om een duidelijk beeld te hebben over de juiste draagwijdte van deze toch wel bij uitstek persoonsgebonden en gevoelsgeladen problematiek moet men er opnieuw het uitermate belangrijk verslag van onze collega Roger Lallemand over de commissiebesprekingen op nalezen, dat op 18 november 1980 werd ingediend. In dit document lezen wij:

«1. Daarbij moet vooraf worden vastgesteld dat de erkenning van de vrijzinnigheid, hoewel het hier gaat om niet-confessionele bewegingen, volgens de toenmalige regering — toen ook al onder leiding van Eerste

minister Martens — werd gezien in het licht van artikel 117 van de Grondwet en van de wet van 4 maart 1870.»

Er werd dus een oplossing nagestreefd in het kader van de grondwettelijke rechten betreffende de vrijheid van het geweten en de vrijheid van eredienst.

«2. Het ontwerp van wet diende dus beschouwd te worden als een eerste stap.»

Volgens de voornoemde regering-Martens II bevatte het wetsontwerp dus geen voorlopige regeling, maar had het een voorbereidend karakter. Het heeft tot doel de lekenwerking uit te bouwen en de wettelijke erkenning van de vrijzinnigheid voor te bereiden. In deze geest werd het ontwerp in de Senaatscommissie eenparig goedgekeurd wat na de bespreking en goedkeuring in openbare vergadering van 26 november 1980 leidde tot de publikatie van de wet op 23 januari 1981.

Afwijkend van het ontwerp was, dat het bedrag van de toelagen jaarlijks op de begroting wordt uitgetrokken, wat mij de gelegenheid biedt om de minister over deze aanslepende voorbereidingsperiode te ondervragen. Inderdaad, tijdens de commissiebespreking van de begroting van Justitie voor 1982 verklaarde onze huidige minister van Justitie Jean Gol, op een vraag naar de stand van zaken in verband met de wettelijke erkenning van de laïciteit en de lekenraadgevers, onder meer het volgende:

«Er werden reeds talrijke voorstellen van wet ingediend houdende erkenning van de niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschap.

De opeenvolgende regeringscrisissen hebben ertoe geleid dat de vrijzinnigheid nog niet wettelijk werd erkend.

In de nabije toekomst wens ik de volgende ontwerpen in te dienen:

1. Een ontwerp houdende de herziening van artikel 117 van de Grondwet — de wedden en pensioenen van de bedienaren van de erediensten komen ten laste van de Staat —, door toevoeging van een tweede lid, waardoor de bepalingen van het eerste lid worden uitgebreid tot de lekenconsulenten.

In de verklaring tot herziening van de Grondwet van 14 november 1978, *Belgisch Staatsblad* van 15 november 1978, werd de herziening in die zin opgevat. Het koninklijk besluit van 5 december 1981, *Belgisch Staatsblad* van 6 oktober 1981, betreffende de verklaring tot herziening van de Grondwet heeft de wijzigingen inzake artikel 117, voorgesteld in de verklaring van 14 november 1978, volledig overgenomen.

2. Een ontwerp van wet houdende wijziging van de wet van 4 maart 1870 inzake de temporalien van de erediensten strekkende tot de erkenning van de niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschap.»

In de lange lijst van wetsontwerpen die zijn vermeld in het huidige verslag over de begroting van 1984, dus twee jaar na de verklaring die ik heb voorgelezen en vier jaar na de totstandkoming van de overgangswet lees ik niets meer over de goede bedoelingen van de minister, bedoelingen die ik trouwens niet in twijfel trek.

Kan de minister ons zijn intenties daaromtrent kenbaar maken en ons nog maar eens de stand van zaken geven? (*Applaus op de socialistische banken.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Verbist.

De heer Verbist. — Mijnheer de Voorzitter, ik verontschuldig mij omdat ik in de loop van het debat niet aanwezig was. Ik was opgehouden, als plaatsvervanger, in de commissie voor de Binnenlandse Aangelegenheden. Ik zeg dat bij het begin van mijn uiteenzetting omdat ik hoop niet in herhaling te vervallen. Dit risico neem ik echter zeer graag, mijnheer de minister.

Ik zal zeer kort gaan. Het is voor velen in dit land een zeer verheugende vaststelling dat eindelijk werk is gemaakt van de subsidiëring van de gerechtelijke bijstand.

Ik zou aan de hand van de *Parlementaire Handelingen* kunnen teruggrijpen op de geschiedenis om vast te stellen sinds wanneer er sprake is van de subsidiëring. Dat is reeds sedert lang. Ik heb sedert 1971 zitting in de Senaat. Zo ik zeg dat men al een tiental jaren over die subsidiëring spreekt, zal ik er niet ver naast zijn.

Er werd niet alleen lang over gesproken maar reeds sedert verschillende jaren werden bepaalde bedragen in de begroting voor deze subsidiëring ingeschreven. Men is er tot nu toe helaas slechts eenmaal in geslaagd een bedrag uit te keren. Dat gebeurde vorig jaar. Ik kan mij gerust kroongetuige noemen van de reacties die dat heeft verwekt in de betrokken milieus.

Met heel veel genoegen feliciteer ik u, mijnheer de minister, omdat u daar werk hebt van gemaakt. Het gebeurt niet zo vaak dat men bij de bespreking van een begroting de minister feliciteert. Gewoonlijk krijgt hij een kritische benadering van zijn beleid te horen, worden toekomstbeelden die zouden moeten worden gerealiseerd naar voren gebracht en klaagt men het gebrek aan initiatieven op allerlei vlak aan. Wij stellen bovendien tot onze vreugde vast dat het bedrag van 30 miljoen dit jaar werd verhoogd tot 75 miljoen.

In de concrete realiteit bekomt een jong advocaat, een stagiair, die aan de drempel van zijn carrière staat, daarvan uiteindelijk niet veel. Dat weten wij allemaal. Wat echter belangrijk is, is dat eindelijk werk is gemaakt van deze aangelegenheid. Wanneer wij dit bekijken in het kader waarin de jonge advocaat zijn carrière moet beginnen, is het misschien niet zozeer het pecuniair en het materieel aspect, maar wel de sfeer en de moeilijke omstandigheden die bepalend zijn. Wij weten dat de *numerus clausus* in het beroep van advocaat niet nodig is. Daar zijn andere elementen en criteria die velen van het beroep weghouden omdat zij niet zien hoe zij kunnen slagen. Bovendien moeten zij zoveler impedimenten overwinnen om eenmaal te komen tot een volwaardig advocaat die behoorlijk zijn brood verdient.

Die tevredenheid is dus van psychologische aard. Ik had het genoegen mijn jongere collega's op de hoogte te brengen van het verhoogde bedrag na het ontwerp van de begroting van Justitie te hebben onderzocht. Ik stel er prijs op mede te delen dat de betrokken milieus zeer blij waren met het optrekken van dit bedrag tot 75 miljoen.

Mijnheer de minister, dit is uiteraard belangrijk, maar er kan nog meer worden gedaan. Enkele maanden geleden had ik het genoegen in deze plenaire vergadering het woord te richten tot de staatssecretaris van Volksgezondheid die onder meer bevoegd is voor de OCMW.

De heer Egelmeyers. — Was hier dan ook zo veel volk als vandaag?

De heer Verbist. — Iets meer.

Mijnheer Egelmeyers, ik ben blij met uw opmerking, want ik merk dat u toen goed geluisterd hebt naar mijn toespraak die ik vandaag niet zal herhalen. Ik wil alleen dit zeggen.

In het kader van de begroting van Justitie biedt de organieke wet van 1976 de mogelijkheid tot sociale-dienstverlening. Wat stellen wij vast? In hoe langer hoe meer arrondissementen van dit land ontstaat, op initiatief van de balie, een samenwerking tussen het OCMW en de balie voor één aspect van de sociale-dienstverlening, met name de rechtshulp. Ik vind dit wel een verkeerde term en zou liever spreken over recht-informatie of eerstelijns-hulp.

Ik kan getuigen dat er in bepaalde arrondissementen, gelegen in de omgeving van mijn werkterrein, reeds verregaande initiatieven op dat vlak bestaan en er komen er nog bij. De behandeling van de advocaten-stagiairs die bij deze eerstelijns-hulp worden betrokken is echter enorm verschillend en ongelijk en misschien is het geboden in deze materie een zekere uniformiteit te scheppen.

Welke redenering ligt hieraan ten gronde, mijnheer de minister? Gerechtelijke bijstand behoort volgens het Gerechtelijk Wetboek tot het bureau voor consultatie en verdediging en hiervoor is er een krediet op de begroting van Justitie ingeschreven.

De wet op het OCMW voorziet in haar eerste artikel in de sociale-dienstverlening. Dit is geen faculteit, maar een plicht. Gelijk wie kan een beroep doen op dat artikel om in het kader van het OCMW sociale-dienstverlening te bekomen waartoe zonder enige twijfel de rechtshulp behoort. Dat heeft tot gevolg, en het is belangrijk dit te onderstrepen, dat in het OCMW bij het beroep doen op sociale-dienstverlening, de band niet meer wordt gelegd met de staat van behoefte, zoals dat het geval is voor degenen die in de marge leven van de maatschappij en derhalve over onvoldoende middelen beschikken om zich eventueel te laten bijstaan door een deskundige in het vak.

Met andere woorden, een OCMW dat zijn taak kent en zijn plicht wenst te vervullen, moet zulke dienst organiseren. Wat stelt men nu vast: het OCMW doet een beroep op de balie die in het kader van het Gerechtelijk Wetboek advocaten-stagiairs aanstelt om de eerstelijns-hulp te organiseren, een dienst voor rechtshulp met een zekere continuïteit. Zoals ik reeds zei, is de vergoeding voor deze prestaties al naargelang van de arrondissementen en provincies zeer verschillend, zodat men moet spreken van discriminatie. In bepaalde arrondissementen vergoedt men zelfs de verplaatsingskosten van de jonge advocaten-stagiairs niet. In andere arrondissementen bepaalt men de vergoeding voor de verplaatsing forfaitair en in nog andere arrondissementen of provincies geeft men

zelfs een vergoeding op basis van de vacatie, gaande van 500 frank tot zelfs meer dan 1000 frank. Ik stel dus een grote diversiteit vast.

Ik heb de staatssecretaris van Volksgezondheid over deze aangelegenheid ondervraagd. Tijdens een openbare vergadering van de Senaat, heeft hij een viertal maanden geleden publiek bevestigd dat hij contact zou nemen met de Nationale Orde van de advocaten om na te gaan welk advies kan worden uitgebracht.

Mijnheer de minister, volgens mij ressorteert deze aangelegenheid ook onder uw bevoegdheid. Ik vraag u, in overleg met uw collega van Volksgezondheid, zo spoedig mogelijk werk te maken van deze aangelegenheid.

Nu wordt de situatie potsierlijk. Artikel 1 van de wet op de OCMW bepaalt dat iedereen, ongeacht zijn vermogenstoestand, zich tot het OCMW kan wenden. Dit heeft tot gevolg dat meestal mensen die meer vermogend zijn op consult komen bij advocaten die eigenlijk minder vermogend zijn. Ik daag iedereen van deze Hoge Vergadering ertoe uit mij aan te tonen in welke sector van professionele activiteit in dit land zo een toestand bestaat. Dat gaat niet op. Ik pleit hier niet voor geld. Ik heb het alleen over het beginsel. Het mag toch niet dat de rechtsbijstand in se afhankelijk wordt gemaakt van een soort van vrijgevigheid van de balie.

Ik ga een stap verder. Langzamerhand moet men in dit land de rechtsbijstand verzekeren.

Wanneer via het kanaal van de begroting en via het OCMW iets kan worden gedaan, hebben wij het doel dat wij nastreven nog niet bereikt. Wij willen rechtsbijstandverzekering, wat men in Nederland kent, waardoor iedereen, ongeacht zijn vermogen, een beroep kan doen, niet alleen op een stagiair, maar ook op een advocaat naar zijn keuze.

Is het niet mogelijk na de eerste belangrijke stap die is gezet, en de tweede stap die vandaag wordt gezet met de verhoging van het krediet tot 75 miljoen, over te gaan tot een derde stap? Ik denk dat daarvoor contact zal moeten worden genomen met uw collega van Volksgezondheid.

Ik kan mij indenken dat deze Hoge Vergadering bijzonder gevoelig is voor het onderwerp van de rechtsbijstand. Vandaag werd reeds gezegd, in andere tonen en wijzend op andere aspecten van het rechtsleven dat gezien de complexiteit van deze samenleving en de toename van het aantal reglementen en wettelijke bepalingen, het voor de gewone burger vrijwel niet meer mogelijk is er klaar in te zien. Wij moeten dus werk maken van een behoorlijke structuur.

Sommigen denken misschien dat ik nu de advocatuur aanval. Zij vergissen zich. Rechtsbijstand is een hulp, een middel dat de balie ter beschikking stelt om de eerstelijns-rechtshulp te verbeteren, en indien nog nodig, te creëren.

Daarbij aansluitend behandel ik een derde en laatste punt.

Het laatste deel van het betoog van de vorige spreker handelde over de vrederechten. In verband met de bevoegdheidsuitbreiding van de vrederechten ingevoerd door de wet van 1976 heeft hij de vraag gesteld of men ter zake niet verder kan gaan in die zin dat de vrederechter een soort gezinsrechter zou worden in het kader van een eerstelijns-hulp.

Mijnheer de minister, dit heeft op het eerste gezicht misschien niets te maken met de eerste twee punten van mijn betoog, bij nader toezien echter wel. De vraag rijst inderdaad of wij niet moeten ingaan op deze suggestie. Ik wil daar nog een mijns inziens pertinente vraag aan toevoegen die mij zeer bekommert.

Het gerucht doet reeds geruime tijd de ronde dat in uw departement — wat daarom nog niet betekent dat u daar ook een voorstander van is — wordt overwogen sommige vrederechten af te schaffen, dit in het kader van de wijziging van bepaalde grenzen ingevolge de fusies van gemeenten en in het kader van de herstructurering van de bevoegdheid *ratione loci*.

Mijn vraag is of dit juist is. Indien dit inderdaad het geval is moet ik dit zeer betreuren. Ik zou de heer Weckx die hier voor mij op dit spreekgestoelte stond en gepleit heeft voor de uitbreiding van de bevoegdheden van de vrederechten als advocaat kunnen nemen. Ik kan er evenwel nog andere argumenten aan toevoegen.

Toen de wetgever van 1976, zoals ik reeds heb gezegd niet met eensgezindheid van de leden van de commissie voor de Justitie, de bevoegdheden van de vrederechter verruimde ten nadele van de bevoegdheid van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg in het kader van artikel 221 van het Burgerlijk Wetboek, heeft hij geoordeeld dat het beter was dat de vrederechter zich kon uitspreken voor voorlopige maatregelen, dit in toepassing van de artikelen 214 en volgende van het

Burgerlijk Wetboek, omdat deze magistraat dicht bij het volk staat. Het is inderdaad goed voor de familie, het gezin, de verhoudingen tussen man, vrouw en kinderen dat de vrederechter dicht bij het volk staat.

Mijnheer de minister, ik had graag een duidelijk antwoord op mijn vraag of in uw departement overwogen wordt bepaalde vrederechten af te schaffen. Indien dit het geval is, raad ik u toch aan deze aangelegenheid grondig te bestuderen. Het zou geenszins stroken met de bedoeling van de wetgever van 1976 die de bevoegdheden van de vrederechter heeft verruimd. Het zou in elk geval een slechte zaak zijn voor de rechtsbedeling in dit land. Het gaat niet op dat mensen meer dan 20 kilometer moeten afleggen om een vrederechter te kunnen raadplegen. De vrederechter moet dicht bij het volk blijven. Aangezien ik geregeld word geconfronteerd met de vraag of bepaalde vrederechten inderdaad zullen worden afgeschaft, zou ik graag van u dienaangaande een antwoord ontvangen. In het belang van de talrijke rechtshorigen voor wie wij een zekere verantwoordelijkheid dragen en voor wie u, mijnheer de minister, bevoegd is om op te treden, hoop ik dat het antwoord geruststellend zal zijn. (*Applaus op de banken van de meerderheid*).

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Van Puymbroeck.

Mevrouw Van Puymbroeck. — Mijnheer de Voorzitter, ik wilde graag aan de minister enkele vragen stellen als niet-juriste.

Op bladzijde 11 van het verslag lezen we dat de minister van Justitie zegt: «Straffen worden niet uitgesproken om te straffen, maar om te voorkomen.» In dit verband wou ik erop wijzen dat uit verschillende contacten die ik had, zowel met maatschappelijke werkers, die zich bezighouden met de begeleiding van oud-gevangenen, met oud-gevangenen of gevangenen zelf en hun familieleden, blijkt dat de straffen niet preventief maar stigmatiserend werken.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Ce que j'ai voulu dire c'est que les peines étaient préventives pour ceux qui ne sont pas punis.

Mme Van Puymbroeck. — C'est tout différent.

Daarom wou ik vragen of er al wetenschappelijke onderzoeken of enquêtes zijn gebeurd om na te gaan of personen die vastgezet hebben niet hervallen, of zij zich beter dan voorheen thuisvoelen in de maatschappij, zich kunnen aanpassen. In hoeverre leiden straffen naar wrokgevoelens en zijn er geen betere manieren om te voorkomen? We denken hierbij aan de alternatieve straffen, zoals diensten aan de gemeenschap, het herstellen van beschadigde goederen. U kondigt ze wel aan voor de toekomst, mijnheer de minister, maar zei er in de commissie nog geen datum bij. Wanneer zal daarmee volop worden gestart? Ik weet wel dat er op een paar plaatsen uitzonderlijk mee wordt geëxperimenteerd.

De onderzoeken gedaan door de criminologische afdelingen van de Gentse en Leuvense Universiteiten, hebben aangetoond dat criminaliteit ook te maken heeft met andere dan individuele factoren en dat vooral sociale en ethische achtergronden een rol spelen. Juist de marginalisatie die ontstaat door de opsluiting, verhoogt de kans op criminaliteit. Daarom durf ik pleiten voor meer aandacht voor de sociale reklassering en minder voor de uitbreiding van de gevangenis.

Hoe komt het dat 90 tot 95 pct. van het gevangenispersoneel bewakingstaken heeft? Zij hebben hiervoor meestal niet de nodige vorming gekregen en bezitten niet het nodige psychologische inzicht, terwijl het aantal maatschappelijke werkers bedroevend klein is.

Hoe kunnen de gewesten of gemeenschappen aan effectieve reklassering doen als hiermee geen begin werd gemaakt tijdens de detentie zelf, waar ofwel totale ontmoediging ofwel haat is gegroeid? Misschien zouden de alternatieve straffen er ook kunnen toe bijdragen de familie, die nu ook wordt meegestraft, te sparen. Ik denk hier aan vrouwen en kinderen die naar volkomen vreemde plaatsen verhuizen omdat de kinderen niet meer naar school durven of omdat de vrouw in de buurt geen boodschappen meer durft te doen.

Er is al gesproken van internering. Het gaat hier om mensen die in grote psychische nood verkeren, die zich in een crisissituatie bevinden, bijvoorbeeld, een aanval van vallende ziekte, en in die toestand wandaden hebben bedreven. Ze hebben in de eerste plaats hulp en begeleiding nodig. Het zijn zieke mensen die door de internering op de criminaliteit van hun crisis worden vastgepind.

De Liga voor mensenrechten en het Antwerpse advocatencollectief klagen zes zaken aan die op dit gebied verkeerd lopen. Ten eerste, wordt ze voor te veel misdrijven toegepast en is de duur onbepaald. Ten tweede,

wijzen zij erop dat daardoor iedere proportionaliteit tussen misdrijf en straf vaak zoek is. Ten derde, klagen zij dat de expertises op grond waarvan wordt geïnterneerd, oppervlakkig zijn en stereotiep, niet aangepast aan de zieke zelf. In dit verband verwijs ik naar de zaak-Daniël Verhegge, die in Nederland als volledig verantwoordelijk voor zijn daden werd veroordeeld en die bij ons sinds 1972 geïnterneerd is.

Ten vierde, wijzen de Liga voor mensenrechten en het Antwerpse advocatencollectief erop dat de commissies, die de plaats van de internering bepalen, hemelsbreed van elkaar verschillen en dat er geen beleid is op dit vlak. Ik lees een zin uit een stageverslag over een dergelijke commissie, namelijk die bevoegd voor Antwerpen en Limburg: «De voorzitter heeft wekelijks moeilijkheden om wijs te geraken uit zijn papieren, de advocaat amuseert zich door humoristische opmerkingen te maken tijdens de zitting. Beiden zijn ietwat hardhorig, wat soms leidt tot communicatiestoringen.» Op de wekelijkse zittingen komen gemiddeld twintig geïnterneerden die elk drie minuten worden gehoord. In deze drie minuten wordt kennis genomen van het gerechtelijk verleden, wordt de procureur gehoord evenals de geïnterneerde zelf en diens raadsman. Het gebeurde wel eens dat de geïnterneerde niet eens de kans krijgt zich neer te zetten omdat, vóór hij dit kan doen, de zitting al was afgelopen.

Verder verwijs ik naar professor De Waele die in *Panopticum*, nr. 4, van vorig jaar schreef: «De meeste commissieleden zijn erg oud en totaal ongeschikt voor de job. Zij zijn meestal erg repressief ingesteld en kunnen de geïnterneerden moeilijk begrijpen. Hun kennis van de psychiatrische nosologie is meestal erg gebrekkig.»

Volgens de genoemde liga en het Antwerpse advocatencollectief — en dit is hun vijfde punt — is er geen therapeutische begeleiding in de staatsinstellingen, waar ook nog altijd wantoestanden op taalgebied heersen. Daar zegt psychiater De Waele dat bijvoorbeeld, de toestand in Merksplas kafkaïaans is omdat daar een part-timepsychiater werkzaam is, die ook een part-timebetrekking heeft in een kliniek in Turnhout en een betrekking in een ander psychiatrisch ziekenhuis. De aanduiding «part time» betekent eigenlijk niets. Zo is er in Merksplas één maatschappelijk assistent full time voor 208 geïnterneerden, terwijl echter Sint-Andries, waar er slechts 15 geïnterneerden zijn, eveneens over één maatschappelijk assistent full time beschikt.

Als zesde punt wordt gezegd dat de voorwaardelijke invrijheidstelling zou moeten worden afgeschaft voor geïnterneerden.

Ieder nieuw wetsontwerp of -voorstel zou rekening moeten houden met deze opmerkingen. Terzelfder tijd zouden financiële middelen ter beschikking moeten worden gesteld voor het aantrekken van therapeutisch personeel. Ik kreeg een brief van een gedetineerde die sinds zijn zeventiende in Merksplas verblijft. Hij is nu 23 jaar en heeft nog geen enkele keer het bezoek gehad van een psychiater.

Het is nodig op dit gebied over basisgegevens te beschikken om een goed beleid te kunnen voeren. Daarom vraag ik de minister uitdrukkelijk ook op dit terrein de nodige wetenschappelijke opzoekingen te laten doen.

Er doen zich ook problemen voor, waarover collega Weckx daarnet nog uitvoerig heeft gesproken, in verband met de voorhechtenis, die soms zeer lang uitvalt. Ik verwijs naar het concrete geval van de man, die nu in Vorst in hongerstaking is na twee jaar voorarrest. Daarom vraag ik dan ook aan de minister van Justitie, die wij, vrij vertaald, ook zouden kunnen noemen de minister van de rechtvaardige behandeling of de minister van rechtvaardigheid, ook hier speciaal aandacht aan te besteden.

U zei ons in de commissie dat het Nationaal Centrum voor criminologie zich had voorgenomen een evaluatiestudie te maken in verband met de voorhechtenis. Ik vernam graag wanneer die studie klaarkomt.

Verder wil ik speciaal uw aandacht vragen voor de afliesterpraktijken met de telefoon. Op een parlementaire vraag die ik u stelde, antwoordde u dat de zaak in studie was. U weet dat het wettelijk verboden is, maar het gebeurt sinds jaren. Door bepaalde vragen en feiten weet ik dat ikzelf en andere mensen van onze beweging telefonisch worden afgeluisterd. Beschouwt u onze beweging misschien als een niet-democratische stroming waarnaar op bladzijde 43 van het verslag wordt verwezen?

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Ce que vous dites est très grave.

Les convictions, les suppositions sont essentiellement subjectives.

Pouvez-vous, quand vous affirmez des choses pareilles à la tribune du Sénat, en apporter la preuve?

Mme Van Puymbroeck. — Oui, monsieur le ministre.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Quand? Où?

Mme Van Puymbroeck. — Je le ferai, mais pas maintenant.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Vous n'avez pas à affirmer à la tribune du Sénat des faits d'une telle gravité sans en apporter la preuve.

Mevrouw Van Puymbroeck. — Ik kan u vertellen wat er is gebeurd. Een student, die bij ons is, wordt opgebeld door zijn vriend, een medestudent, die ziek is. Deze laatste zegt dat het hem spijt dat hij ziek is zo kort vóór het examen. De jongen die bij ons is stelt voor hem te helpen en dicteert hem een Latijnse tekst. Ik kan waarschijnlijk nog precies nagaan welke. Twee dagen later vraagt iemand van de BOB ons waarom wij op maandagavond Latijn hebben gesproken. Dat is toch wel een duidelijk bewijs dat het af luisteren effectief gebeurt. Daarvan zijn er verschillende getuigen.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Au téléphone?

Mme Van Puymbroeck. — Oui, monsieur le ministre.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — En Belgique, la seule possibilité en matière d'écoutes téléphoniques est de faire surveiller la provenance des appels et déterminer les communications que reçoit une personne, dans le cadre d'une instruction judiciaire, par décision formelle du juge d'instruction. En dehors de cela, les écoutes téléphoniques ne sont pas légales.

Jusqu'à présent, toutes les affirmations qui ont été faites à ce sujet n'ont pas été prouvées et ne nous permettent pas de prendre les mesures qui devraient nécessairement être prises, les pratiques évoquées étant illégales.

Ceci dit, le projet de loi que j'ai déposé et qui est à l'examen en commission de la Justice de la Chambre autorise dans certains cas les écoutes téléphoniques: lorsqu'il s'agit d'atteinte à la sûreté extérieure ou intérieure de l'Etat, c'est-à-dire d'espionnage, ou de menaces graves contre des personnes ou des biens, dans le cadre d'une enquête menée par le juge d'instruction, pour des faits graves et selon des procédures extrêmement strictes prévues dans le projet.

Actuellement, il n'existe pas de possibilité d'écoute téléphonique et je ne crois pas qu'on puisse se fonder sur des ragots ou des impressions pour affirmer des choses aussi graves à la tribune du Sénat.

Si vous disposez d'éléments précis, concrets, prouvés, il faut en faire état et je pourrai alors y répondre. S'il s'agit simplement d'impressions, de sentiments ou de ragots, ils n'ont pas leur place dans un débat au Sénat.

Mevrouw Van Puymbroeck. — Als ik u de namen geef van twee van de betrokken personen en het telefoonnummer waarop dit telefoongesprek heeft plaatsgehad, dan zult u mij allicht wel geloven.

In ieder geval blijft het voor ons een raadsel waarom de BOB ons vraagt hoe het komt dat wij op een maandagavond Latijn spreken over de telefoon. Misschien kunt u, mijnheer de minister, ons dit verklaren en dan wil ik u graag geloven.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Vous voudrez bien me communiquer les noms des personnes dont vous avez parlé.

Mme Van Puymbroeck. — Certainement, monsieur le ministre.

Graag wil ik ook vernemen welke precieze taken aan het personeel van de nucleaire veiligheid binnen de diensten van het ministerie van Justitie zelf, zijn toevertrouwd.

Mijnheer de minister, er blijft nog veel te doen. Er zijn hier door collega's al verschillende problemen aangehaald. Ik wil ze niet herhalen maar alleen aandringen op een zeer menselijke benadering van het hele jeugddelinquentieprobleem. Kunnen we ook daar niet in samenwerking met de universitaire afdelingen criminologie als met het Nationaal Centrum voor criminologie naar de diepere oorzaken zoeken en in samenwerking met de nationale en gemeenschapsministers van Onderwijs de problemen aanpakken?

Zowel onder de beklaagden als onder de gevangenen bevinden zich schuldigen en slachtoffers. Het is onmogelijk als mens recht te spreken en zich nooit te vergissen, maar we moeten zeker proberen dit te doen en daarop vertrouwd ik, vooral in ons land. (*Applaus op verscheidene banken.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Wyninckx.

De heer Wyninckx. — Mijnheer de Voorzitter, mijn uiteenzetting, die overigens zeer kort zal zijn, handelt over de steeds weer opduikende problemen in verband met de rechtse privé-milities in Vlaanderen.

Allereerst wil ik verwijzen naar een zopas in Nederlandse vertaling verschenen Amerikaanse jeugdroman *De golf* van Morton Rhue. Het boek werd in de Verenigde Staten goed onthaald en het verscheen nu in ons land. Het werk verdient aanbeveling, omdat het tot bezinning aanspoort, vooral aan de vooravond van de verjaardag van het begin van het einde van de verschrikkingen, veroorzaakt door het IIIe Rijk.

Het boek zou ook u aangripen, mijnheer de minister. Het is de geschiedenis van Burt Ross, een geschiedenisleraar, die er maar niet in lukt zijn jonge leerlingen duidelijk te maken hoe het fascisme ontstond, om zich heen greep, zijn verschrikkingen aan de wereld oplegde, en dit alles tot de fatale ineenstorting, na de bloedige tweede wereldoorlog. Voor zijn studenten blijken dit alles weinig geloofwaardige gebeurtenissen te zijn uit een voor hen ver verleden, die zich niet zullen herhalen.

Ten einde raad grijpt de leraar naar een nieuwe methode. Zijn door de vrijheid verwerende leerlingen onderwerpt hij plots aan een ijzeren tucht, kadaverdiscipline, kritiekloze inzet, totale onpersoonlijking. Zijn methode wekt aanvankelijk geestdrift op. De weinige leerlingen die zijn methode kritisch onthalen, vallen ten offer aan vooroordelen, aanklachten en uiteindelijk aan vervolging door medeleerlingen. De beweging neemt zulk een vlucht dat de leraar dreigt overspoeld te worden door zijn eigen experiment.

De ontzuivering komt als hij voor zijn leerlingen zijn ware bedoeling toelicht. Hij had inderdaad door het absurde bewezen, dat in elke samenleving fascistische manipulatie leidt naar situaties, zoals wij die als kind hebben ervaren. Heel de school wordt door deze realiteit aangegrepen, beter dan door uren lange uiteenzettingen over de verschrikkingen van het fascisme tijdens de tweede wereldoorlog.

Iedereen is gaan beseffen dat het allemaal wel mogelijk is, ook vandaag nog. Ik wilde tot deze slotsom komen, om uw aandacht te vragen voor het u overigens niet onbekende fenomeen van nieuw rechts in eigen land. Na de werkzaamheden van de onderzoekscommissie inzake de privé-milities te hebben voorgezeten, blijf ik met volle aandacht de ontwikkeling volgen van het extremisme van rechts, en ook van links. Ik beveel u overigens aan, mocht u daartoe de tijd vinden, wat op het ogenblik wel niet het geval zal zijn, het verslag van de onderzoekscommissie van de Franse assemblee te lezen over de activiteiten van de *Service d'action civique*, kortweg de Sac. Het is een document van 1500 bladzijden, getuigenissen over moorddadig nieuw rechts in Frankrijk enkele jaren geleden. Het is een verbijsterend parlementair werkstuk.

In alle ootmoedigheid moet ik toegeven dat het document over de werkzaamheden van onze parlementaire onderzoekscommissie verbleekt bij dit werkstuk. Maar kom, allicht hadden de Franse parlementsleden meer ervaring, meer scherpzinnigheid, of wat erger zou zijn, misschien wel meer materie om te onderzoeken dan de Belgische senatoren, destijds in onze onderzoekscommissie.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Il y avait plus de matière aussi.

M. Wyninckx. — Sans doute!

Na ons parlementair onderzoek werden wij geconfronteerd met een aantal belangrijke vonnissen, tot voor de hoven van beroep, die streng oordeelden over de handelingen van sommige leden van rechtse privé-milities. Terecht werd ook streng opgetreden door rechtbanken tegen andere vormen van extremistisch geweld. Een rechtgeaard democraat kan niet anders dan hierover zijn voldoening uitspreken. Uit de gewelddadige confrontatie tussen links en rechts geweld, is heel wat miserie ontsproten vóór de tweede wereldoorlog.

Maar al deze vonnissen ten spijt, duiken steeds opnieuw, in eigen land, maar ook met internationale vertakkingen, rechtse privé-milities op. Nauwelijks was de *Westland New Post*-affaire aanleiding tot een gerechtelijk onderzoek tegen een aantal individuen, van wie wij de namen, de activiteiten en de achtergronden ook tijdens het parlementaire onderzoek omtrent het *Front de la Jeunesse* hadden ontmoet, of op een

vreemde wijze kwam de roemruchte Latinus aan zijn einde. De jongste dagen wordt steeds meer gefluisterd dat er allicht van zelfmoord geen sprake was. Wij wachten de resultaten van dit onderzoek af, met interesse, en u zult wel begrijpen waarom.

Maar ook de ontbinding van de VMO heeft geen einde gemaakt aan de drijfverijen van sommige van haar volgelingen. Er wordt steeds weer gewag gemaakt van het weder opduiken van een extremistische rechtse bende in Vlaanderen, en wij vragen u ter zake veel aandacht voor een aantal feiten, die erop wijzen dat, zoals dit ook in andere Europese landen het geval was, extreem rechts, na veroordeling en ontbinding, zich opnieuw structureert onder een nieuwe benaming en ageert met dezelfde of met nieuwe leiders en aanhang. Het zal wel zo zijn dat sommige gewezen VMO-leden met hun vrije tijd geen blijf weten. Nu de aandacht van de publieke opinie, en allicht ook van de veiligheidsdiensten, niet meer zo gespannen is ingevolge het tijdelijk ontbreken van de Voerense zondagswandelingen, vinden zij allicht het ogenblik aangebroken om nieuwe activiteiten voor te bereiden.

Aldus konden wij enkele dagen geleden in de pers vernemen dat in het Waasland, VMO, Odal-groep en sommige nationalistische jeugdgroepen steeds meer in de openbaarheid treden. Het zou goed zijn mocht u de aandacht van uw diensten vestigen op een aantal van deze feiten. Naar wij konden vernemen, vinden wij aan het hoofd van deze bundeling van gewezen leden van de ontbonden militantenorde, individuen die behoorden tot de harde kern van deze privé-militie. Er zouden onder meer topfiguren in voorkomen die hun opleiding gekregen hebben aan de beruchte Hoffman-Schule.

Vanzelfsprekend vinden wij sommigen onder hen terug in verenigingen voor karabijschutters. Voor deze toevalligheden verwijzen wij naar informatie in het Senaatsverslag over de privé-milities en naar enkele gegevens die aan de oppervlakte kwamen bij het VMO- en het FDJ-proces. Overigens circuleren vandaag namen van personen die reeds vervolgd werden als VMO'er. Uw diensten moeten dus maar al te goed weten dat men hier klaarblijkelijk voor recidivisme wordt geplaagd. Overigens zouden in het Waasland pseudo- of paramilitaire oefeningen worden gehouden tijdens zogenaamde vormingsbijeenkomsten. Al deze feiten plaatsen wij nu in het verband van het literaire werk dat wij citeerden bij de aanvang van onze uiteenzetting.

Het is niet allemaal zo onschuldig. Misschien is die informatie u ook bekend. Er wordt beweerd dat het nu duidelijk bewezen is dat de aanslag op het Volkshuis in Aalst geen amateurswerk, noch het werk van een pyromaan was. Op drie verschillende plaatsen zouden op hetzelfde ogenblik bommen zijn ontploft die duidelijk door mensen met een grote technische kennis ter zake werden gefabriceerd en geplaatst. Wij wensen geen verband te leggen met de verhalen over opnieuw opduikende VMO-acties of activiteiten van Odal in het Waasland. Sint-Niklaas is echter niet zover van Aalst verwijderd. Het is aan het gerecht te oordelen of daar een verband zou kunnen zijn.

Het neofascisme is voortdurend levendig, ook in ons land. Het duikt steeds weer op, en het blijkt zo eenvoudig er jonge mensen voor in te palmen.

Mijnheer de minister, ik ben overtuigd van uw democratische ingeteldheid, en derhalve meld ik u al deze feiten, met voldoende discretie om er toch uw aandacht, maar ook deze van de Senaat, en deze van de hele publieke opinie op te vestigen. Al te vaak worden bepaalde gebeurtenissen of feiten overtrokken of in een verkeerd verband geplaatst, maar soms ook onderschat of veronachtzaamd. U kunt als minister van Justitie niet voorbijgaan aan deze aaneenschakeling van namen van organisaties, van personen of van instellingen, die vandaag telkens weer opduiken, nadat de uitspraken in het VMO-proces hen voor enkele tijd uit de kijker hadden doen blijven.

Er wordt soms ten onrechte kritiek uitgebracht op de diensten belast met het toezicht op deze extremistische en occulte activiteiten. Hun wordt soms partijdigheid en soms zelfs medeplichtigheid verweten. Dit is een al te gemakkelijke beschuldiging, die wij weigeren in aanmerking te nemen zolang zij niet formeel is bevestigd. In die zin werd door u enigerlei klaarheid geschapen rondom de rol van sommige agenten van de staatsveiligheid in de *Westland New Post*-affaire. Wij twijfelen niet aan uw goede trouw, noch aan uw democratische geaardheid. Dit is de reden waarom wij u durven aan te sporen tot zeer veel waakzaamheid en voortdurende waakzaamheid.

Wanneer vandaag in Vlaanderen opnieuw feiten aan het licht komen die wijzen op een hernieuwde activiteit van rechtse extremisten, dan hoeft u niet te wachten op een signaal van het Parlement om in te grijpen. U bent voldoende gemotiveerd om het onmiddellijk en zelf te doen. U

hebt daartoe het recht en bijgevolg ook de plicht. Wij durven hopen dat u zoals over de *Westland New Post*-affaire, ook over de activiteiten van de zich hergroeperende neofascisten in Vlaanderen, aan deze Senaat te gepasten tijde klaarheid zult kunnen verschaffen, en dat u niet alleen een onderzoek zult bevelen, maar in voorkomend geval, ook tot vervolging zult aansporen.

Zoals het fascisme van alle tijden en van alle samenlevingen is, zo is ook zijn bestrijding een dagelijkse opdracht voor alle democraten. Zoals in de middelbare school van de Amerikaanse geschiedenisleraar Burt Ross, zo zou ook vandaag in ons land een beweging kunnen groeien, die wij na enkele jaren geen meester meer zijn, zodat zij onze meester zou worden. Dit voorkomen is ook een opdracht van de minister van Justitie. In die zin reken ik op u, mijnheer de minister. (*Applaus op de socialistische banken.*)

M. le Président. — La parole est à M. Gol, Vice-Premier ministre.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Monsieur le Président, mesdames, messieurs, je voudrais d'abord féliciter le rapporteur, M. Van Rompaey, de la façon extrêmement synthétique et claire dont il a résumé les travaux de la commission. Je saisis l'occasion de la discussion du budget de 1984 pour remercier également le président et les membres de la commission de la Justice qui consacreront un temps important à l'examen des projets, à la discussion des budgets et, en général, aux questions de la Justice qui me préoccupent au premier titre.

Il est vrai que ce soir, au moment où j'aborde la tribune, nous sommes finalement moins nombreux que ce n'est le cas, habituellement, au cours d'une réunion de commission. Il me paraît cependant essentiel que chacun des membres de l'assemblée qui a posé des questions puisse recevoir au moins une réponse partielle à celles-ci. Il est important également que le ministre de la Justice ait l'occasion, comme il le fait annuellement, de traiter surtout des quelques grands problèmes évoqués par les membres du Sénat.

Comme l'ont souligné plusieurs intervenants, la Justice revêt, dans la vie d'un Etat, une importance disproportionnée à celle de sa part dans les comptes de la nation. Alain Peyrefitte n'a-t-il pas dit que le ministre de la Justice était le seul à porter le nom d'une vertu? Les problèmes qui sont traités par ce ministère, les missions auxquelles sont affectés les crédits dont vous avez à délibérer aujourd'hui, ne figurent-ils pas parmi les tâches essentielles d'un Etat?

M. Wathelet a souligné à juste titre, comme l'a fait aussi Mme Herman, la faible part du budget de la Justice dans celui de l'Etat en général. On pourrait étendre cette analyse à l'ensemble des départements dit « d'autorité » qui président aux missions traditionnelles de l'Etat et qui, en quelque sorte, forment le cœur de celui-ci. Je veux parler des départements de l'Intérieur, des Affaires étrangères et des diverses missions qui s'y rattachent, dont le Commerce extérieur et la Coopération au Développement, du département de la Défense nationale, avec la gendarmerie, et enfin les services du Premier ministre.

Nous nous trouvons aujourd'hui devant un Etat qui, au fil du temps, s'est mis à faire de plus en plus de choses mais qui fait de plus en plus mal l'essentiel de ce qu'il a à faire. En effet, l'Etat s'est progressivement dispersé, par un interventionnisme croissant, dans une série de missions périphériques, alors que le cœur même de sa mission n'est plus suffisamment irrigué.

Lorsqu'on observe, d'un côté, la part prise dans l'ensemble du budget de l'Etat par les crédits relatifs aux transferts, aux personnes et aux entreprises, les frais de personnel de l'ensemble de l'appareil de l'Etat et, d'un autre côté, les moyens concrets qui restent pour remplir la mission traditionnelle de maintenir l'ordre, de rendre la justice, d'assurer la représentation extérieure de l'Etat et sa sécurité intérieure et extérieure, on s'aperçoit que le budget de l'Etat ressemble de plus en plus à un vaste centre de triage, où l'on prélève de l'argent chez les citoyens pour le distribuer à d'autres citoyens. L'Etat se définit comme une sorte de vaste guichet attributif de moyens prélevés sur le produit national, tandis que les fonctions traditionnelles de l'Etat voient, au fil des années, diminuer leur part dans les moyens généraux affectés aux diverses missions qu'il doit remplir.

Néanmoins — une fois n'est pas coutume — le budget de la Justice de l'année 1984 accuse une croissance plus élevée que celle des autres budgets. Ceci est dû, non pas tellement à la pression du ministre de la Justice, qui a pourtant beaucoup insisté, mais à la gravité de la situation, reconnue aujourd'hui par chacun, et qui exige un effort quelque peu supérieur à celui consenti pour d'autres départements.

Lorsqu'on écoute un débat comme celui-ci, on est frappé par ce qui s'y dit, mais aussi par ce qui ne s'y dit pas. On peut comparer l'examen du budget de la Justice de 1984 à celui des budgets de 1982 et de 1983, que j'ai eu l'occasion de défendre tant au Sénat qu'à la Chambre. Si je compte un débat par assemblée, j'ai donc assisté à quatre discussions du budget — et celle-ci est la cinquième — en assemblée plénière.

Pour la première fois, je constate qu'on a très peu, sinon pas du tout parlé de l'arriéré judiciaire, alors que dans tous les débats précédents, c'était le point central. Je dirais même que près des deux tiers des discussions y ont été consacrés.

De heer Van In. — Morgen!

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Je suis précisément amené à constater que la proximité de l'adoption des projets de loi, que le gouvernement a préparés pour régler cette matière et auxquels il s'était engagé, considérant qu'il s'agissait là d'un des points essentiels de sa politique, a sans doute rendu inutiles, à l'occasion du débat sur le budget, de longs développements à cet égard.

Certes, je ne prétends pas que les projets de loi que vous allez examiner demain, ni celui relatif aux cadres de la magistrature, ni celui sur la pension des magistrats et les règles annexes visant à résorber l'arriéré judiciaire, ni même aucun des divers projets de loi visant à simplifier les procédures, vont résoudre l'ensemble du problème de l'arriéré judiciaire. Personne ne le soutient et, de mon côté, je n'aurai pas la prétention de le faire. Mais ces projets, longtemps attendus, dont l'application a dû faire l'objet d'une attribution de moyens par le gouvernement, vont certainement contribuer à alléger la situation dans ce domaine. C'était là un de mes objectifs essentiels et je suis heureux d'avoir pu l'atteindre.

Je pense que le Sénat votera cette semaine encore ces deux projets importants et je constate avec plaisir que la Chambre des représentants a accepté d'en débattre en commission dès la semaine dernière, alors qu'ils n'avaient pas encore été adoptés par le Sénat et qu'elle continuera d'en discuter en commission demain matin, de façon à rendre possibles leur adoption avant les vacances parlementaires et leur entrée en vigueur à partir du 1er septembre 1984, c'est-à-dire à la rentrée judiciaire, dès le moment où les crédits ont été prévus au budget de la Justice, pour faire face à ces nouvelles situations.

M. Lallemand ainsi que d'autres membres, plutôt que d'arriéré judiciaire, ont parlé de l'arriéré législatif en matière de justice; c'est également une des principales préoccupations de Mme Herman.

Je voudrais profiter de la discussion du budget pour établir le bilan de mon activité dans le domaine de l'initiative législative depuis que je suis ministre de la Justice, soit depuis décembre 1981.

Au moins quarante-six projets de loi ont été préparés et adoptés sous ma signature par le Conseil des ministres; douze d'entre eux concernent l'arriéré judiciaire, deux visent le droit judiciaire, sans rapport direct avec l'arriéré judiciaire, sept se rapportent au droit civil, dix au droit économique et quinze au droit pénal.

Vous pourrez constater que certains projets représentent un travail considérable pour lequel j'ai pu compter sur le concours de l'administration de la législation et consulter un certain nombre d'organismes dont les avis m'ont été utiles.

Lorsque l'on compare ce travail important aux résultats atteints à ce jour quant à la mise en vigueur des dispositions législatives qui, pour la plupart, répondent à un besoin réel — à cet égard, j'ai tenté, comme promis, d'éviter l'inflation législative inutile —, force est de constater que quatre lois seulement ont été publiées sur les quarante-six projets adoptés par le Conseil des ministres. Une loi est prête à être publiée car elle a été votée par les deux Chambres mais j'en ai retardé volontairement la publication, de façon à en permettre une application harmonieuse, certaines dispositions d'application devant être prises: il s'agit de la création de deux ordres d'avocats à Bruxelles.

Les quarante et un autres projets de loi se trouvent actuellement à un certain stade, postérieur à leur adoption par le Conseil des ministres.

Quatorze projets votés par la Chambre sont actuellement pendants devant la commission de la Justice du Sénat. Je ne vise ici que des projets déposés sous ma signature depuis décembre 1981, sans parler des propositions déposées et adoptées par la Chambre depuis la même date.

Parmi ces quatorze projets, certains n'ont même pas encore été portés à l'ordre du jour de la commission de la Justice du Sénat. Les rapporteurs n'ont même pas été désignés.

M. Cooreman. — Les rapporteurs ont été désignés, monsieur le ministre, mais nous attendons de trouver le temps d'entamer la discussion.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Certains projets n'ont pas encore été abordés du tout, mais ce n'est pas là l'essentiel. Il reste que la Chambre a voté quatorze projets, dont je prétends que certains sont simples, comportent peu de développements et pourraient être rapidement votés par le Sénat pour autant qu'on accepte d'y consacrer une demi-journée ou même parfois une heure ou une heure et demie.

D'autre part, cinq projets ont été d'abord déposés au Sénat et sont actuellement pendants devant sa commission de la Justice. Un projet voté par le Sénat est actuellement examiné par la commission de la Chambre. Neuf projets, dont la Chambre a été saisie, sont actuellement pendants devant sa commission de la Justice.

Sept projets adoptés par le Conseil des ministres sont prêts à être déposés après avoir reçu l'avis favorable du Conseil d'Etat ou après un remaniement éventuel suite à cet avis. Cinq projets — nous arrivons ainsi au total de quarante-six projets élaborés et adoptés par le Conseil des ministres depuis 1982 — sont pendants devant le Conseil d'Etat, dont deux depuis près de deux ans.

M. Lallemand. — Monsieur le ministre, est-il exact que la Chambre s'est saisie d'un projet qui n'est pas encore voté ici?

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Je viens de le dire.

A ma demande, la Chambre des représentants a commencé la discussion générale, sans votes, des projets relatifs à l'arriéré judiciaire, aux cadres des cours et tribunaux et aux pensions, de façon à pouvoir être prête à les voter en commission et en séance plénière avant les vacances parlementaires. Le président de la Chambre souhaite en effet que la Chambre des représentants parte en vacances à la date fixée, soit le 30 juin.

M. Lallemand. — Nous connaissons cette habitude de la Chambre de partir en vacances à temps.

M. Wyninckx. — Ils sont plus fatigués que les sénateurs!

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Je souhaite, ainsi que la Chambre et le Sénat, du moins je l'espère, que les dispositions prévues par cette loi, même si on n'est pas entièrement d'accord avec toutes, puissent entrer en vigueur au 1er septembre 1984. Tant de discours ont été prononcés sur l'arriéré judiciaire qu'il faudrait éviter, à mon sens, maintenant que l'occasion nous est donnée d'apporter certaines solutions, de tomber dans un formalisme qui ralentirait les débats.

M. Lallemand. — Je trouve personnellement tout de même regrettable que la commission de la Chambre délibère sur un projet qui fait l'objet d'amendements en séance publique du Sénat, à un point tel que j'apprends que des amendements sont proposés en commission de la Chambre sur un projet qui sera demain en discussion ici. Ce n'est pas raisonnable.

Attirer l'attention sur ce point n'est pas faire preuve de formalisme. Il faudrait respecter un minimum d'équilibre dans nos travaux. Je regrette cette façon de procéder car elle bouleverse totalement le travail parlementaire et porte atteinte à son sérieux. Il n'est pas normal que la Chambre délibère d'amendements dont nous débattons demain. J'apprends notamment qu'on a délibéré en commission de la Chambre d'un amendement que j'ai déposé. Ce n'est pas normal.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — On a abordé la discussion générale en commission de la Chambre. Je me permets de vous faire observer que nous avons passé au moins quinze jours supplémentaires, sinon trois semaines, sur ce projet, à la suite d'un amendement que vous avez déposé fort légitimement mais qui n'a pas été adopté par la commission.

M. Lallemand. — C'est vrai.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Normalement, ce projet devrait déjà avoir été trans-

mis à la Chambre depuis trois semaines. Alors que le sujet dont il est question est tellement important et que des membres du Sénat ont émis tant de suppliques au cours de toutes les discussions antérieures et insisté pour que l'on consacre tout son temps à ce problème grave, alors qu'aujourd'hui on essaie de gagner du temps pour rendre possible la mise en vigueur des dispositions de ce projet au 1er septembre 1984, on pose maintenant des problèmes essentiellement formels. Je rappelle qu'on n'a pas voté sur un seul article à la commission de la Chambre.

M. Lallemand. — Ce n'est pas moi qui ai demandé que l'amendement soit renvoyé en commission, bien que je comprenne cette façon de procéder. Je n'ai pas déposé cet amendement pour retarder les travaux. Le renvoi en commission a été demandé par un membre de la majorité, ce qui a retardé les travaux de quinze jours.

De heer Van In. — Onder protest! Wij hadden gevraagd de amendementen in openbare vergadering te bespreken.

M. Lallemand. — Bien entendu, mais c'est un membre de la majorité qui a demandé qu'on renvoie l'amendement en commission, provoquant ainsi un retard. On ne peut tout de même pas nous faire grief de ce retard.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — On aurait pu rejeter purement et simplement votre amendement en séance publique. On a voulu le discuter en commission et vous donner une chance de convaincre vos collègues.

M. Lallemand. — Ce n'est pas une raison suffisante pour court-circuiter le travail parlementaire. En ce qui concerne les chances qu'a l'amendement d'être adopté, nous en débattons demain.

Je prétends que cette dérogation au règlement engendre un mauvais travail parlementaire. Nous ne cessons d'ailleurs, depuis qu'est entamée la discussion de ce budget, de constater le fonctionnement défectueux du régime parlementaire.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Monsieur Lallemand, je ne me prononcerai pas sur la façon dont la Chambre et le Sénat appliquent leurs règlements respectifs. Mais, en tant que ministre de la Justice, je trouve plus intéressant de progresser plus vite que normalement dans l'étude d'un projet qui devra entrer en vigueur à la rentrée judiciaire que de me retrouver devant une situation semblable à celle que je viens de décrire.

Certains projets ont été déposés en commission du Sénat depuis un an et demi et à ce jour, n'ont pas encore été adoptés, alors que la Chambre s'est déjà prononcée à leur sujet.

Il faudrait, je crois, commencer par les projets qui ont fait l'objet d'une approbation dans une Chambre, sinon on n'en sortira pas.

M. Lallemand. — Je suis parfaitement d'accord avec vous à cet égard. J'ai d'ailleurs, dans mon intervention, souligné le fait que la commission de la Justice devait, en effet, consacrer davantage de temps à l'examen des projets de loi puisqu'un arriéré inadmissible, je suis d'accord avec vous sur ce point, s'y accumule. Je ne vous cherche donc pas querelle, en l'occurrence.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Puisque nous avons enfin trouvé un point d'accord (*sourires*), je poursuivrai mon discours sur cette heureuse issue.

J'en viens à un autre sujet abordé au cours de la discussion de cet après-midi : les problèmes pénitentiaires.

M. Wathélet s'est demandé s'il fallait supprimer la prison et Mme Van Puymbroeck, a relevé, dans le rapport, une phrase que j'avais prononcée au sujet du rôle préventif de la peine.

Effectivement, la peine, et notamment la peine de prison, a divers buts. Je ne reprendrai pas les propos classiques contenus dans tous les manuels de droit pénal ou de pénologie, mais on reconnaît généralement à la peine de prison divers buts qui d'ailleurs sont inégalement remplis par ladite peine, encore qu'on ne puisse généraliser puisque les choses dépendent à la fois des individus, du type de peines, de leur durée et des raisons pour lesquelles elles ont été prononcées.

La peine de prison a, en tout cas, un but de sécurité : empêcher quelqu'un, pendant une certaine période à tout le moins, de continuer à nuire, ceci pour les cas les plus graves. Elle a également un but d'amendement, un but de réinsertion et un but de dissuasion, sans parler de ce qu'on appelle parfois la vengeance sociale, ou de la fonction de réaffirmation solennelle des valeurs méconnues par l'auteur d'une infraction.

Réaliser comment chacun de ces buts est atteint par des peines concrètes infligées à des individus dans des circonstances déterminées, est évidemment extrêmement difficile.

Tout le monde s'accorde aujourd'hui à reconnaître, d'une part, qu'il y a surpopulation pénitentiaire et qu'il s'impose, dès lors, de réduire le nombre des détenus et, d'autre part, à admettre que les courtes peines de prison sont nocives et qu'il faut, lorsque c'est possible, leur substituer d'autres mesures pénales.

En ce qui concerne la surpopulation pénitentiaire, à plusieurs reprises, au cours de ces derniers mois, j'ai été amené à prendre des mesures qui vont d'ailleurs à la rencontre du second objectif, à savoir : diminuer le nombre de courtes peines de prison. Ainsi, il a été décidé que ne seraient pas exécutées les peines de moins de quatre mois, dans certaines circonstances, bien entendu hors le cas de récidive.

Par ailleurs, un certain nombre de mesures exceptionnelles emportant libération provisoire de tous ceux qui avaient été condamnés à des peines de moins de neuf mois lorsqu'ils avaient atteint le tiers de leur peine, ont été décidées. Ces mesures ministérielles exceptionnelles sont intervenues à cinq reprises de janvier 1983 à ce jour. La première, intervenue le 24 juin 1983, a permis la libération de 257 condamnés. La veille de cette mesure, la population pénitentiaire était de 6 512 détenus. La deuxième, intervenue le 10 novembre 1983, a permis la libération de 253 condamnés. La veille de cette mesure, la population pénitentiaire était de 6 835 détenus. La troisième, intervenue le 24 décembre 1983, a permis la libération de 265 condamnés. La veille de cette mesure, la population pénitentiaire était de 6 713 détenus. La dernière mesure de libération provisoire a eu pour effet la libération de 416 condamnés, le 20 avril 1984. Aujourd'hui même, la population pénitentiaire est de 6 537 détenus.

Cette politique est donc absolument nécessaire.

Face à une politique dont le but est notamment de diminuer l'importante surpopulation pénitentiaire et de rendre aussi rares que possible les courtes peines de prison, est-il anormal qu'on prévoit des mesures plus répressives en ce qui concerne la libération provisoire pour ceux qui ont commis des faits graves de violence physique contre les personnes ? Je ne le pense pas.

Il s'agit là de deux aspects équilibrés d'une même politique qui vise à essayer de limiter les courtes peines de prison mais en même temps de faire preuve de sévérité dans les cas les plus graves.

C'est la raison pour laquelle j'ai donné instruction à l'administration pénitentiaire de se montrer restrictive — ce qui ne signifie pas de refuser systématiquement —, dès le stade des propositions de libération, pour les auteurs de violences physiques graves envers les personnes. Cette orientation vaut d'ailleurs aussi pour les recours en grâce.

Je veux rappeler que les textes relatifs à la libération conditionnelle ne prescrivent pas de tenir compte uniquement de la conduite des détenus en prison et de leurs chances de reclassement mais ils commandent de se souvenir aussi des causes de la condamnation, donc des faits qui ont été commis.

En outre, il faut rappeler que la libération conditionnelle n'est pas un droit. Ce ne doit pas être non plus une habitude sur laquelle le détenu peut toujours compter à la condition de bien se conduire en prison, condition, d'ailleurs, que des gens très dangereux et très hypocrites sont fort bien capables de remplir. Il serait inquiétant que certains délinquants se sentent enhardis à commettre des infractions parce qu'ils croient pouvoir compter sur une relative impunité.

C'est pourquoi il ne me paraît pas anormal que les violents soient mis en garde. Il importe qu'ils sachent que les libérations avant l'expiration de la peine sont souvent retardées ou refusées en ce qui les concerne. Il faut qu'ils le sachent, parce qu'on n'emprisonne pas uniquement pour punir, mais aussi partiellement pour prévenir.

Pour l'avenir, le commissaire royal à la réforme du Code pénal prévoit un ensemble de peines de substitution aux courtes peines d'emprisonnement. Je puis citer notamment les interdictions et autres peines prévues

d'office par les lois et les règlements particuliers comme peines accessoires ainsi que la confiscation spéciale, qui pourraient être prononcées seules après une simple déclaration de culpabilité assortie ou non d'avertissement. Lorsque la loi prévoit spécialement, outre la peine correctionnelle, des mesures de réparation, de remise en état, de restitution, le juge pourrait, après déclaration de culpabilité, ne prononcer que la mesure spéciale et statuer sur l'action civile ou, dans certains cas, ne prononcer qu'une interdiction professionnelle sans recourir à la prison.

Le commissaire royal à la réforme du Code pénal étudie aussi, au-delà de la suspension du prononcé et du sursis qui existent déjà, le service au profit de la collectivité, l'injonction, la simple déclaration de culpabilité assortie d'un avertissement, ou le renvoi à l'autorité disciplinaire ou à l'autorité de direction.

Si un projet voté par le Sénat est adopté par la Chambre, et j'espère qu'il le sera prochainement car sa commission l'a voté, la possibilité d'éteindre l'action publique par le paiement d'une somme d'argent — système de la transaction — sera étendue, ce qui, outre les mesures envisagées par le commissaire royal à la réforme du Code pénal, doit avoir pour effet de limiter les courtes peines de prison.

La réforme du système pénitentiaire, il est vrai, est lente, comme l'a fait valoir M. Egemeers. Il est vrai aussi que le problème de la détention préventive compte pour beaucoup dans la surpopulation pénitentiaire actuelle, encore que la comparaison établie par M. Lallemand sur base des chiffres relatifs à la Hollande doive être, comme dans le rapport, nuancée. Un certain nombre d'éléments font, en effet, que les chiffres hollandais ne sont pas tout à fait comparable aux nôtres.

Doit-on, malgré tout, encore créer de nouvelles prisons ou, en tout cas, de nouvelles ailes ou de nouvelles places dans les prisons? Malheureusement, oui. En effet, même si l'on réduit la population pénitentiaire, le nombre de places disponibles reste inférieur aux nécessités. Il faut éviter les duos ou même les trios dans certaines prisons qui sont difficilement habitables, et je reviendrai au cas de Forest. Certaines de nos prisons ou, du moins, certaines ailes de celles-ci sont trop vétustes pour être rénovées. Il serait beaucoup plus coûteux de réaliser un certain nombre de rénovations que de construire de nouvelles prisons.

En outre, la surpopulation pénitentiaire est géographiquement déséquilibrée puisque c'est surtout dans le Sud du pays et à Bruxelles que les difficultés se présentent par manque de place dans les établissements pénitentiaires.

La règle actuelle, certains cas mis à part, est, autant que possible, de ne pas mélanger les détenus de groupes linguistiques différents. Il faut parer aux nécessités et aux besoins existants.

Je voudrais maintenant répondre à une série de questions posées notamment par M. Egemeers.

Le texte du règlement pénitentiaire est à la disposition des détenus qui le souhaitent. Les condamnés à moins de trois mois disposent de leurs vêtements personnels.

Il ne faut pas se laisser obnubiler par la situation des toxicomanes qui sont actuellement détenus à Forest où des mesures exceptionnelles ont dû être prises. La correspondance avec l'avocat n'est pas contrôlée, contrairement aux affirmations qui ont été faites ici, ni celle avec les magistrats, les présidents des chambres et la direction générale des établissements pénitentiaires.

Actuellement, le droit de recours n'existe pas mais, précisément, sur base des avis du Conseil supérieur de la politique pénitentiaire, j'étudie une réforme qui permettrait ces recours et le commissaire royal à la réforme du Code pénal prévoit un tribunal de l'exécution des peines. Cette idée, sur laquelle je n'ai pas encore pris parti, mérite d'être sérieusement examinée.

Enfin, condamnés et prévenus sont séparés puisque, même s'ils sont dans les mêmes établissements pénitentiaires, il existe des sections d'arrêt et des sections pour peines dans chacune des vingt-deux prisons.

Les travaux se poursuivent en ce qui concerne la réforme de la détention préventive. Un groupe de travail a été créé le 3 novembre 1983. Il comprend des magistrats du siège ayant l'expérience de ces matières, des juges d'instruction, des membres du parquet, des avocats, des professeurs d'universités, des fonctionnaires. La première réunion s'est tenue le 20 décembre 1983 et huit réunions ont eu lieu à ce jour. Le groupe de travail se réunit tous les quinze jours et, ceci pour répondre à la question de M. Weckx, vient de rendre, à ma demande, un avis sur les deux propositions récentes du député Van den Bossche sur la détention préventive et examine la proposition de M. Henrion qui vient d'être déposée sur le même objet.

L'étude de la matière de l'arrestation, en cas ou non de flagrant délit, est terminée et le prochain point sera la condition de fond de la détention préventive. Le président de la commission estime qu'il sera en mesure de soumettre un avant-projet de loi, avec exposé des motifs, au tout début de l'année 1985. Cet avant-projet de loi devra bien entendu être examiné par mon administration, mon cabinet et moi-même avant d'être soumis au Conseil de ministres.

De plus, j'envisage de charger le Centre national de criminologie de faire dans les plus brefs délais une étude systématique du droit des Etats du Conseil de l'Europe en matière de détention préventive. Le souci de connaître l'état actuel du droit comparé en cette matière a été exprimé par la commission de la Justice de la Chambre lors de l'examen de l'une des deux propositions de loi de M. Van den Bossche. Je pense que ce travail, dont je veux charger le Centre national de criminologie, sera extrêmement utile lorsque le projet prévu pour le début de l'année 1985 devra être étudié.

Une question particulière a été posée sur la situation à la prison de Forest. Je suis conscient de la gravité de la situation dans cette prison. Je n'entrerai pas dans les détails, car j'ai déjà apporté des éléments de réponse qui figurent au rapport et j'ai récemment répondu à une question parlementaire sur ce sujet à la Chambre. Pour rassurer M. Weckx, instruction a été donnée à l'administration pénitentiaire de hâter les travaux de modernisation et, dès la fin de l'année, les services compétents, qui relèvent de l'administration des Travaux publics, auront terminé les transformations qui permettront d'augmenter la capacité des parloirs d'avocats et de mettre ainsi fin aux inconvénients les plus graves, pour les avocats s'entend, signalés par M. Weckx.

M. Lallemand a abordé la question des internements. J'ai demandé au Fonds pour la recherche scientifique une étude sur l'application pratique de la loi sur la défense sociale. Une équipe de chercheurs rassemble tous les éléments utiles pour déterminer la motivation et la durée des internements. L'administration de la Justice ne possède aucune statistique sur les durées des internements. Les décisions à cet égard sont prises par les comités de défense sociale qui renvoient le cas de chaque interné tous les six mois et décident alors s'il peut être libéré ou maintenu en internement.

En ce qui concerne les traitements, les internés sont placés par le comité de défense sociale dans des établissements qui portent également ce nom. Les traitements sont prescrits par les psychiatres et le personnel soignant en service dans ces établissements.

Je pense, comme M. Lallemand, qu'il s'agit là aussi d'une matière qui nécessite un certain époussetage et qui doit être revue. On ne peut évidemment pas tout faire en même temps. Je pense qu'au cours de l'année qui vient, ce sera un de mes sujets particuliers de préoccupation.

Pour quasiment terminer ce chapitre sur les problèmes liés au système pénitentiaire et à la détention, je veux évoquer une question fondamentale que m'a posée M. Wathelet. En effet, après avoir dit ma réticence vis-à-vis des courtes peines de prison, après avoir dit ce qu'on fait en pratique à la fois pour désengorger les établissements pénitentiaires et pour diminuer le nombre de courtes peines de prison, après avoir évoqué ce que le commissaire royal à la réforme du Code pénal envisage comme peines de substitution, il faut s'interroger, avec M. Wathelet, sur l'application effective de la diversité des peines qui sont actuellement prévues dans le Code, ainsi que sur les modalités — également prévues dans le Code — qui permettent d'éviter dans certains cas des peines de prison, en particulier de courtes peines.

M. Wathelet a raison. Applique-t-on suffisamment, se demande-t-il, le sursis, la probation et la suspension du prononcé? Et, en particulier, combien de suspensions du prononcé sont intervenues au stade de la chambre du conseil?

A mon grand regret, monsieur Wathelet, je suis incapable de vous le dire, car les statistiques judiciaires ne distinguent pas à quel stade la mesure de suspension a été prise. Nous ne disposons que des chiffres de 1978 et de 1979, car il existe un certain retard dans les statistiques judiciaires. En 1978, on a octroyé 2 777 suspensions du prononcé et en 1979, 3 272. Mais le problème plus fondamental qui se pose est de savoir si le juge est toujours amené — et le fait-il en pratique — à se poser la question: le sursis, la probation, tel type de mesure ne serait-il pas plus adéquat qu'une peine de prison, particulièrement de longue durée?

La nécessité de faire réfléchir le magistrat sur la peine qu'il va effectivement appliquer, tout autant que sur la réalité de l'incrimination légale et l'existence de l'infraction, a justifié que je fasse adopter par le Conseil des ministres et que je fasse déposer et examiner en commission de la Chambre un projet de loi auquel j'attache la plus grande importance.

Il s'agit d'un projet de loi visant à imposer l'obligation de motiver la peine, c'est-à-dire d'expliquer pourquoi telle peine a été choisie plutôt que telle autre. C'est une règle de procédure dont certains estiment qu'elle aurait mieux sa place dans un texte du Code d'instruction criminelle. Mais pour moi, il s'agit tout autant d'une règle de fond que d'une règle de procédure. Il s'agit d'une règle qui détermine la politique de la peine. On demande que le juge donne une motivation, même succincte — mais qui ne peut toutefois se réduire à une simple clause de style — de la peine qu'il choisit.

Certains émettent des objections à cette proposition en disant notamment que ce système va aggraver l'arriéré judiciaire en raison du temps que le juge devra consacrer à motiver la peine qu'il choisit. D'autres disent qu'il est utopique de croire à l'efficacité de la réforme parce que les juges saboteront l'obligation de motiver le choix de la peine en se réfugiant dans des formules stéréotypées et imprécises.

Je pense que le juge doit pouvoir aisément motiver la peine qu'il prononce. Il ne peut exister de bonne raison de ne pas indiquer dans son jugement la cause pour laquelle il a choisi telle peine et fixé tel taux. Pourquoi le fait d'exprimer ses motivations serait-il une charge de nature à retarder l'issue du procès ?

Il reste que si vraiment — ce que je ne peux croire — certains juges devaient voir leur tâche alourdie parce que l'obligation d'indiquer même succinctement leurs motifs les astreindrait à une réflexion dont ils ne seraient pas coutumiers, cela ne prouverait qu'une chose: que la réforme proposée est encore plus urgente que je ne le pensais.

Il faut remarquer qu'en particulier l'exigence d'une motivation des courtes peines d'emprisonnement inciterait les tribunaux à ne prononcer ces peines que dans les rares cas où elles se justifient vraiment.

Je voudrais faire remarquer que, par exemple, dans le système anglais — sans que ce soit expressément écrit dans la loi, ce qui est très spécifique à l'Angleterre — il est d'usage que toute peine soit motivée.

Il me semble également que cette réforme serait positive parce qu'elle obligerait le juge à choisir dans l'éventail des peines et des modalités. Elle permettrait, dans la suite, lorsqu'il s'agirait d'apprécier l'exécution de la peine, notamment l'éventuelle libération conditionnelle, de voir quelle a été la motivation du juge au moment où il a choisi plutôt telle mesure que telle autre. Ceci vaudrait aussi dans le cas du juge qui devrait statuer en cas de récidive.

Je ne vois à cette réforme que des avantages. Je pense que les inconvénients décrits ne résistent pas à l'examen.

M. Wathelet m'a également interrogé — et là, nous sortons pratiquement du domaine des établissements pénitentiaires et de la peine puisque nous sommes à la limite de la réinsertion sociale — sur la publicité donnée aux condamnations et a parlé du casier judiciaire.

Je voudrait dire à M. Wathelet qu'il existe un projet de loi voté par la Chambre et transmis au Sénat, le 11 mai 1983, c'est-à-dire il y a environ un an; il est pendant devant votre commission de la Justice. Ce projet tient en trois articles que je m'en voudrais de ne pas lire au Sénat puisqu'ils répondent entièrement à la préoccupation exprimée par l'honorable membre:

« Article 1er. Chacun a le droit de prendre connaissance de son casier judiciaire et d'en demander la rectification.

Article 2. Il est interdit de délivrer à des particuliers le certificat de bonne vie et mœurs ainsi que tout autre document faisant mention de condamnations ou de l'absence de condamnation.

Article 3. Les données relatives aux antécédents judiciaires des particuliers ne peuvent être communiquées qu'aux administrations de l'Etat et aux autorités judiciaires et ce uniquement pour leur information ou en exécution d'accords internationaux conclus par l'Etat belge. »

C'est là un projet extrêmement simple; je le crois bon, et je suis d'autant plus à l'aise pour le dire qu'il s'agit à l'origine d'une proposition de loi émanant de plusieurs parlementaires. La Chambre l'a très rapidement votée et il me paraît qu'en une matinée au maximum, ces trois articles devraient pouvoir être examinés par votre commission de la Justice.

Quittant le domaine du système pénitentiaire, je reviens à la matière du droit pénal. Je réagis ici à l'intervention de M. Van In au sujet de la récente information relative au mandat d'arrêt décerné contre un médecin par le juge d'instruction de Bruges et confirmé par la chambre du conseil de cette ville, en matière d'interruption de grossesse.

Effectivement, nous nous trouvons devant une situation inacceptable. La Cour d'appel de Bruxelles a, par un arrêt qui n'a pas, je le souligne, fait l'objet d'un pourvoi en cassation de la part du parquet, pratiquement

déclaré que la contrainte irrésistible exonérait de responsabilité pénale ceux qui pratiquaient des interruptions volontaires de grossesse, cette cause de justification résultant du fait que la loi n'était pas appliquée dans différents arrondissements judiciaires du pays, ce qui d'ailleurs a pour effet une méconnaissance du principe de l'article 6 de la Constitution, qui protège l'égalité des Belges devant la loi.

M. Lallemand. — Vous parlez de l'erreur invincible, monsieur le ministre.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Evidemment, c'est là un arrêt de la Cour d'appel de Bruxelles qui fait jurisprudence dans le ressort de celle-ci. Depuis, je ne sache pas que de nouvelles poursuites aient été engagées.

M. Lallemand. — Il y a eu une condamnation par une juridiction de Bruxelles, peu de temps après l'arrêt dont vous parlez, notamment contre le professeur Amy.

A l'heure actuelle, il existe, en fait, à Bruxelles, une contradiction dans la jurisprudence, puisque pour des faits similaires le même professeur Amy est à la fois acquitté par une chambre francophone et condamné par une chambre néerlandophone de la même Cour.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Je constate que, dans certains arrondissements judiciaires du pays intervient une telle jurisprudence, que dans d'autres aucune poursuite n'est exercée, que dans d'autres encore des poursuites sont engagées, comme cela vient d'être le cas à Bruges.

Il est clair qu'une telle situation nuit à l'autorité de la loi. Il n'est pas bon, en cette matière comme en d'autres, que le citoyen ait le sentiment qu'il peut se voir appliquer une loi différente selon le ressort dans lequel l'infraction est commise. Ceci appelle évidemment une intervention sérieuse du législateur, de façon à recréer la clarté.

Vous savez cependant que la déclaration du gouvernement actuel, comme plusieurs déclarations gouvernementales antérieures d'ailleurs, laisse en la matière une initiative au Parlement et le droit à chaque parlementaire de la majorité de se déterminer en conscience, sans être tenu par aucun accord de gouvernement.

Le gouvernement est donc spectateur en la matière. Il le restera. Mais ce spectateur ne peut pas ne pas s'inquiéter de la situation qui est en train de se développer et qui, je le répète, est de nature à nuire au principe de l'autorité de la loi, dès lors que celle-ci n'est plus appliquée de manière identique dans l'ensemble du territoire.

M. Lallemand. — Je voudrais vous demander, monsieur le ministre, si vous avez connaissance d'un changement d'attitude des procureurs généraux en la matière. Vous aviez, je pense, indiqué, il y a quelques temps déjà, que ces procureurs généraux s'étaient plus ou moins accordés sur une politique en matière de poursuites pour avortement. Or il semble bien que cette trêve dans les poursuites soit aujourd'hui rompue.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Je ne pense pas qu'un accord ait jamais existé sur une trêve. Chaque procureur général et chaque parquet agit en conscience et selon son orientation, ce qui suscite d'ailleurs des différences marquées entre les ressorts. Je ne crois pas avoir déclaré qu'il y ait eu un accord entre procureurs généraux dans un tel sens.

M. Lallemand. — Je crois qu'un tel accord a bien existé pendant une certaine période. Aujourd'hui, en tout cas, on constate une diversité dans les réactions des différents procureurs généraux et c'est cela qui pose problème.

Je me permets de souligner que l'arrestation de ce médecin pour l'avortement d'une jeune fille de 14 ans, qui aurait été violée, pose un fait moral majeur. Sous réserve d'informations plus précises, cette arrestation inquiète et nous interpelle tous.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Après avoir abordé l'arriéré judiciaire, les projets de loi déposés devant les Chambres législatives, la politique pénitentiaire et les autres matières pénales, je voudrais répondre à des questions diverses.

M. Verbist s'est particulièrement inquiété de la compétence *ratione loci* des juges de paix. La commission dite « de l'annexe du Code judiciaire », composée de magistrats et de fonctionnaires et présidée par M. Van Eeckhoudt, avocat général près la Cour d'appel d'Anvers, mise

en place après les fusions de communes, a pour objet de mettre la compétence *ratione loci* en concordance avec les fusions de communes.

Un premier rapport a déjà été déposé par cette commission, mais vu les objections formulées par les autorités administratives et budgétaires, ce rapport a fait l'objet d'une nouvelle étude. Un nouveau texte a été soumis aux autorités budgétaires. Je ne peux donner aucune précision à ce sujet à M. Verbist, mais je m'engage à veiller à ce qu'aucune suppression intempestive de justice de paix n'intervienne.

M. Verbist. — Je vous remercie.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Je dirai également à M. Verbist que je partage son sentiment en ce qui concerne l'assistance judiciaire, y compris celle que les avocats prêtent pour un honoraire très réduit aux CPAS. Tout travail mérite salaire. L'organisation de la procédure gratuite et de l'assistance judiciaire date d'un autre temps et ne correspond plus du tout à la conception moderne que nous pouvons avoir en la matière. Mais les moyens manquaient et manquent encore. On a voté une loi en 1980 sans prévoir les moyens nécessaires pour la mettre en œuvre. En 1981, mon prédécesseur a supprimé les crédits inscrits à cette fin. Je ne les ai pas rétablis au budget de 1982, car je n'en avais pas les moyens. Mais, dès le budget de 1983, j'ai voulu que cette loi puisse être appliquée, en portant un crédit, même modeste, de 30 millions au budget. En 1984, le crédit a été porté à 75 millions. Dans la mesure de nos moyens, nous essaierons de faire mieux l'année prochaine et, si des moyens supplémentaires peuvent être affectés l'année suivante à l'assistance judiciaire, ils le seront, en tenant compte, notamment, de l'expérience et de la réalité du partage de ces moyens entre les barreaux, pour assurer ce service à la collectivité, selon un système qui — c'est très important — respecte l'autonomie des barreaux et ne fasse pas des stagiaires des fonctionnaires payés par l'Etat.

M. Seeuws m'a interrogé sur un problème assez délicat, celui de la reconnaissance de la laïcité. Je voudrais m'en expliquer avec clarté et franchise car ce problème me préoccupe aussi personnellement. Il recèle encore une certaine ambiguïté, mais il est néanmoins intéressant de l'évoquer.

Les organisations laïques — j'entends par là les organisations qui portent ce nom et qui représentent le courant laïc — entendent dispenser une assistance morale en certaines circonstances particulières de la vie des personnes, maladie, emprisonnement, etc. C'est là une fonction très respectable. Elles voudraient à cette fin être financièrement aidées par l'Etat, par analogie avec le paiement des traitements et des pensions des ministres des cultes prévu par l'article 117 de la Constitution. Il s'agirait donc d'étendre cet article aux conseillers laïcs sans pour autant considérer ceux-ci comme faisant partie de la catégorie des ministres des cultes.

Deux problèmes se posent.

D'abord, le parallélisme entre conseiller laïc et ministre du culte est évident sur le plan de l'assistance morale dispensée aux humains mais non sur celui du culte rendu à une divinité. Jusqu'où la comparaison est-elle justifiée?

La deuxième question est beaucoup plus importante encore que la première: qui représente les laïcs? Si on appelle «laïcs» les membres des organisations laïques, leur représentation est extrêmement aisée actuellement puisque ces organisations sont convenues de se fédérer. Mais le nombre de membres qu'elles réunissent serait beaucoup plus important si on appelait «laïcs», comme d'aucuns le prétendent, tous ceux qui ne se réclament pas d'un culte déterminé, d'une religion définie, comme le catholicisme, le protestantisme, le judaïsme ou l'islam. Dans ce dernier cas, les laïcs constitueraient un milieu très hétérogène où se côtoieraient matérialistes athées, agnostiques — tendances extrêmement différentes —, et même diverses catégories spiritualistes, voire déistes, qu'on sait pourtant n'être ni chrétiennes, ni israélites, ni musulmanes.

Ce qui réunit les membres de cet ensemble tout à fait flou et non représenté en tant que tel est le caractère négatif de n'avoir point de religion et il est contestable de vouloir représenter ensemble ceux qui n'ont pas de religion alors qu'on ne représente pas ensemble tous ceux qui en ont une. Les chrétiens, les israélites, etc., ont des représentations tout à fait séparées, ils ne sont pas représentés comme formant la communauté de ceux qui ont une religion.

Je me pose la question de savoir ce qui se passe si l'on envoie comme conseiller laïc un marxiste athée au chevet d'un agnostique, libéral ou non. Est-ce vraiment de cette manière qu'il faut procéder?

M. Lallemand. — Vous pouvez tenir le même raisonnement vis-à-vis des croyants. Tous les chrétiens ne sont pas nécessairement orthodoxes.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Il faut aussi mesurer l'importance du nombre des adeptes d'une conception religieuse ou philosophique déterminée pour prévoir les subsides.

A cette fin, va-t-on prendre en considération les membres des associations laïques — dans ce cas, les choses sont extrêmement claires — ou tous ceux qui n'adhèrent pas à un culte, auquel cas le nombre est évidemment considérable car il représente une catégorie extrêmement vaste dans laquelle beaucoup professent purement et simplement une sorte d'indifférence philosophique pour les questions mêmes qui passionnent les autres, soit que ceux-ci adhèrent à une religion déterminée, soit qu'ils adhèrent à une organisation laïque?

En résumé, en ce qui concerne ce problème, un travail de clarification et d'affinement des concepts est à poursuivre, travail que j'entends mener d'ailleurs dans le dialogue avec les organisations laïques.

Jusqu'où va l'analogie? En quoi consiste l'ensemble laïc considéré en tant que communauté susceptible d'être représentée par un même organe? Il faut voir clair dans ce problème. En attendant, de manière à respecter notamment l'esprit des décisions qui ont associé à plusieurs reprises tous les partis importants représentés dans cet hémicycle, j'ai entendu augmenter chaque année de 10 p.c. le crédit prévu pour les organisations laïques, quelle que soit l'augmentation du budget dans son ensemble par rapport à l'année précédente. J'ai respecté cet engagement en 1982, en 1983 et en 1984. C'est ainsi que le subside est successivement passé de 30 millions à 33,3, 36,6 et 39,9 millions cette année.

On pourrait certes — mais, à mon sens ce serait quelque peu démagogique — se contenter de réviser purement et simplement l'article 117 de la Constitution, mais on serait alors confronté avec le même problème que celui que je viens de définir au niveau de la loi d'application, et absolument pas à celui du principe qui pourrait être inscrit dans cet article. Ce serait, je le répète, assez démagogique, voire hypocrite, dans le chef du Parlement, qui serait sans doute unanime à cet égard, de se borner à modifier ledit article 117, dès lors que cette modification n'entraîne aucune conséquence concrète, en francs et en centimes, pour les personnes ou les groupes intéressés.

Lorsqu'on appliquera le nouvel article 117, alinéa 2, de la Constitution ainsi révisé, on se retrouvera donc devant les problèmes de représentation et d'évaluation, problèmes concrets, pratiques et délicats — il faut en convenir — que je viens de poser.

Il me paraît dès lors préférable, pour l'instant du moins, d'agir pragmatiquement, d'augmenter le subside prévu au budget, d'essayer entre-temps de déterminer clairement ce qu'on veut, de procéder ensuite à la révision du texte constitutionnel et à la mise sur pied de la loi d'application.

M. Van In a évoqué le cas Lukianoff.

J'ignore si les nouvelles que nous avons reçues à ce sujet sont confirmées, mais si cela devait être le cas, je regretterais profondément, je me scandaliserais même du fait qu'on exécute, quarante ans après les faits qu'il a commis, un vieillard âgé de plus de septante ans. Il s'agit d'un Belge, et en Belgique, nous n'admettons plus le principe d'exécution de la peine de mort.

Si tel devait malgré tout être le cas, j'exprime aujourd'hui, de la façon la plus formelle, l'indignation et la réprobation du gouvernement. Je tiens d'ailleurs à rappeler que celui-ci est intervenu à plusieurs reprises auprès des autorités soviétiques pour éviter l'exécution de M. Lukianoff. Je suis, en outre, intervenu personnellement, au nom de nos principes humanitaires, lors des funérailles du secrétaire général du Parti communiste de l'Union soviétique, M. Andropov, à l'occasion d'un entretien que j'ai eu avec M. Kornienko, premier vice-ministre des Affaires étrangères à Moscou.

Ceci dit, je veux rappeler que les autorités soviétiques affirment que l'intéressé s'est rendu coupable d'un certain nombre de faits qualifiés, aux yeux du droit soviétique, de crimes de guerre.

M. Wyninckx. — Et aussi du point de vue du droit belge; à l'époque, c'était un criminel de guerre.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — J'ai sous les yeux un arrêt de la Cour suprême d'Union soviétique qui le condamne à la peine de mort et rejette son pourvoi.

Cet arrêt fait par ailleurs état d'un certain nombre de faits consistant dans des tortures et l'exécution sommaire et personnelle, à laquelle l'intéressé aurait pris part — j'emploie le conditionnel, bien entendu — de dizaines, voire de centaines de personnes, pendant la seconde guerre mondiale, et ce à la tête de groupes qui collaboraient avec l'occupant nazi.

Je répète néanmoins que, quels que soient les fondements de la condamnation, nous réprouvons l'exécution d'une peine de mort quarante ans après les faits, et après une longue détention, sur un vieillard qui, par ailleurs — c'est un élément qu'il importe de ne pas perdre de vue —, avait la nationalité belge.

M. Wyninckx. — Nous pouvons être d'accord sur vos conclusions, monsieur le ministre, mais il est toutefois incontestable qu'il s'agit d'un criminel de guerre qui a été effectivement responsable de massacres en Ukraine et dans d'autres régions de l'Union soviétique.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Je crois avoir été précis.

M. Wyninckx. — En effet, et très nuancé aussi.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — La seule différence entre nous — je le souligne —, c'est que je mets au conditionnel les affirmations que je lis dans l'arrêt de la Cour suprême soviétique puisque, n'y ayant pas assisté, je ne sais pas comment le procès s'est déroulé. Mais si ces affirmations sont exactes, il s'agit effectivement d'un criminel de guerre ayant de très nombreuses victimes sur la conscience.

De heer Van In. — Het bombardement van Mortsel in 1943, wat is dat dan, mijnheer Wyninckx?

De heer Wyninckx. — Hoe kunt u daarmee vergelijken?

De heer Van In. — Dat is nu eenmaal de betrekkelijkheid der dingen.

De heer Wyninckx. — Hoe kunt u het bombardement van Mortsel vergelijken met het vermoorden van honderden onschuldigen?

De heer Van In. — Dat hangt van de omstandigheden af.

De heer Wyninckx. — Er bestaan voldoende bewijzen over de misdaden van Lukianoff.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — En conclusion, j'aimerais dire quelques mots sur l'une des œuvres législatives les plus importantes qui devra être celle du gouvernement et du Parlement dans les mois et les années qui viennent, à savoir la réforme du Code pénal.

C'est une terrible responsabilité que de faire un nouveau code. Plus qu'une loi particulière, un code, une fois édicté, a beaucoup de chances de durer, en raison de sa masse et plus encore par son caractère systématique. Les options qu'il consacre risquent d'être très longtemps irréversibles, même si elles devaient être erronées.

C'est pourquoi il importe, plus encore à propos d'un nouveau code qu'à propos d'une nouvelle loi, de se garder de toute influence d'idées qui ne seraient portées que par une mode transitoire. Ce qui est vrai du Code pénal de 1810 et de 1867 le sera sans doute aussi des prochains. Un code est appelé à survivre aux sentiments qui ont présidé à son élaboration et il reste en vigueur, transmis par héritage, en un temps où il ne pourrait plus naître. Il importe donc de s'assurer en le faisant que sa validité offre un maximum de chances de résister au temps.

En effet, les phénomènes de mode ne jouent peut-être pas un rôle moins grand dans l'histoire des idées que dans celle des objets, avec toutefois cette différence — et elle est en défaveur du domaine des idées — que si les modes vestimentaires sont perçues par nous comme passagères — personne ne s' imagine que, dans trente ans, on se vêtira comme aujourd'hui —, les idées nouvelles, au contraire, ne pourraient guère faire l'objet d'une adhésion si ceux qui les adoptent se représentaient combien il est probable qu'elles paraîtront dépassées et surannées à la génération suivante.

Celles de nos idées qui ne naissent que du besoin de changement sont naturellement appelées à vieillir rapidement sous l'action de ce même besoin.

Certes, croyez-bien que ces paroles ne sont nullement un réquisitoire contre les idées nouvelles dont certaines me paraissent tout à fait salutaires. C'est un plaidoyer pour la prudence, pour une attitude critique et pour cette liberté d'esprit que menacent également le respect excessif des traditions et l'attrait excessif des nouveautés.

Marguerite Yourcenar a très justement écrit qu'une seule chose est pire qu'une loi en retard sur les événements: c'est une loi en avance sur eux.

Il me semble que nous devons nous inspirer de cette sagesse dans les réformes que nous sommes amenés à entreprendre. J'ai tenu à le dire aujourd'hui tout particulièrement au sujet de cette réforme fondamentale dont on va beaucoup parler dans les mois qui viennent et qui est la réforme du Code pénal. Sachons opérer les changements indispensables à un code vieilli. Méfions-nous aussi des modes et faisons que ce code puisse durer. (*Applaudissements sur les bancs de la majorité.*)

M. le Président. — Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close et nous passons à l'examen des articles de chacun des projets de loi.

Daar niemand meer het woord vraagt, is de algemene behandeling gesloten en gaan wij over tot het onderzoek van de artikelen van elk van de ontwerpen van wet.

PROJET DE LOI CONTENANT LE BUDGET DU MINISTRE DE LA JUSTICE DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1984

Discussion et vote des articles

ONTWERP VAN WET HOUDENDE DE BEGROTING VAN HET MINISTERIE VAN JUSTITIE VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1984

Beraadslaging en stemming over de artikelen

M. le Président. — Nous passons à l'examen des articles du projet de loi contenant le budget du ministère de la Justice de 1984.

Wij gaan over tot het onderzoek van de artikelen van het ontwerp van wet houdende de begroting van het ministerie van Justitie voor 1984.

Personne ne demandant la parole dans la discussion des articles du tableau, je les mets aux voix.

Daar niemand het woord vraagt in de behandeling van de artikelen van de tabel, breng ik deze in stemming.

— Ces articles sont successivement mis aux voix et adoptés. (*Voir documents nos 5-VI-1 et 2, session 1983-1984, du Sénat.*)

Deze artikelen worden achtereenvolgens in stemming gebracht en aangenomen. (*Zie stukken nrs. 5-VI-1 en 2, zitting 1983-1984, van de Senaat.*)

M. le Président. — Les articles du projet de loi sont ainsi rédigés:

Crédits pour les dépenses courantes (titre I) et pour les dépenses de capital (titre II)

Article 1er. Il est ouvert pour les dépenses du ministère de la Justice afférentes à l'année budgétaire 1984 des crédits s'élevant aux montants ci-après (en millions de francs):

	Crédits non dissociés
TITRE I	
Dépenses courantes	20 473,5
TITRE II	
Dépenses de capital	194,3
Total	20 667,8

Ces crédits sont énumérés aux titres I et II du tableau annexé à la présente loi.

*Kredieten voor de lopende uitgaven (titel I)
en de kapitaaluitgaven (titel II)*

Artikel 1. Voor de uitgaven van het ministerie van Justitie voor het begrotingsjaar 1984 worden kredieten geopend ten bedrage van (in miljoenen franken):

	Niet-gesplitste kredieten
TITEL I	
Lopende uitgaven	20 473,5
TITEL II	
Kapitaaluitgaven	194,3
Totaal	20 667,8

Die kredieten worden opgesomd onder de titels I en II van de bij deze wet gevoegde tabel.

— Adopté.

Aangenomen.

*Dispositions particulières relatives
aux dépenses courantes*

Art. 2. Par dérogation à l'article 15 de la loi organique de la Cour des comptes du 29 octobre 1846, des avances de fonds d'un montant maximum de 8 000 000 de francs peuvent être consenties aux comptables extraordinaires du département. Au moyen de ces avances, les comptables extraordinaires du département sont autorisés à payer tous les frais de service n'excédant pas 100 000 francs, ainsi que les indemnités de toute nature sur le budget.

Les comptables extraordinaires du département chargés du paiement des avances sur frais de mission à l'étranger sont autorisés à consentir aux fonctionnaires envoyés en mission à l'étranger les avances nécessaires, même si ces avances sont supérieures à 100 000 francs.

*Bijzondere bepalingen
betreffende de lopende uitgaven*

Art. 2. In afwijking van artikel 15 van de wet van 29 oktober 1846 op de inrichting van het Rekenhof, mogen geldvoorschotten tot een maximumbedrag van 8 000 000 frank verleend worden aan de buitengewone rekenplichtigen van het departement. Door middel van deze voorschotten mogen de buitengewone rekenplichtigen van het departement alle dienstkosten tot 100 000 frank betalen, alsmede de vergoedingen van alle aard welke op de begroting verleend worden.

Aan de buitengewone rekenplichtigen van het departement belast met de betaling van voorschotten op zendingskosten in het buitenland wordt machtiging gegeven om aan de ambtenaren op zending naar het buitenland de nodige voorschotten te verlenen, zelfs indien deze voorschotten 100 000 frank overtreffen.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 3. Il pourra être mis provisoirement, et dès l'ouverture de l'année budgétaire, à la disposition:

a) Des comptables des prisons à Forest, Saint-Gilles, Lantin et Mons, des avances de fonds n'excédant pas 10 000 000 de francs;

b) Du comptable de l'administration centrale chargé du paiement des menues dépenses de l'Ordre judiciaire, des avances de fonds n'excédant pas 15 000 000 de francs;

c) Des comptables de l'administration centrale chargés du paiement d'indemnités couvrant des charges réelles aux membres des services extérieurs astreints à pareils débours, des avances de fonds n'excédant pas 4 000 000 de francs;

d) Du comptable de l'Office de la protection de la jeunesse (administration centrale) chargé du paiement des menues dépenses des comités de protection de la jeunesse, ainsi que des frais résultant de transfèrement, d'enquête et de surveillance de mineurs d'âge en application de la loi du 8 avril 1965 relative à la protection de la jeunesse, des avances de fonds n'excédant pas 7 500 000 francs.

Art. 3. Er kunnen voorlopig en dadelijk bij de opening van het begrotingsjaar geldvoorschotten ter beschikking worden gesteld:

a) Van de rekenplichtigen van de gevangenen te Vorst, Sint-Gillis, Lantin en Mons, welke geldvoorschotten 10 000 000 frank niet mogen overschrijden;

b) Van de rekenplichtige van het hoofdbestuur belast met de betaling der kleine uitgaven van de Rechterlijke Macht, welke geldvoorschotten 15 000 000 frank niet mogen overschrijden;

c) Van de rekenplichtigen van het hoofdbestuur belast met de betaling van vergoedingen die werkelijke lasten dekken aan de leden van de buitendiensten die tot dergelijke uitschotten genoodzaakt zijn, welke geldvoorschotten 4 000 000 frank niet mogen overschrijden;

d) Van de rekenplichtige van de Dienst voor Jeugdbescherming (hoofdbestuur) belast met de betaling van de kleine uitgaven van de jeugdbeschermingscomités en van de kosten voortvloeiend uit overbrenging, onderzoek en toezicht van minderjarigen in toepassing van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, welke geldvoorschotten 7 500 000 frank niet mogen overschrijden.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 4. Des crédits pourront être ouverts, dès l'ouverture de l'année budgétaire, au comptable de l'administration des établissements pénitentiaires chargé du paiement des dépenses urgentes relatives à la nourriture et à l'entretien des détenus et internés.

Art. 4. Dadelijk bij de opening van het begrotingsjaar zullen kredieten kunnen geopend worden voor de rekenplichtige van het bestuur der strafinrichtingen, belast met het betalen van de dringende uitgaven betreffende de voeding en het onderhoud van de gedetineerden en geïnterneerden.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 5. Vu le caractère urgent des dépenses, et par dérogation à l'article 15 de la loi du 29 octobre 1846, des avances de fonds pourront être consenties, dans les limites fixées par l'article 2 de la présente loi, en vue du paiement des secours et allocations à caractère social, ainsi que des allocations en faveur des cercles culturels et sportifs créés parmi le personnel du ministère de la Justice.

Art. 5. Gezien het spoedeisend karakter van de uitgaven en bij afwijking van artikel 15 van de wet van 29 oktober 1846, zullen geldvoorschotten kunnen toegestaan worden binnen de bij artikel 2 van deze wet vastgestelde perken, met het oog op de uitbetaling van hulp gelden en toelagen met sociaal karakter, alsmede van toelagen ten gunste van de cultuur- en sportkringen opgericht onder het personeel van het ministerie van Justitie.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 6. Vu le caractère fréquent et important des dépenses, et par dérogation à l'article 15 de la loi du 29 octobre 1846, des avances de fonds d'un montant maximum de 8 000 000 de francs pourront être consenties, en vue du paiement d'indemnités couvrant des charges réelles aux membres de la police judiciaire astreints à pareils débours.

Art. 6. Gezien de uitgaven menigvuldig en belangrijk zijn en in afwijking van artikel 15 van de wet van 29 oktober 1846, zullen geldvoorschotten tot een maximumbedrag van 8 000 000 frank kunnen toegestaan worden, met het oog op de uitbetaling van vergoedingen die werkelijke lasten dekken aan de leden van de gerechtelijke politie die tot dergelijke uitschotten verplicht zijn.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 7. Le ministre de la Justice est autorisé à accorder des provisions aux experts et huissiers de justice qui interviennent pour compte de son département.

Art. 7. De minister van Justitie wordt gemachtigd provisies te verlenen aan de deskundigen en gerechtsdeurwaarders die voor rekening van zijn departement optreden.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 8. Des avances de fonds d'un montant maximum de 20 000 000, 4 000 000, 4 000 000 et 4 000 000 de francs peuvent être allouées respectivement aux colonies de bienfaisance de l'Etat à Merksplas, à Wortel, à Saint-Hubert et aux établissements de bienfaisance de l'Etat à Saint-André-lez-Bruges, à valoir sur les sommes dues à ces établissements pour l'entretien des colons et détenus.

Art. 8. Voorschotten tot een maximumbedrag van 20 000 000, 4 000 000, 4 000 000 en 4 000 000 frank kunnen respectievelijk worden toegekend aan de rijkswelddadigheidskoloniën te Merksplas, te Wortel, te Saint-Hubert en aan de rijkswelddadigheidsgestichten te Sint-Andries-bij-Brugge, in mindering op de aan die inrichtingen voor het onderhoud van de kolonisten en gedetineerden verschuldigde bedragen.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 9. Le paiement des allocations de naissance, des indemnités pour frais funéraires et des allocations pour prestations à titre exceptionnel s'effectue conformément aux règles établies par l'article 23 de la loi du 15 mai 1846 sur la comptabilité de l'Etat.

Art. 9. De betaling van de geboortetoelagen, van de vergoedingen wegens begrafeniskosten en van de toelagen wegens buitengewone prestaties geschiedt volgens de regels vastgesteld door artikel 23 van de wet van 15 mei 1846 op de rijkscomptabiliteit.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 10. Les crédits visés aux articles 33.07 et 33.09 seront alloués par arrêté ministériel. Justification de l'emploi de ces crédits sera fournie au ministre de la Justice.

Art. 10. De bij de artikelen 33.07 en 33.09 bedoelde kredieten zullen bij ministerieel besluit toegekend worden. Verantwoording van het aanwenden van die kredieten moet aan de minister van Justitie gedaan worden.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 11. Par dérogation aux dispositions de l'article 5 de la loi du 28 juin 1963 modifiant et complétant les lois sur la comptabilité de l'Etat, les crédits non dissociés inscrits aux articles énumérés ci-après peuvent supporter le paiement de dépenses afférentes aux années budgétaires antérieures :

Titre I, section 31, article 12.01;

Titre I, section 31, article 33.01;

Titre I, section 32, article 12.01;

Titre I, section 32, article 12.20;

Titre I, section 32, article 43.03.

Art. 11. Bij afwijking van de beschikkingen van artikel 5 van de wet van 28 juni 1963 tot wijziging en aanvulling van de wetten op de rijkscomptabiliteit mogen de niet-gesplitste kredieten die op de hierna opgesomde artikels zijn ingeschreven de betaling dragen met betrekking op de uitgaven van vroegere begrotingsjaren :

Titel I, sectie 31, artikel 12.01;

Titel I, sectie 31, artikel 33.01;

Titel I, sectie 32, artikel 12.01;

Titel I, sectie 32, artikel 12.20;

Titel I, sectie 32, artikel 43.03.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 12. Des transferts de crédits peuvent être effectués entre les littères d'un même article budgétaire moyennant l'accord du ministre qui a le budget dans ses attributions.

Art. 12. Krediettransfers mogen uitgevoerd worden tussen de littera's van een zelfde artikel mits het akkoord van de minister die de begroting in zijn bevoegdheid heeft.

— Adopté.

Aangenomen.

Section particulière (titre IV)

Art. 13. Les opérations effectuées sur les fonds spéciaux figurant au titre IV du tableau joint à la présente loi, sont évaluées à 511 500 000 francs pour les recettes et à 614 400 000 francs pour les dépenses.

Afzonderlijke sectie (titel IV)

Art. 13. De verrichtingen op de speciale fondsen vermeld op titel IV van de tabel gevoegd bij deze wet worden geraamd op 511 500 000 frank voor de ontvangsten en op 614 400 000 frank voor de uitgaven.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 14. Le mode de disposition des avoirs mentionnés aux fonds inscrits au titre IV du tableau joint à la présente loi, est indiqué en regard du numéro de l'article se rapportant à chacun d'eux.

Les fonds dont les dépenses sont soumises au visa préalable de la Cour des comptes sont désignés par l'indice A.

Les fonds et comptes sur lesquels il est disposé à l'intervention du ministre des Finances sont désignés par l'indice B.

Les fonds et comptes sur lesquels il est disposé directement par les comptables qui en ont opéré les recettes, sont désignés par l'indice C.

Art. 14. De wijze van beschikking over het tegoed vermeld voor de fondsen ingeschreven op titel IV van de tabel gevoegd bij deze wet, wordt aangeduid naast het nummer van het artikel dat op elk hunner betrekking heeft.

De fondsen waarvan de uitgaven aan het voorafgaand visum van het Rekenhof worden voorgelegd, worden door het teken A aangeduid.

De fondsen en rekeningen waarop door tussenkomst van de minister van Financiën wordt beschikt, worden door het teken B aangeduid.

De fondsen en rekeningen waarop rechtstreeks wordt beschikt door de rekenplichtigen die de ontvangsten hebben gedaan, worden door het teken C aangeduid.

— Adopté.

Aangenomen.

M. le Président. — Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble du projet de loi.

Wij stemmen later over het ontwerp van wet in zijn geheel.

PROJET DE LOI AJUSTANT LE BUDGET DU MINISTÈRE DE LA JUSTICE DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1983

Discussion et vote des articles

ONTWERP VAN WET HOUDENDE AANPASSING VAN DE BEGROTING VAN HET MINISTERIE VAN JUSTITIE VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1983

Beraadslaging en stemming over de artikelen

M. le Président. — Nous passons à l'examen des articles du projet de loi ajustant le budget du ministère de la Justice de 1983.

Wij gaan over tot het onderzoek van de artikelen van het ontwerp van wet houdende aanpassing van de begroting van het ministerie van Justitie voor 1983.

Personne ne demandant la parole dans la discussion des articles du tableau, je les mets aux voix.

Daar niemand het woord vraagt in de behandeling van de artikelen van de tabel, breng ik deze in stemming.

Ces articles sont successivement mis aux voix et adoptés. (Voir documents nos 6-VI-1 et 2, session 1983-1984, du Sénat.)

Deze artikelen worden achtereenvolgens in stemming gebracht en aangenomen. (Zie stukken nrs. 6-VI-1 en 2, zitting 1983-1984, van de Senaat.)

M. le Président. — Les articles du projet de loi sont ainsi rédigés :

I. Ajustements des crédits

Article 1er. Les crédits prévus au titre I — dépenses courantes et au titre II — dépenses de capital, du budget du ministère de la Justice de l'année budgétaire 1983 sont ajustés suivant les données détaillées au tableau annexé à la présente loi et à concurrence de (en millions de francs) :

Ajustements	Crédits
TITRE I	
<i>Dépenses courantes</i>	
Crédits supplémentaires de l'année courante	195,0
Réductions	190,5
Crédits supplémentaires pour années antérieures	59,8
TITRE II	
<i>Dépenses de capital</i>	
Crédits supplémentaires de l'année courante	—
Réductions	—
Crédits supplémentaires pour années antérieures	2,6

I. Kredietaanpassingen

Artikel 1. De kredieten, ingeschreven onder de titel I — lopende uitgaven en onder de titel II — kapitaaluitgaven, van de begroting van het ministerie van Justitie voor het begrotingsjaar 1983 worden aangepast volgens de omstandige vermeldingen in de bij deze wet gevoegde tabel en ten belope van (in miljoenen franken) :

Aanpassingen	Kredieten
TITEL I	
<i>Lopende uitgaven</i>	
Bijkredieten voor het lopend jaar	195,0
Verminderen	190,5
Bijkredieten voor vorige jaren	59,8
TITEL II	
<i>Kapitaaluitgaven</i>	
Bijkredieten voor het lopend jaar	—
Verminderen	—
Bijkredieten voor vorige jaren	2,6

— Adopté.
Aangenomen.

II. Dispositions diverses

Art. 2. Les crédits ouverts par la présente loi seront couverts par les ressources générales du Trésor.

II. Verschillende bepalingen

Art. 2. De bij deze wet toegestane kredieten zullen door de algemene middelen der Schatkist gedekt worden.

— Adopté.
Aangenomen.

Art. 3. La présente loi entre en vigueur le jour de sa publication au *Moniteur belge*.

Art. 3. Deze wet treedt in werking de dag van haar bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad*.

— Adopté.
Aangenomen.

M. le Président. — Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble du projet de loi.

Wij stemmen later over het ontwerp van wet in zijn geheel.

PROPOSITION DE LOI — VOORSTEL VAN WET

Dépôt — Indiening

M. le Président. — M. Lallemand a déposé une proposition de loi sur la consultation populaire des habitants.

De heer Lallemand heeft ingediend een voorstel van wet betreffende de raadpleging van de gemeentebewoeling.

Cette proposition de loi sera traduite, imprimée et distribuée.

Dit voorstel van wet zal worden vertaald, gedrukt en rondgedeeld.

Il sera statué ultérieurement sur la prise en considération.

Er zal later over de inoverwegingneming worden beslist.

INTERPELLATION — INTERPELLATIE

Demande — Verzoek

M. le Président. — M. Jules Peetermans désire interpellier M. Bertouille, ministre de l'Education nationale, sur « la remise en cause par le ministre du protocole d'accord conclu entre le gouvernement et les syndicats au sujet de la durée des prestations hebdomadaires qui peuvent être exigées des instituteurs ».

De heer Jules Peetermans wenst de heer Bertouille, minister van Onderwijs, te interpellieren over « het feit dat de minister opnieuw het protocol van akkoord in het geding brengt dat tussen de regering en de vakbonden is gesloten over de duur van de wekelijkse prestaties die van de onderwijzers kunnen worden geëist ».

La date de cette interpellation sera fixée ultérieurement.

De datum van die interpellatie zal later worden bepaald.

Le Sénat se réunira demain, mercredi 6 juin, à 14 heures.

De Senaat vergadert opnieuw morgen, woensdag 6 juni, te 14 uur.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

(La séance est levée à 19 h 40 m.)

(De vergadering wordt gesloten te 19 u. 40 m.).